

MahaIT
IMAGINE. INVENT. INSPIRE

आपले
सरकार

श्री सरस्वती वी

महाDBT

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

वार्षिक
अहवाल
२०२०-२१

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

यांचा

दिनांक १ एप्रिल, २०२० ते दिनांक ३१ मार्च, २०२१

या वित्तीय वर्षाचा वार्षिक अहवाल

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	तपशील	पृष्ठ क्रमांक	
		पासून	ते
१.	वार्षिक सर्वसाधारण सभेची सूचना	३	३
२	संचालकांचा अहवाल व जोडपत्रे	४	१४
३.	भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षकांचा अहवाल	१५	१६
४.	स्वतंत्र लेखापरीक्षकांचा अहवाल	१७	५१
५	दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाचे ताळेबंद, नफा / तोटा पत्रक, रोख प्रवाह आणि वित्तीय विवरणाचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां	५२	७७

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

(महाराष्ट्र शासनाचा अंगीकृत उपक्रम)

शाखा कार्यालय - तिसरा मजला, अपीजय हाऊस, दिनशां वाचा रोड, के. सी. कॉलेजजवळ, चर्चगेट, मुंबई -

४०० ०२०

हुतात्मा राजगुरु चौक, मॅडम कामा मार्ग मुंबई ४०००३२

सिन - U७४९९९MH२०१६SGC२८६५९१

वार्षिक सर्वसाधारण सभेची नोटीस

संदर्भ AGM/ २०२०-२१/१

दिनांक २४/४/२०२४

प्रति,

सर्व भागधारक,

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

रूम नं ५१४, ५ वा मजला, मंत्रालय संलग्नक, (अनेक्स बिल्डिंग)

हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय

मुंबई - ४०० ०३२

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या सभासदांची (पूर्वी तहकूब झालेली) पाचवी- वार्षिक सर्वसाधारण सभा दिनांक २४/५/२०२४ रोजी सकाळी ठीक ११.३० वाजता ५१४, ५ वा मजला, मंत्रालय संलग्नक, हुतात्मा राजगुरु चौक, मॅडम कामा मार्ग मुंबई ४०००३२ येथे महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या नोंदणीकृत कार्यालयामध्ये खालील विषयाचा विचार विनिमय करण्यासाठी आयोजित केली आहे

- १) ३१/३/ २०२१ रोजी संपलेल्या वित्तीय वर्षातील महामंडळाचे लेखापरीक्षण केलेले ताळेबंद, नफा आणि तोटा विवरणपत्रांसह, वित्तीय विवरणपत्रे, त्याच्या टिपण्या, सूची व त्यावरील वैधानिक लेखापरीक्षक यांचा अहवाल आणि भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक (C&AG) यांनी केलेल्या टिपण्या, आणि संचालक मंडळाचा अहवाल प्राप्त करणे, विचारात घेणे आणि स्वीकारणे.

संचालक मंडळाच्या आदेशानुसार

(संचालक)

टीप:- ज्या सभासदांना सभेस हजर राहण्याचा आणि मतदान करण्याचा अधिकार आहे अशा सभासदांना त्यांच्या वतीने हजर राहण्यासाठी आणि मतदान करण्यासाठी प्रतिनिधी नेमण्याचा अधिकार आहे. असा प्रतिनिधी महामंडळाचा सभासद असलाच पाहिजे असे नाही

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित
नोंदणीकृत कार्यालय - ५१४, ५वा मजला, मंत्रालय संलग्नक,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मॅडम कामा मार्ग मुंबई ४०००३२
सिन - U७४९९९MH२०१६SGC२८६५९१
संचालकांचा अहवाल

प्रति,
सदस्य,
महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित
महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित
रूम नं ५१४, ५ वा मजला, अँनेक्स बिल्डिंग
हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय
मुंबई - ४०० ०३२

तुमच्या संचालक मंडळास तुमच्या कंपनीचा २०२०-२०२१ या वित्तीय वर्षाचा व्यवसाय व कार्यचालन यांचा पाचवा वार्षिक अहवाल आणि कंपनीची वित्तीय स्थिती सादर करताना आनंद होत आहे.

१) वित्तीय सारांश -

तपशील	३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या आर्थिक वर्षासाठी	३१ मार्च २०२० रोजी संपलेल्या आर्थिक वर्षासाठी
एकूण उत्पन्न	१६,८४,१४,२०,०९७	१३,२४,८५,६४,४४१
एकूण खर्च	१६,७८,४६,३६,७३३	१३,६५,४३,८७,९३७
करपूर्व नफा / तोटा	२०,२०,२७,४६६	८,०२,८३,३३०
उणे - कर खर्च	३,४७,७९,५१०	३,१५,१७,०९४
स्थगित करासाठी तरतूद	(२९,८९,२३७)	२१,३८,२३५
करोत्तर निव्वळ नफा / तोटा	१७,०२,३७,१९३	४,८७,६६,२३६

२) कंपनीचे कार्यचालन आणि भविष्यातील कंपनीचा दृष्टिकोन -

कोविड-१९ च्या महामारीने कंपनीपुढे विविध आव्हाने उभी केली असली तरीही कंपनीच्या कार्यचालनाच्या सर्व मापदंडांबाबत उत्तम वाढ नोंदविली आहे. कंपनीचे एकूण उत्पन्न वित्तीय वर्ष २०१९-२० मध्ये रु.१३,२४,८५,६४,४४१/- होते ते वाढून वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये रु.१६,८४,१४,२०,०९७ झाले आणि वित्तीय वर्ष २०१९-२० मध्ये करानंतरचा नफा रु.४,८७,६६,२३६/- होता तो वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये वाढून रु.१७,०२,३७,१९३/- झाला.

- कंपनीला केरळ स्थावर संपदा नियामक प्राधिकरण (के-रेरा) यांच्याकडून, महाराष्ट्र स्थावर संपदा नियामक प्राधिकरणामध्ये ज्या त-हेने स्वयंचलनीकरण (ऑटोमेशन) करण्यासाठी डिजिटल सोल्युशनची अंमलबजावणी कंपनीने केली त्याचप्रमाणे त्यांच्या कार्याचे स्वयंचलनीकरण (ऑटोमेशन) करण्यासाठी डिजिटल सोल्युशनची अंमलबजावणी करण्याकरिता आदेश (ऑर्डर) मिळाले.
- स्थलांतरित मजुरांचा धोका कमी करण्यासाठी कंपनीने 'महाजॉब्स' अशा त-हेची माहिती तंत्रज्ञान पद्धती (सोल्युशन) विकसित करण्यासाठी कंपनीने महाराष्ट्र शासनाच्या उद्योग विभागाबरोबर काम केले.
- कंपनीच्या थेट लाभ हस्तांतरण (DBT) प्रकल्पाने प्रगतीचे नवीन टप्पे गाठले आहेत. कंपनीने या वर्षी थेट लाभ हस्तांतरण करणे याचा वापर करून ४५ लाभ योजनांच्या अंतिम लाभार्थ्यांना रु.४००० कोटीपेक्षा जास्त रक्कम वितरित केली आहे. तसेच दोन नवीन थेट लाभ हस्तांतरण प्रकल्प कृषी विभाग व आदिवासी विकास विभागासाठी निर्माण केले आहेत. तसेच रु.१९.४७ लाखांपेक्षा जास्त शेतकऱ्यांनी कंपनीने विकसित केलेल्या पोर्टलचा वापर करून विविध कृषी योजनांच्या ४६.२३ लाखांहून अधिक घटकांचा वापर करण्यासाठी अर्ज केले आहेत.
- महाराष्ट्र शासनाने कोविड-१९ मुळे बाधित झालेल्या आदिवासी नागरिकांना सहाय्य करण्यासाठी 'खावटी अनुदान' योजना सुरू केली आणि या योजनेखाली ११.४१ लाख आदिवासी नागरिकांनी महाडीबीटी पोर्टलवर नोंदणी केली असून या वर्षी रु.२०० कोटीपेक्षा जास्त रक्कम वितरित करण्यात आली आहे.
- कंपनीने महाराष्ट्र शासनाच्या राज्य उत्पादन शुल्क विभागाच्या सेवा विकसित करण्यासाठी आणि सुरू करण्यासाठी देखील सहाय्य केले.

३) कंपनीच्या व्यवसायाच्या स्वरूपामध्ये बदल (असल्यास) -

३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या आर्थिक वर्षामध्ये कंपनीच्या व्यवसायाच्या स्वरूपामध्ये काही बदल झाले नाहीत.

४) कंपनीच्या आर्थिक परिस्थितीवर परिणाम होतील असे कोणतेही महत्वाचे बदल किंवा बांधिलकी -

या अहवालात अन्यत्र प्रकट केले नसल्यास कंपनीच्या वित्तीय वर्षाच्या अखेरच्या दिवसापासून या अहवालाच्या तारखे पर्यंत कंपनीच्या आर्थिक परिस्थितीवर परिणाम होतील असे कोणतेही महत्वाचे बदल किंवा बांधिलकी झाली नाही.

५) लाभांश घोषित करणे-

या वित्तीय वर्षामध्ये संचालक मंडळ कंपनीच्या समभागांवर कोणत्याही लाभांशाची शिफारस करत नाही

६) कोणत्याही राखीव निधी मध्ये निधीचे हस्तांतरण -

कंपनीच्या संचालक मंडळाने अहवालाधीन वित्तीय वर्षात कोणतीही रक्कम राखीव निधीमध्ये हस्तांतरित करायची नाही असे ठरवले आहे.

७) कंपनीची भांडवली रचना -

कंपनीने अहवालाधीन वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये कोणतीही भांडवल जारी केले नाही.

या अहवालाच्या दिवशी कंपनीच्या भाग भांडवलाची रचना पुढीलप्रमाणे आहे -

अधिकृत भाग भांडवल	रु. २५,००,००,०००/- (पंचवीस कोटी रुपये)
जारी केलेले, प्रदत्त आणि भरणा केलेले भाग भांडवल	रु. १०,००,००,०००/- (दहा कोटी रुपये)

८) संचालक मंडळाचा व महत्वाच्या व्यवस्थापकीय व्यक्तींचा तपशील -

वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये, कंपनीच्या संचालक मंडळाच्या संरचनेमध्ये काही बदल झाले. या अहवालाच्या दिवशी संचालक मंडळाची संरचना आणि कंपनीच्या महत्वपूर्ण व्यवस्थापकीय व्यक्तींचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे -

संचालकाचे नाव	डीन / पॅन	पद	नेमणुकीची तारीख	संचालक म्हणून थांबण्याची तारीख
श्री. परराग जैन नैनुटिया	००२९५८४६	अध्यक्ष आणि संचालक	०३/११/२०२२	
श्री. असीमकुमार गुप्ता	०२६०७०१६	अध्यक्ष आणि संचालक	१०/०३/२०२२	०३/११/२०२२
श्रीमती. आभा शुक्ला	०९०५४९९९	अध्यक्ष आणि संचालक	०५/०२/२०२१	१०/०३/२०२२
श्री. श्रीनिवास व्यंकट रत्न सोनटी	०२८६०९०३	अध्यक्ष आणि संचालक	२२/१२/२०१७	१६/०७/२०१९
श्री. विकास चंद्र रस्तोगी	०८८८१५७३	संचालक	१७/०९/२०२०	२७/११/२०२०
श्री. श्रीनिवास व्यंकट रत्न सोनटी	०२८६०९०३	अध्यक्ष आणि संचालक	१६/०७/२०१९	०३/०९/२०२०
श्री. सतीश मधुकर गवई	०१५५९४८४	संचालक	१५/०६/२०१८	१४/०७/२०२०
श्री. राजीव आरए	०३१२५९५२	संचालक	१६/०१/२०१८	१४/०७/२०२०
श्री. कुलदीप चतुर्वेदी	०८४५२८६०	संचालक	१६/०३/२०१९	१४/०७/२०२०
श्री. बलदेव हरपाल सिंग	०३५७७२७४	संचालक	०१/०३/२०२१	३१/०७/२०२२

श्री. वेणुगोपाल रेड्डी रामा सुब्बा रेड्डी बोलावा	०३६११८००	संचालक	१४/०७/२०२०	०४/०२/२०२१
श्री. ओम प्रकाश गुप्ता	०३२०७६३०	संचालक	१३/०७/२०२१	
श्री. रणजित कुमार	०७५१४८६१	संचालक	१४/०७/२०२०	३०/१२/२०२१
श्रीमती जयश्री श्रीकांत भोज	०७८००८८६	व्यस्थापकीय संचालक	१९/१०/२०२०	
श्री. अजित भागवतराव पाटील	०७४६१९६३	व्यस्थापकीय संचालक	१६/०७/२०१९	१९/१०/२०२०
श्री. प्रसाद परशराम कोलते	०८८०७२४१	संचालक	२४/०७/२०२०	०३/०३/२०२२
श्री. राजीव प्रेमभूषण मित्तल	०७०७४३९१	संचालक	२५/०२/२०२१	१३/०७/२०२१
श्री. गणेश बाबुराव पाटील	०९५१४५६२	संचालक	२१/०२/२०२२	
श्री. हर्षदीप श्रीराम कांबळे	०७१८३९३८	संचालक	०१/०८/२०२२	
श्री. हेमंत गोपाळ दबके	०९६७४०८५	स्वतंत्र संचालक	३०/०५/२०२२	२६/०७/२०२२
श्री. रागी कंधाथिल मथाई	०३६२१९३४	स्वतंत्र संचालक	३०/०५/२०२२	१९/०७/२०२२
श्री. डी. ए. तांबे	०७२६०९७१	स्वतंत्र संचालक	०२/१२/२०२२	
श्री. अनुराग सिंघवी	०२०१६६७९	स्वतंत्र संचालक	०२/१२/२०२२	
श्री. निलेश नेमचंद शहा	BHEPS७२२४Q	मुख्य वित्तिय अधिकारी (महत्वपूर्ण व्यवस्थापकीय व्यक्ती)	१२/०२/२०१९	१४/०९/२०२१
श्री. निलेश नेमचंद शहा		कंपनी सचिव	०१/१०/२०१९	०७/१०/२०२१
श्री. विकास जगन्नाथ कुंभार	CBHPK६०३०J	मुख्य वित्तिय अधिकारी (महत्वपूर्ण व्यवस्थापकीय व्यक्ती)	१४/०९/२०२१	

श्री. योगेंद्र एकनाथ अहिरे	AKUPA8608N	कंपनी सचिव	09/10/2029	
-------------------------------	------------	------------	------------	--

टिप्पणी - खालील पदसिद्ध संचालकांची नियुक्ती करण्यात आली आहे: श्री. पराग जैन नैनुटिया यांची दिनांक ०३.११.२०२२ रोजी अध्यक्ष आणि संचालक म्हणून नेमणूक करण्यात आली, श्री. ओम प्रकाश गुप्ता यांची दिनांक १३.०७.२०२१ रोजी नेमणूक करण्यात आली, श्री. गणेश बाबूराव पाटील यांची दिनांक २१.०२.२०२२ रोजी संचालक म्हणून नेमणूक करण्यात आली आणि श्री. हर्षदीप श्रीराम कांबळे यांची दिनांक ०१.०८.२०२२ रोजी संचालक म्हणून नेमणूक करण्यात आली, श्री. हेमंत गोपाल दबके यांची दिनांक ३०.०५.२०२२ रोजी स्वतंत्र संचालक म्हणून नेमणूक करण्यात आली आणि त्यांनी दिनांक २६.०७.२०२२ रोजी राजीनामा दिला, श्री. रागी कंधाथिल मथाई यांची दिनांक ३०.०५.२०२२ रोजी स्वतंत्र संचालक म्हणून नेमणूक करण्यात आली आणि त्यांनी दिनांक १९.०७.२०२२ रोजी राजीनामा दिला, तर श्री. डी. ए. तांबे यांची दिनांक ०२.१२.२०२२ रोजी स्वतंत्र संचालक म्हणून नेमणूक करण्यात आली आणि श्री. अनुराग सिंघवी यांची दिनांक ०२.१२.२०२२ रोजी स्वतंत्र संचालक म्हणून नेमणूक करण्यात आली.

९) संचालक मंडळाच्या बैठकांची संख्या -

अहवालाधीन वर्षात मंडळाच्या पुढील प्रमाणे ४ (चार) बैठका संपन्न झाल्या. दिनांक १४ जुलै २०२०, दिनांक १२ नोव्हेंबर २०२०, दिनांक १२ मार्च २०२१ व दिनांक २४ मार्च २०२१.

१०) संचालक मंडळाच्या समित्या -

(अ) लेखापरीक्षण समिती -

कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १७७ आणि अन्य लागू तरतुदींनुसार, संचालक मंडळाची एक लेखापरीक्षण समिती गठित करण्यात आली. या लेखापरीक्षण समितीची गणपूर्ती दोन सदस्य अशी आहे. वित्तीय वर्षात दिनांक १५ मार्च २०२१ रोजी लेखापरीक्षण समितीची बैठक झाली.

(ब) कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी समिती -

कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १३५ च्या तरतुदींनुसार, संचालक मंडळाची एक कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी (सीएसआर) समिती गठित करण्यात आली आहे आणि या समितीची गणपूर्ती तिच्या एकूण सदस्य संख्येच्या एक तृतीयांश इतकी आहे.

वित्तीय वर्षामध्ये, कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी समितीच्या बैठका दिनांक ७ जानेवारी, २०२१ आणि दिनांक ३ फेब्रुवारी, २०२१ रोजी आयोजित करण्यात आल्या होत्या.

११) संचालकांच्या जबाबदारीचे विधान -

कंपनी कायदा २०१३ च्या तरतुदी नुसार संचालक याद्वारे सादर करतात,

(अ) कंपनीने वार्षिक वित्तीय विवरणे तयार करताना, महत्वाच्या फरकांशी संबंधित योग्य स्पष्टीकरणासह लागू असलेल्या लेखा मानकांचे पालन केले गेले आहे;

(ब) संचालकांनी अशी लेखाविषयक धोरणे निवडली आहेत आणि ती सातत्याने लागू केली आहेत की, ज्यामुळे वाजवी आणि विवेकपूर्ण निर्णय आणि अंदाज केले जातात. की ज्यामुळे आर्थिक वर्षाच्या शेवटी आणि कंपनीच्या कारभाराचा खरा आणि न्याय्य दृष्टिकोन समोर ठेवता येईल व त्या काळातील नफा- नुकसान आणि गैरव्यवहार यांच्यापासून सुरक्षा मिळेल. तथापी २०२०-२१ या वित्तीय वर्षामध्ये कंपनीची अंतरगत नियंत्रण व्यवस्था कमजोर असल्याचे दिसून आले.

(क) संचालकांनी कंपनीच्या मालमत्तेचे रक्षण करण्यासाठी आणि फसवणूक आणि इतर अनियमितता रोखण्यासाठी आणि शोधण्यासाठी या कायद्याच्या तरतुदीनुसार पुरेशा लेखा नोंदी ठेवण्यासाठी योग्य आणि पुरेशी काळजी घेतली आहे;

(ड) संचालकांनी वार्षिक हिशेब नियमितपणे तयार केले आहेत; आणि

(इ) संचालकांनी सर्व लागू कायद्यांच्या तरतुदींचे पालन सुनिश्चित करण्यासाठी आणि अशा प्रणाली पुरेशा आणि प्रभावीपणे कार्यरत आहेत याची खात्री करण्यासाठी योग्य प्रणाली तयार केली आहे.

फ) संचालकांनी कंपनीच्या व्यवस्थापनाला कंपनीने पाळाव्यात अशा अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांची आखणी करण्याचे निर्देश दिले होते आणि अशी अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणे पुरेशी असावीत व पुढील वित्तीय वर्षात प्रभावीपणे कार्यरत असावीत.

१२) वित्तीय विवरणांबाबत अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाबाबतचा तपशील -

कंपनी (लेखा) नियम, २०१४ च्या नियम ८ (५) मधील तरतुदीनुसार अहवालाधीन काळातील वित्तीय विवरणांच्या संदर्भात अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांमध्ये अपुरेपणा आहे.

कंपनीच्या संचालक मंडळाने कंपनीच्या व्यवस्थापनाला असा आदेश दिला आहे की, कंपनीने पाळावयाच्या अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांची स्थापना करावी व त्यांचा अवलंब करावा आणि अशी अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणे पुरेशी असावीत व ती पुढील वर्षामध्ये सुद्धा कार्यक्षमरीत्या काम करीत असावीत.

१३) कंपनीच्या उपकंपन्या, संयुक्त साहस कंपनी किंवा सहयोगी कंपनी -

अहवालाधीन काळामध्ये कंपनीच्या कोणत्याही उपकंपन्या, संयुक्त साहस कंपनी किंवा सहयोगी कंपनी नव्हत्या.

१४) स्वतंत्र संचालकांकडून स्वातंत्र्याची घोषणा -

अहवालाधीन वित्तीय वर्षामध्ये कंपनीच्या संचालक मंडळावर कोणत्याही स्वतंत्र संचालकांची नेमणूक झाली नाही.

महाराष्ट्र शासनाने शासन निर्णय क्रमांक मातंसं-२०२२/प्र. क्र. १९/से-२/३९ दिनांक १३ एप्रिल, २०२२ अन्वये स्वतंत्र (नामनिर्देशित) संचालकांची नेमणूक करण्याची शिफारस केली आहे आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादितच्या संचालक मंडळाने याची नोंद घेतली आहे आणि ३० मे २०२२ पासून स्वतंत्र संचालकांची नेमणूक करण्यात झाली आहे आणि श्री. रागी कंडाथिल मथाई (डीन - ०३६२१९३४) यांच्या राजीनाम्याची नोंद घेतली आहे आणि श्री. हेमंत गोपाल दाबके (डीन - ०९६७४०८५) यांचा निर्णय ठराव क्रमांक शासन निर्णय क्रमांक मातंसं-२०२२/प्र. क्र. १९/से-२/३९ दिनांक २ डिसेंबर, २०२२ अन्वये महाराष्ट्र शासनाने स्वीकारला आहे.

तसेच महाराष्ट्र शासनाने शासन निर्णय क्रमांक मातंसं-२०२२/प्र. क्र. १९/से-२/३९ दिनांक २ डिसेंबर, २०२२ आणि दिनांक ७ डिसेंबर, २०२२ या अन्वये २ (दोन) स्वतंत्र संचालकांची नेमणूक कंपनीच्या संचालक मंडळावर केली आहे. नामनिर्देशित संचालकांची नावे अशी श्री. धनंजय तांबे, (डीन - ०७२६०९७९), स्वतंत्र संचालक आणि श्री. अनुराग सिंघवी (डीन - ०२०१६६७९), स्वतंत्र संचालक.

१५) परिव्यय लेखापरीक्षक (कॉस्ट ऑडिटर) -

अहवालाधीन काळामध्ये कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १४८ च्या तरतुदीनुसार कंपनीला कोणतेही परिव्यय लेखापरीक्षक नेमण्याची आवश्यकता नाही.

१६) कामाच्या ठिकाणी महिलांचा लैंगिक छळ (प्रतिबंध, मनाई आणि निवारण) अधिनियम, २०१३ ची पूर्तता करण्यासाठीचे धोरण -

कंपनी कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळाबाबत शून्य सहनशीलतेचे धोरण अवलंबते आणि कंपनीने कामाच्या ठिकाणी महिलांचा लैंगिक छळ (प्रतिबंध, मनाई आणि निवारण) अधिनियम, २०१३ आणि त्या अंतर्गत घालून दिलेल्या नियमांमधील तरतुदीनुसार, कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळाचे प्रतिबंध, मनाई आणि निवारण करण्यासंबंधीचे धोरण अवलंबले आहे.

१७) नियामकांनी, न्यायालयांनी किंवा न्यायाधिकरणांनी (ट्रिब्यूनल यांनी) जारी केलेल्या महत्त्वपूर्ण आणि महत्वाच्या आदेशांचे तपशील, भविष्यात कंपनीच्या चालू स्थितीवर आणि कंपनीच्या क्रियाकलापांवर परिणाम करतात.

अहवालाधीन वर्षात नियामकांनी, न्यायालयांनी किंवा न्यायाधिकरणांनी (ट्रिब्यूनल यांनी) असे कोणतेही महत्त्वपूर्ण आणि ठळक आदेश पारित केलेले नाहीत, ज्यामुळे कंपनीच्या चालू कंपनी या स्थितीवर किंवा कंपनीच्या भविष्यातील क्रियाकलापांवर परिणाम होईल

१८) ठेवी -

दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वित्तीय वर्षामध्ये कंपनीने कोणतेही ठेवी स्वीकारलेल्या नाहीत तसेच कंपनीकडे दावा न केलेल्या ठेवी आणि कंपनीने न दिलेल्या ठेवी नाहीत. तसेच अहवालाधीन काळात, कंपनीने ठेवी परत करणे किंवा त्यावर व्याज देणे यामध्ये काहीही कसूर केली नाही.

१९) कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी (सी. एस.आर.) धोरण

कंपनीच्या कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी समितीने (सीएसआर समिती) एक कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी धोरण (सीएसआर धोरण) तयार केले आहे व त्याची शिफारस संचालक मंडळाला केली आहे. या धोरणामध्ये कंपनीने अंगीकारण्याचे कार्य दिलेले आहे. या धोरणाला संचालक मंडळाने मंजुरी दिली आहे.

कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १३५ च्या तरतुदीनुसार, कंपनीने दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षामध्ये कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारीच्या कार्यासाठी साठी आवश्यक असलेल्या रु.१.५९ कोटी पैकी रु.१.५९ कोटी रुपये (गतवर्षी निरंक) खर्च केले आहेत, दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी कोणतीही थकित राशी नव्हती (गतवर्षी निरंक).

कंपनीने कायद्याच्या कलम १३५ (५) अंतर्गत तरतूद केल्याप्रमाणे रु.१.५९ कोटी (गतवर्षी निरंक) खर्च केले आहेत, हे प्रदत्त (प्रीपेड) मालमत्तेचा भाग आहेत आणि त्याला आवश्यकतेनुसार समायोजित करण्यास परवानगी दिली जाईल.

सामाजिक जबाबदारीच्या कार्याचा तपशील विहित प्रारूपामध्ये सोबत जोडला आहे. तो या अहवालाचा भाग आहे व कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारीचे धोरण www.mahait.org या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

२०) वैधानिक लेखापरीक्षक आणि त्यांचा अहवाल -

भारताचे नियंत्रक आणि महालेखा परीक्षक (सी अँड एजी) यांनी आपले पत्र क्रमांक CA. V/ COY/MAHARASHTRA, MITCL(१)/१५७३, दिनांक २७.०८.२०२१ अन्वये मे. सी. आर. सागदेव अँड कंपनी, सनदी लेखापाल यांची कंपनीचे वैधानिक लेखापरीक्षक म्हणून कंपनी कायदा, २०१३ च्या तरतुदीनुसार, वित्तीय वर्ष २०२०-२१ साठी नेमणूक केली आहे.

तुमच्या कंपनीचे वैधानिक लेखापरीक्षक हे भारताचे नियंत्रक आणि महालेखा परीक्षक (सी अँड एजी) नेमतात. त्यानुसार भारताचे नियंत्रक आणि महालेखा परीक्षक यांनी मे. सी. आर. सागदेव अँड कंपनी, सनदी लेखापाल यांची वैधानिक लेखापरीक्षक म्हणून नेमणूक वित्तीय वर्ष २०२०-२१ साठी वार्षिक सर्वसाधारण सभा संपेपर्यंत केली आहे. मे. सी. आर. सागदेव अँड कंपनी, सनदी लेखापाल यांनी सादर केलेला अहवाल व्यवस्थापनाच्या प्रतिसादासोबत जोडला आहे.

२१) वित्तीय विवरणासंबंधात अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाचा पुरेपणा याबाबतचा तपशील -

कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १३८ (१) च्या तरतुदीनुसार मे. के. के. चनानी अँड असोसिएट्स, सनदी लेखापाल यांची कंपनीचे अंतर्गत लेखापरीक्षक म्हणून वित्तीय वर्ष २०२०-२१ साठी नेमणूक केली आहे.

२२) ऊर्जेचे संवर्धन, तंत्रज्ञानाचे अवशोषण आणि परकीय चलन कमाई आणि विनिमय

३१ मार्च २०२१ रोजी संपणाऱ्या आर्थिक वर्षात ऊर्जा संवर्धन, तंत्रज्ञान शोषण आणि परकीय चलन कमाई आणि विनिमयाचे तपशील खालीलप्रमाणे आहेत.

अ) ऊर्जेचे संवर्धन	
उचललेली पावले किंवा ऊर्जा संवर्धनावर परिणाम:	कंपनी सातत्यपूर्ण विकासामध्ये विश्वास ठेवते.
उर्जेचा पर्यायी स्रोत वापरण्यासाठी कंपनीने उचललेले पाऊल	कंपनी ऊर्जा संवर्धनासाठी आवश्यक ती सर्व पावले उचलत आहे. कंपनी जेवढे शक्य असेल तेवढे आपल्या कार्यचालनामध्ये पुनः नवीन करण्यायोग्य उर्जेचा वापर करण्याची योजना करीत आहे.
ऊर्जा संवर्धन उपकरणावरील भांडवली गुंतवणूक	
ब) तंत्रज्ञान अवशोषण	
तंत्रज्ञान आत्मसात करण्याच्या दिशेने केलेले प्रयत्न	कंपनी तंत्रज्ञानाचा स्तर उंचावणे आणि प्रगत तंत्रज्ञानाचा वापर वाढविण्यासाठी पुरेशी पावले उचलत आहे. अंतर्गत ई-गव्हर्नन्स व कंपनीसाठी संकेतस्थळ (वेबसाईट) विकसित करणे याचा समावेश आहे.
आयात केलेले तंत्रज्ञान-	
अ) आयात केलेल्या तंत्रज्ञानाचा तपशील	
ब) तंत्रज्ञान आयातीचे वर्ष	
क) तंत्रज्ञानाचे पूर्णपणे अवशोषण झाले आहे का	
उत्पादन सुधारणा, खर्चात कपात, उत्पादन विकास किंवा आयात प्रतिस्थापन यासारखे फायदे मिळवले जातात.	
संशोधन आणि विकासावर झालेला खर्च	परकीय चलन कमाई - निरंक
क) परकीय चलन कमाई आणि विनिमय :	परकीय चलन विनिमय - निरंक

२३) कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम १३४ (३) (ग) नुसार कर्ज, गुंतवणूक आणि हमीसंबंधी तपशील -

अहवालाधीन वर्षामध्ये कंपनीने कोणतेही कर्ज दिलेले नाही, कोणतीही गुंतवणूक केलेली नाही किंवा कोणत्याही कर्जावर हमी दिलेली नाही, जी कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १३४ (३) (ग) च्या तरतुदींच्या कक्षेत येते, आणि त्यामुळे त्यासंबंधी कोणतीही माहिती प्रकट करण्याची आवश्यकता नाही.

२४) कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम १८८ (१) च्या तरतूदीनुसार संबंधित पक्षाकारांबरोबरचे करार किंवा व्यवसायांचा तपशील

कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम १८८ (१) च्या तरतूदीनुसार संबंधित पक्षाकारांबरोबर कंपनीने वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये कोणताही व्यवहार केलेला नाही.

२५) वार्षिक विवरणपत्राचा उतारा -

कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम १४३ (३) (अ) च्या तरतूदीनुसार कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम ९२ (३) मध्ये विहित केलेल्या एम. जी. टी - ९ प्रपत्रामध्ये तयार केल्यानुसार कंपनीचा वार्षिक परतावा कंपनीचे www.mahait.org या वेबसाइटवर उपलब्ध असेल.

२६) कर्मचारी -

दरमहा रु.८,५०,०००/- पेक्षा जास्त किंवा दरवर्षी रु.१,०२,००,०००/- पेक्षा जास्त प्रति महिना वेतन मिळणारे असे कोणतेही कर्मचारी कंपनीकडे नाहीत. वित्तीय वर्षामध्ये संचालक आणि महत्वाच्या व्यवस्थापकीय व्यक्तींना

(केएमपी) दिलेल्या मोबदला / संचालक मंडळाच्या बैठकांना उपस्थित राहण्याचे शुल्क याचा तपशील या अहवालासोबत जोडलेल्या प्रपत्र एम. जी. टी - ९ मध्ये नमूद दिला आहे.

२७) कंपनीच्या अंतर्गत नियंत्रण यंत्रणांचा पुरेपणा -

कंपनीच्या व्यवसायाचा, आकाराचा तसेच कार्यकलापांच्या गुंतागुंतीचा विचार केल्यास कंपनीच्या अंतर्गत नियंत्रण यंत्रणा या पुरेशा आहेत. कंपनीचे अंतर्गत लेखापरीक्षक तसेच कंपनीचे वैधानिक लेखापरीक्षक यांची नियमितपणे चाचणी करतात त्यानुसार प्रमाणपत्र देतात.

२८) साचिवीक मानकांची पूर्तता

अहवालाधीन वर्षामध्ये तुमच्या कंपनीने कंपनीला लागू असलेल्या साचिवीक मानकांची योग्यरित्या पूर्तता केली आहे.

२९) कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १४३ च्या उप कलम (१२) याच्या तरतुदीनुसार वैधानिक लेखापरीक्षकांनी केंद्र सरकारला अहवाल देण्यायोग्य घोटाळे / अफरातफरी यांच्या व्यतिरिक्त अहवाल दिलेले घोटाळे / अफरातफरी यांचा तपशील -

कंपनीच्या वैधानिक लेखापरीक्षकांनी त्यांच्या अहवालात नमूद केले आहे की, कंपनीच्या संचालक मंडळाने गठित केलेल्या लेखापरीक्षण समितीने आणि कंपनीच्या व्यवस्थापनाने असा निष्कर्ष काढला आहे की, कंपनीच्या एका कर्मचार्याने कंपनीविरुद्ध एक घोटाळा / अफरातफर केली आहे.

(अ) घोटाळा / अफरातफर / फसवणूक यांचे स्वरूप व वर्णन- कंपनीच्या निधीचा गैरवापर, गुन्हेगारी स्वरूपाचा विश्वासघात.

(ब) यामध्ये गुंतलेली अंदाजे रक्कम; श्री. नीलेश शाह, मुख्य वित्तीय अधिकारी यांची नेमणूक दिनांक ०३.०१.२०१९ ते दिनांक १३.०९.२०२१ या काळात केली होती. त्या काळात त्यांनी कंपनीचे रु.२,०९,८०६/- इतक्या रकमेचा वैयक्तिक खर्चासाठी गैरवापर केला. सदर खर्चाच्या पुष्टीसाठी कोणतीही व्हाऊचर्स / बिले उपलब्ध नाहीत व सदर खर्च कंपनीच्या धोरणाविरुद्ध आहे.

(क) जर उपचारात्मक (Remedial) कृती केली नसेल तर त्यामध्ये गुंतलेले पक्षकार - निविदा प्रक्रिया न राबवता किंवा योग्य अधिकार नसताना कर तज्ञ तसेच विधी तज्ञ यांची नेमणूक करणे.

(ड) योजलेले उपचारात्मक उपाय - निविदा प्रक्रिया न राबवता भरती केलेल्या व्यावसायिकांच्या सर्व सेवा समाप्त केल्या गेल्या आहेत आणि रु.२,०९,८०६/- इतकी रक्कम श्री. नीलेश शाह यांच्या शिल्लक पगारातून वसूल केली आहे. संचालक मंडळाने त्यांच्या २८ व्या बैठकीत व्यवस्थापनाला असा आदेश दिला आहे की, श्री. नीलेश शाह यांच्याविरुद्ध दिवाणी / गुन्हेगारी कारवाईचा समावेश असलेली कायदेशीर कारवाई करावी.

३०) ऋणनिर्देश -

कंपनीच्या कामगारांनी, कर्मचाऱ्यांनी आणि अधिकाऱ्यांनी कंपनीच्या कार्यचालनामध्ये दिलेल्या योगदानाबद्दल कंपनीचे संचालक मंडळ त्यांना धन्यवाद देत आहेत व त्यांचे कौतुक करीत आहेत. भारत सरकार, महाराष्ट्र राज्य शासन, कंपनीचे बँकर्स आणि नियामक प्राधिकरण यांनी कंपनीला दिलेल्या पाठिंब्याबद्दल संचालक मंडळ आभार मानते. तसेच कंपनीच्या भागधारकांनी कंपनीला दिलेल्या सातत्यपूर्ण पाठिंब्याबद्दल, सहकार्याबद्दल व कंपनीच्या व्यवस्थापनावर ठेवलेल्या विश्वास बद्दल त्यांना प्रामाणिकपणे धन्यवाद देते.

संचालक मंडळाच्या आदेशानुसार
महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्याकरिता

सही/-
(जयश्री श्रीकांत भोज)
व्यवस्थापकीय संचालक
डीन - ०७८००८८६

सही/-
(पराग जैन नैनुटिया)
अध्यक्ष
डीन - ००२९५८४६

स्थळ - मुंबई

दिनांक - ८ फेब्रुवारी, २०२३

प्रधान महालेखाकार (लेखापरीक्षा)- ॥ का कार्यालय, महाराष्ट्र , नागपूर

गोपनीय

क्रमांक डीपी सेल/ AMG-IV / MITCL /२०१९-२० / ९३, ९४, ९५

दि. २४.१२.२०२१

प्रति,

व्यवस्थापकीय संचालक,

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

रूम नं ५१४, ५ वा मजला, अनेकस बिल्डिंग

हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय

मुंबई - ४०० ०३२

विषय : महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या लेख्यांवर कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ (६) (ब) अंतर्गत भारताच्या नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक यांच्या टिप्पण्या

महोदय,

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या लेख्यांवर कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ (६) (ब) अंतर्गत भारताच्या नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक यांचे निरंक टिप्पणी प्रमाणपत्र (Nil Comment) जोडले आहे.

कृपया वार्षिक अहवालाच्या तीन छापील प्रती या कार्यालयाला वार्षिक सर्वसाधारण सभा झाल्यानंतर पाठवून द्याव्यात, तसेच वार्षिक अहवाल विधानसभेत सादर करण्याची तारीख या कार्यालयाला सूचित करावी.

आपला,

सही/-

(रा. तिरुपति वेंकटसामी)

महालेखाकार (लेखा परीक्षा) ॥

महाराष्ट्र, नागपूर

सोबत : उपरोक्तनुसार

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या लेख्यांवर कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ (६) (ब) अंतर्गत भारताच्या नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक यांच्या टिप्पण्या

कंपनी अधिनियम २०१३ मध्ये वित्तीय अहवालाबाबत निर्देशित केलेल्या चौकटीनुसार महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित मुंबई यांचे दि.३१ मार्च, २०२१ रोजी संपणाऱ्या वर्षाची वित्तीय पत्रके तयार करण्याची जबाबदारी कंपनी व्यवस्थापनाची आहे. कंपनी अधिनियम २०१३ च्या १३९ (५) अंतर्गत भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांनी नियुक्त केलेले वैधानिक लेखापरीक्षक भारतीय सनदी लेखापालांच्या व्यावसायिक संस्थेने कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ (१०) अंतर्गत निर्देशित केलेल्या लेखापरीक्षण प्रमाणकानुसार तसेच कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ नुसार त्यांनी केलेल्या स्वतंत्र लेखापरीक्षणावर आधारित या वित्तीय पत्रकावर त्यांचे मत देण्यास जबाबदार आहेत. हे केल्याचे त्यांनी त्यांच्या दिनांक २४ मार्च, २०२० रोजीच्या लेखापरीक्षण अहवालामध्ये दर्शविण्यात आले आहे.

मी भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या वतीने महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या लेख्यांचे कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ (६) (ब) अंतर्गत वित्तीय विवरणपत्रांचे पुरवणी लेखापरीक्षण केले आहे. हे पुरवणी लेखापरीक्षण लेखापरीक्षकांच्या कामकाजाच्या कागदपत्रांची माहिती न घेता स्वतंत्रपणे केले गेले आहे आणि ते प्रामुख्याने वैधानिक लेखापरीक्षक आणि कंपनी कर्मचाऱ्यांच्या चौकशी आणि काही लेखा नोंदींच्या निवडक तपासणीपुरते मर्यादित आहे.

माझ्या लेखापरीक्षणाच्या आधारे माझ्या माहितीत महत्त्वाचे असे काहीही आढळले नाही ज्यामुळे कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ (६) (ब) अंतर्गत वैधानिक लेखापरीक्षकांच्या अहवालावर कोणतीही टिप्पणी करता येईल किंवा त्यात भर घालता येईल.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्यावतीने,

**सही/-
(रा तिरुपती वेंकटस्वामी)
मुख्य महालेखापाल (लेखापरीक्षा) - ॥
महाराष्ट्र, नागपूर**

स्थळ : नागपूर
दिनांक : .१२.२०२१

सी. आर. सगदेव अँड कंपनी

सनदी लेखापाल

स्वतंत्र लेखापरीक्षकांचा अहवाल

प्रति

अध्यक्ष आणि व्यवस्थापकीय संचालक

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित,

चर्चगेट, मुंबई

वित्तीय विवरणांवर अहवाल -

आम्ही महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित (महाआयटी) चे सोबत जोडलेल्या स्वतंत्र वित्तीय विवरणपत्राची लेखापरीक्षा केली आहे (सशर्त मतासाठी आमच्या प्रतिक्रियां मधील परिच्छेद क्रमांक १ ते १२ मध्ये नमूद केलेल्या आमच्या टिप्पण्यांसह वाचले जावे), ज्यात दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीचा ताळेबंद, दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठीचे नफा-तोटा यांचे विवरण, आणि दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाचे रोख प्रवाह विवरण, तसेच महत्त्वपूर्ण लेखा धोरणांचा सारांश आणि इतर स्पष्टीकरणात्मक माहितीचा सारांश समाविष्ट आहे.

आमच्या मते आणि आमच्या सर्वोत्कृष्ट माहितीनुसार आणि आम्हाला दिलेल्या स्पष्टीकरणानुसार, 'सशर्त मतासाठी पाया' या परिच्छेदांमध्ये वर्णन केलेल्या बाबींच्या संभाव्य परिणामांव्यतिरिक्त आणि त्यांच्या अधीन राहून उपरोक्त स्वतंत्र वित्तीय विवरणपत्रे कायद्याच्या तरतुदीनुसार आवश्यक असलेली माहिती विहित पद्धतीने देतात आणि दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीची कंपनीची स्थिती, दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाचे नफा आणि तोटा यांचे विवरण, दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाचे रोख प्रवाह विवरण यांची आवश्यक असलेली माहिती देतात त्यांची खरी व न्याय्य परिस्थिती दर्शवितात.

सशर्त मतासाठी पाया -

आमचे सशर्त मत खालील निरीक्षणांवर आधारित आहे.

१. महाऑनलाईन मर्यादित च्या उत्पन्नाचा समावेश करण्याबाबत कराराचा अभाव -

संयुक्त साहस प्रकल्प मार्च २०२० मध्ये समाप्त झाल्यानंतर २०२०-२१ या वित्तीय वर्षामध्ये, महाराष्ट्र शासनाच्या माहिती तंत्रज्ञान विभाग यांनी चालू असलेले सर्व माहिती तंत्रज्ञान प्रकल्प महाऑनलाईन मर्यादित कंपनीकडून महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्याकडे हस्तांतरित केले. या हस्तांतरणासाठी, तसेच त्यामुळे दोन कंपन्यांमध्ये उद्भवणाऱ्या प्राप्य रकमा, देय रकमा व निव्वळ देय / प्राप्त रकमांचे समाधान (सेटलमेंट) करणे यासाठी आवश्यक असा करार या दोन कंपन्यांमध्ये केला गेला नाही. या हस्तांतरणाचा महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ यांच्या वित्तीय वर्ष २०२०-२१ च्या नफा आणि तोटा विवरणावर परिणाम

झाला आहे. तथापि, प्रकल्पाचा परिव्यय / खर्च, उत्पन्न, वर्षअखेर ताळमेळ न जमवलेल्या शिल्लक रकमा यांचे स्वरूप व अचूकता याबाबत पुरेशी माहिती व पुरेसा पुष्टीकारक लेखापरीक्षण पुरावा आणि योग्य कागदपत्रे तयार करणे यांच्या अभावामुळे या बाबींचा दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाचा, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या वित्तीय विवरणावर काय परिणाम होतो यावर टिप्पणी करू शकत नाही.

२. घटनासापेक्ष (कायदेशीर) देयता न ओळखणे -

कायदेशीर खटले / बाबी यांची पडताळणी वर्षातील कोणत्याही दिवशी करता येईल व त्यांचा ताळमेळ करता येईल अशी कोणतीही यंत्रणा कंपनीकडे नाही, कंपनीच्या कायदेशीर बाबीच्या सद्यस्थितीचा मागोवा घेण्याची व त्यामुळे सदर खटल्यांच्या निकालामुळे उद्भवणा-या घटनासापेक्ष देयता किंवा तरतूदी यांचा जो परिणाम लेखा पुस्तकांवर होतो त्याचे आवश्यक ते प्रकटन करण्याची यंत्रणा / पद्धती कंपनीच्या लेखा विभागाकडे नाही. सदर गोष्टीमुळे वित्तीय विवरणामध्ये जे अपुरे प्रकटन होऊ शकेल किंवा वेगवेगळ्या वर्षांचा नफा / तोटा यांची जी चुकीची लेखा होऊ शकेल त्याच्या परिणामाबाबत पुरेशा लेखापरीक्षण पुरावा अभावी आम्ही यावर टिप्पणी करू शकत नाही.

३. पक्षकारांच्या लेखांबरोबर ताळमेळाचा अभाव -

व्यापारी प्राप्य राशी / व्यापारी देय राशी, कंत्राटदारांना दिलेले अग्रिम, बयाणा रक्कम / सुरक्षा ठेवी / स्वीकारलेल्या ठेवी, विविध देय / वसूल करण्यायोग्य अग्रिम आणि लेखा पुस्तकात दिसून येणारे विविध जमा / खर्ची शिल्लक रकमा या सर्व ताळमेळांच्या व पुष्टीच्या अधीन आहेत. अशा ताळमेळांच्या व पुष्टीच्या अभावी कंपनीच्या दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या वित्तीय विवरणांमध्ये दिसून येणा-या मालमत्ता व दायित्वे निश्चित करण्यायोग्य (ascertainable) आणि आकड्यात सादर करण्यासाठी रकमा नाहीत. बाहेरील पुष्टी प्राप्त करणे, ताळमेळ करणे हे प्राप्त करण्यासाठी अंतर्गत नियंत्रण यंत्रणा अस्तित्वात नाही.

४. थेट फायदा हस्तांतरण प्रकल्पाच्या उत्पन्न निधीची लेखा -

थेट फायदा हस्तांतरण योजनेमध्ये निधीचे विद्यार्थी, संस्था यांना प्रत्यक्ष प्रदान करण्यामध्ये महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांची काहीही भूमिका नसली तरीही या योजनेबरोबर जोडलेले संकोषित (पूल) खाते महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या नावे अद्यापही आहे. अशा संकोषित (पूल) खात्याच्या अंतिम शिल्लक रकमा महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या लेखा पुस्तकात दाखवल्या जात आहेत. बँकेच्या अंतिम शिल्लक राशी व सुरुवातीच्या शिल्लक राशी यांची लेखा जर्नल एंट्री पारित करून केली जात आहे. योजनानिहाय तपशील, पूल खात्यामधील रोख अंतर्प्रवाह / रोख बाह्य प्रवाह यांचा तपशील, न प्रदान केलेल्या राशी, माहिती तंत्रज्ञान लेखापरीक्षण, बैठकांचे इतिवृत्त, थेट फायदा हस्तांतरण योजना निधीवरील अर्जन केलेले व्याज यांच्या तपशीलाच्या अभावी आम्ही दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठीच्या कंपनीच्या वित्तीय विवरणांमधील लेखा, त्यांच्या विवरणांमध्ये प्रदर्शित झालेले नफा, मालमत्ता व दायित्व याबद्दल आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

तसेच दिनांक २७ सप्टेंबर, २०२१ रोजी संपन्न झालेल्या उच्चाधिकार समितीच्या बैठकीत असे ठरवले गेले की, विभागनिहाय, योजनानिहाय वेगळी बँक खाती उघडली जातील. वेगवेगळी बँक खाती उघडण्याची प्रक्रिया प्रगतीपथावर आहे.

५. वस्तू व सेवाकर पोर्टलबरोबर विक्रेत्यांच्या देयकांची लेखा करताना सदर देयकांचे करण्यात आलेले अंडरबुकींग व ओव्हरबुकींग -

सदर विक्रेत्यांच्या देयकांची पडताळणी चाचणी नमुना पद्धतीने केली गेली आणि त्यांची तुलना वस्तू व सेवाकर पोर्टलवर लेखा केलेल्या देयकांबरोबर केली गेली. आम्हाला असे आढळून आले की त्या देयकांचे एक तर अंडरबुकींग झाले होते किंवा ओव्हरबुकींग झाले होते. पूर्ण, स्पष्ट देयकनिहाय, विक्रेतानिहाय ताळमेळाच्या स्वरूपातील पुरेशा लेखापरीक्षण पुराव्याच्या अभावी आम्ही या बाबींच्या वित्तीय विवरणांमध्ये दिसून येणा-या नफा, मालमत्ता व दायित्व यावर टिप्पण्यां करण्यास असमर्थ आहोत.

कमी नोंदणी झालेल्या काही देयकांची उदाहरणे खालीलप्रमाणे आहेत -

लेखा पुस्तकांप्रमाणे					जीएसटी - २ अ प्रमाणे			
नोंद करण्याची तारीख	तपशील	देयक क्रमांक	देयक दिनांक	करपात्र मूल्य	देयक	दिनांक	करपात्र मूल्य	फरक
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१४२	३० डिसेंबर, २०२०	५५,८१,८४०	२०५२१४२	३०.१२.२०२०	५७,२८,८४०	१,४७,०००
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१४३	३० डिसेंबर, २०२०	३२,८४,२००	२०५२१४३	३०.१२.२०२०	३४,५१,७६०	१,६७,५६०
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१४४	३० डिसेंबर, २०२०	३३,३६,३२०	२०५२१४४	३०.१२.२०२०	३५,४२,८२०	२,०६,५००
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१४५	३० डिसेंबर, २०२०	२७,०५,४४०	२०५२१४५	३०.१२.२०२०	२८,१३,९४०	१,०८,५००
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१४६	३० डिसेंबर, २०२०	२२,०१,२४०	२०५२१४६	३०.१२.२०२०	२३,०९,७४०	१,०८,५००
२६.०२.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१७९	३१ डिसेंबर, २०२०	१४,१६,७१,२०७	२०५२१७९	३१.१२.२०२०	१४,२७,२१,२०७	१०,५०,०००
एकूण				१५,८७,८०,२४७			१६,०५,६८,३०७	१७,८८,०६०

जास्त नोंदणी झालेल्या काही देयकांची उदाहरणे खालीलप्रमाणे आहेत -

लेखा पुस्तकांप्रमाणे					जीएसटी - २ अ प्रमाणे			
नोंद करण्याची तारीख	तपशील	देयक क्रमांक	देयक दिनांक	करपात्र मूल्य	देयक	दिनांक	करपात्र मूल्य	फरक
२६.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज क)	२०५२०८९	३१ जुलै, २०२०	१७,४१,५२०	२०५२०८९	३१.०८.२०२०	१४,७५,५२०	२,६६,०००
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२११६	११ डिसेंबर, २०२०	१७,७०,९६०	२०५२११६	११.१२.२०२०	१६,८०,२४०	९०,७२०

१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१३९	३० डिसेंबर, २०२०	५७,३१,८००	२०५२१३९	३०.१२.२०२०	५६,१५,३००	१,१६,५००
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज ए)	२०५२१९४	२६ जानेवारी, २०२१	११,८०,६००	२०५२१९४	२६.०१.२०२१	११,१२,४४०	६८,१६०
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित (पॅकेज क)	२०५२२०२	२६ जानेवारी, २०२१	४७,८२,०८०	२०५२२०२	२६.०१.२०२१	३९,८२,०८०	८,००,०००
१८.०३.२०२१	आयटीआय मर्यादित(पॅकेज क)	२०५२२०७	२६ जानेवारी, २०२१	१६,४१,५६०	२०५२२०७	२६.०१.२०२१	१४,३६,६००	२,०४,९६०
एकूण रुपये				१,६८,४८,५२०			१,५३,०२,१८०	१५,४६,३४०

ताळेमेळ प्रक्रिया न झाल्यामुळे उपरोक्त बाबींच्या दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या वित्तीय विवरणांवर काय परिणाम झाला याबाबत आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही, कारण तो परिणाम निश्चित करण्यायोग्य आणि मोजण्यायोग्य नाही.

६. ताळेमेळ न केलेला उद्गम कर कपात व खर्च -

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी दाखल केलेला उद्गम कर कपातीचा परतावा व लेखा पुस्तके यांची परस्पर तपासणी केल्यावर आम्हाला २०२०-२१ च्या वित्तीय वर्षासाठी दोन्ही करपात्र किंमतीबाबतचे महत्वाचे ताळेमेळ न घातलेले फरक आढळून आले. (करपात्र किंमत म्हणजे ज्या किंमतीवर उद्गम कर कपात केली जाते आणि उद्गम कर कपात किंमत / मूल्य (प्रत्यक्ष कपात केलेली / दिलेली)) पुरेशा लेखापरीक्षण पुराव्याच्या अभावामुळे आम्ही याचा दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणांमध्ये प्रदर्शित झालेल्या नफा, मालमत्ता व दायित्वांवरील परिणामांबाबत आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

तपशील	करपात्र मूल्य २०२०-२१	२०२०-२१ करिता भरलेले उद्गम कर कपात
परताव्यानुसार उद्गम कर कपात परताव्यामध्ये दर्शविल्याप्रमाणे केलेला उद्गम कर कपात	१६,०४,०४,७४,१३९.५१	२६,५७,६९,५१८.९७
२६ क्यू फाईलप्रमाणे	१६,२१,२५,८४,९४०.९६	२,७३,००५,३३१.५६
फरक	१७,२१,१०,८०९.४५	७२,३५,८१२.५९

७. उत्पन्न महसूल व खर्च यांची संचित तत्वावर लेखा न करणे -

(अ) एस २ इन्फोटेक इंटरनॅशनल लिमिटेड, आधार प्रकल्प, ड्रोन सेल प्रकल्प, डिसऑबिलिटी पोर्टल डेव्हलपमेंट, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित आणि महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद (सीएमएस वेबसाइट) यांच्या बाबतीत, विक्रेते महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांना पुरवलेल्या मनुष्यबळासाठी प्रारूप देयके सादर करत आहेत. त्यानंतर निधी प्राप्त झाल्यावर महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादितकडे विक्रेता त्या प्रारूप देयकासमोर कर देयके (टॅक्स इनव्हॉइस) सादर करत आहेत. ज्यावेळी महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांना कर देयके प्राप्त होतात तेव्हाच फक्त ते खर्चाची नोंदणी करतात आणि त्यानंतर मनुष्यबळ उत्पन्नाची लेखा केली जाते. या पद्धतीमुळे मनुष्यबळ खर्च, उत्पन्न व त्याचा सेवा व वस्तू कर, उद्गम कर कपात, दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी

संपलेल्या वर्षासाठी महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या वित्तीय विवरणपत्रात दर्शविलेल्या नफा, मालमत्ता आणि दायित्वे यांचे पूर्णत्व योग्यता याबद्दल आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही. तसेच रोख तत्वावर देयकांची लेखा करणे ही पद्धत चुकीची आहे आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी स्वीकारलेल्या संचित लेखा पद्धतीच्या ती विरुद्ध आहे.

विक्रेता एस २ इन्फोटेक इंटरनॅशनल लिमिटेड यांनी सादर केलेल्या प्रारूप देयकांची लेखा महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी जेव्हा त्यांना निधी प्राप्त झाला तेव्हा केली, त्याची उदाहरणे खाली सादर केली आहेत.

अ.क्र.	विभाग	देयकाचा महिना	प्रारूप देयक	देयक क्रमांक	देयक	सह देयकाची रक्कम
१.	आयजीआर - ६६० एम्प	सप्टेंबर - २०	२०-२१/पीआय/ऑक्टोबर/एस/ ००७६	२०-२१/एमआयटी/ नोव्हेंबर ००१	०५.११.२०२०	१,९५,५४,२६८
२.	आयजीआर-६६० एम्प.	जून - २०	२०-२१/पीआय/जुलै/एस /००८०	२०-२१/एमआयटी/ ऑगस्ट २७४	२४.०८.२०२०	१,९१,२०,६५९
३.	डीआयटी	सप्टेंबर - २०	२०-२१/पीआय/ऑक्टोबर/एस /००५७	२०-२१/एमआयटी/ नोव्हेंबर ०१०	०५.११.२०२०	१,७८,६१,२०२
४.	डीआयटी	मे - २०	२०-२१/पीआय/ऑगस्ट/एस/ ००७७	२०-२१/एमआयटी/ सप्टेंबर ००१	१९.०९.२०२०	१,७३,५७,९०२
५.	डीआयटी	जुलै - २०	२०-२१/पीआय/ ऑगस्ट/एस/ ००७९	२०-२१/एमआयटी/ सप्टेंबर ००७	२५.०९.२०२०	१,६९,५९,८०४
६.	बीपीएमएस मेन	एप्रिल - २०	२०-२१/पीआय/मे/एस/ ००३०	२०-२१/एमआयटी/ जून ००३	०१.०६.२०२०	८१,१६,१४४
७.	बीपीएमएस मेन	ऑगस्ट - २०	२०-२१/पीआय/ सप्टेंबर /एस/ ००८४	२०-२१/एमआयटी/ नोव्हेंबर ००८	०५.११.२०२०	७९,०५,७५९
एकूण रु.						१०,६८,७५,७३८

खालील प्रकरणे विक्रेता एस २ इन्फोटेक इंटरनॅशनल लिमिटेड यांनी सादर केलेल्या प्रारूप देयकांची आहेत, परंतु विक्रेत्याने कोणतीही कर देयके सादर केली नाहीत. अशा देयकांची महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी नोंद केली नाही व तसेच त्या समोर कोणतीही तरतूद केली नाही.

अ.क्र.	विभाग	देयकाचा महिना	प्रारूप देयक	रासह देयकाची रक्कम
१.	डब्ल्यूसीडी	मार्च - २१	२१-२२/पीआय/एमआयटी/ एप्रिल ००६	१,७९,१४,५८१
२.	डीटी	मार्च - २१	२१-२२/ पीआय/एपीआर/ एस/००७९	३२,५१,८५५
३.	बीपीएमएस डेव्हलपमेंट	मार्च - २१	२१-२२/ पीआय/एपीआर/ एस/००६१	२९,४९,७३६
४.	एमसीजीएम	नोव्हेंबर - २०	२०-२१/ पीआय/एपीआर/ एस/००९९	१०,४९,९१४
५.	एमसीजीएम	डिसेंबर - २०	२०-२१/ पीआय/एपीआर/ एस/०१००	१०,३७,१९४
६.	पीओसीआरए इनोव्हेशन लॅब जीआयएस	डिसेंबर - २०	२१-२२/ पीआय/एपीआर/ एस/००७०	४,६४,५१८
७.	पीओसीआरए इनोव्हेशन लॅब जीआयएस	जानेवारी - २१	२१-२२/ पीआय/एपीआर/ एस/००७१	४,६४,५१८
एकूण रु.				२,७१,३२,३१६

(ब) महाराष्ट्र शासनाने जारी केलेल्या शासन निर्णय क्रमांक २०२००४२२१२४३५१४१११, दिनांक २२.०४.२०२० नुसार महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी विभागाकडे / ग्राहकांकडे देयके ज्या दराने सादर करायची आहेत, तो दर प्रति स्रोत / प्रति मनुष्यबळ परिव्यय (कॉस्ट) अधिक १०% नफा इतका असला पाहिजे. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित हे शासकीय विभाग / ग्राहक यांना पुरवलेल्या

सेवांसाठी / हार्डवेअरच्या पुरवठ्यासाठी प्रारूप देयके सादर करतात. जेव्हा त्याची रक्कम प्राप्त होते, तेव्हा उत्पन्नाची नोंद केली जाते. जेव्हा मनुष्यबळाच्या परिव्ययाची लेखा केली जाते, तेव्हा कर देयके सादर करण्याऐवजी प्रारूप देयके सादर करण्याची महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांची पद्धत आहे. आमच्या मते, ही एक चुकीची पद्धत आहे. देयके सादर न करता प्राप्त झालेला / देयक न तयार केलेला (unbilled) महसूल याची पुरेशी माहिती व ताळमेळाच्या अभावी आम्ही त्याचे उत्पन्न, वस्तू व सेवाकर याबाबतचे दायित्व आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणांमध्ये प्रदर्शित झालेल्या मालमत्ता आणि दायित्वे यांच्यावर काय परिणाम झाला आहे यावर आम्ही काहीही टिप्पणी करू शकत नाही. जेव्हा कंपनी विक्री देयक सादर करीत नाही आणि देयके सादर न करता प्राप्त झालेले उत्पन्न (unbilled) याची लेखा करीत नाही. त्यावेळी कंपनी वस्तू व सेवाकर देयता पुढे ढकलते.

(क) शासकीय विभागाला सादर केलेल्या सेवेसाठी किंवा हार्डवेअर विक्री देयक सादर करण्याची पद्धती या महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित अवलंब करीत नाही, मात्र असे देयक तयार केले जाते व त्यांची लेखा केली जाते. आम्हाला कळविले आहे की जे विभाग / ग्राहक देयकाची मागणी करतात त्यांनाच ते दिले जाते. तसेच कंपनी कोणतेही भौतिक (कागदी) विक्री देयक ठेवत नाही.

(ड) आमच्या असे लक्षात आले की, जेव्हा सेवांसमोर अग्रिम प्राप्त होतो तेव्हा वस्तू व सेवा कर देय होतो पण तो भरण्यात आलेला नाही. कंपनीने वर्ष अखेर वस्तू व सेवा कराच्या दायित्वाची लेखा केली आहे. अशा किचकट व चुका होण्याची दाट शक्यता आहे अशा पद्धतीचा अवलंब केल्यामुळे या व्यवहारांची योग्यता व त्याचा कंपनीच्या दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणांमध्ये नफा, मालमत्ता व दायित्वांवर होणाऱ्या परिणामावर आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

८. अंतर्गत प्रकल्पांच्या महसूलाची चुकीने केलेली लेखा -

(अ) काही विकास प्रकल्प जसे आरटीएस (सर्वास सेवेचा हक्क), गैर आरटीएस, आधार इत्यादी ज्यांना 'अंतर्गत प्रकल्प' असे म्हटले जाते, त्यांची नोंद व्यवहाराच्या पायावर केली जाते, म्हणजे प्रत्येक व्यवहाराला ठराविक दर. आमच्या नमुना पद्धतीने केलेल्या लेखापरीक्षणाच्या दरम्यान आम्हाला असे आढळले की, या अंतर्गत प्रकल्पांच्या बाबतीत महसूलाची लेखा चुकीच्या पद्धतीने केलेली आहे म्हणजे मनुष्यबळ परिव्यय अधिक १०% नफा अधिक प्रति व्यवहार ठराविक दर. त्या या महसूलाची लेखा दुप्पट झाली आहे. लेखापरीक्षणाच्या दरम्यान आढळलेल्या अशा व्यवहाराची उलट लेखा केली गेली व त्यामुळे चालू वर्षात फायदा रु.३.३६ कोटीने कमी झाला. अंतर्गत प्रकल्पांशी संबंधित महसूल ओळखण्याच्या पद्धतीवर आणि त्याची लेखा लेखापुस्तकात करण्यावर अधिक चांगले नियंत्रण असणे आवश्यक आहे. अशा चुकीच्या तऱ्हेने आणखी काही चुकीच्या महसूलाची लेखा केली गेली असेल, आणि अशा तऱ्हेच्या अन्य चुकीच्या लेखांबाबतच्या पुरेशा माहितीच्या अभावी दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणांमध्ये नफा, मालमत्ता व दायित्वांवर होणाऱ्या परिणामावर आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही. आम्हाला आढळलेली काही उदाहरणे खालीलप्रमाणे आहेत -

अंतर्गत प्रकल्पांबाबत उलट लेखा केलेली विक्री

अ. क्र.	विभाग	वित्तीय वर्ष २०१९-२०	वित्तीय वर्ष २०२०-२१
१.४	गृहनिर्माण विभागाची मनुष्यबळ बी/एस	७,४३,४८९.४०	१,१२,६५,६०८.००
२.१४	शेतकरी कर्जमाफी - बीएस/एस२	७१,१६,३६५.००	-
३	अंतर्गत विकास मनुष्यबळ बी/एस	१२,२८,८६७.००	-
४	थेट लाभ हस्तांतरण मनुष्यबळ बी/एस	-	१२,११,५८९.००
५.९	फिनटेक प्रकल्पासाठी मनुष्यबळ बी/एस	३१,९०,१९५.००	-
६.५	आययूएमएस	-	८८,८१,९५८.००
एकूण		१,२२,७८,९१६.४०	२,१३,५९,१५५.००

(ब) तसेच महसूलाची लेखा दोनदा केल्याची एक घटना आढळून आली. ती लेखा उलट केली गेली व त्याचा प्रतिकूल परिणाम चालू वर्षी रु.७३ लाख इतका झाला.

महसूलाची दुबार लेखा केल्यामुळे उलट केलेली विक्री -

अ. क्र.	विभाग	वित्तीय वर्ष २०१९-२०	वित्तीय वर्ष २०२०-२१
१.४	आयुर्वेदार्थ कस्टमाईज्ड सेवार्थ वैद्यकीय एस-२	६०,११,७९१.००	१२,७९,६२९.००
एकूण		६०,११,७९१.००	१२,७९,६२९.००

९. कार्यचालन विभाग यांच्यानुसार महसूल आणि लेखापुस्तकातील महसूल यामधील

फरक -

कार्यचालन विभाग यांच्यानुसार महसूल आणि लेखापुस्तकातील महसूल यांची तपासणी करीत असताना काही फरक आढळले. त्याचा अर्थ असा होतो की, काही महसूलांची लेखा झाली नव्हती. पुरेशी आणि संपूर्ण माहिती उपलब्ध नसल्याने उपरोक्त बाबींमुळे उद्धवणाऱ्या फरकाची अचूक व संपूर्ण राशीकरण करणे (ती रक्कम किती आहे हे ठरवणे) हे शक्य नाही.

काही उदाहरणे पुढे दिली आहेत.

अ. क्र.	प्रकल्प	प्रारूप देयकाद्वारे सादर केलेली रक्कम रु.
१.	महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित (डब्ल्यूसीडी) (जेजेआयएस) यांच्यासाठी पोर्टल विकसित करणे	५४,६५,७१०
२.	महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित एएमसी (वार्षिक देखभाल करार) संकेतस्थळ - वस्त्रोद्योग विभागासाठी	१२,८१,९३१

३.	महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित उद्योग विभागासाठी - एसआरएपी २०२०	१०,८८,९८४
४.	महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित - टोल फ्री आणि सुविधा पोर्टल	४,४०,४२६
५.	विकास - उत्पादन शुल्क वेबसाइट समर्थन आणि देखभाल उत्पादन शुल्क - टोल फ्री आणि सुविधा पोर्टल सेवा	३,७९,४१८
एकूण रु.		८६,५६,४७०

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणांमध्ये नफा, मालमत्ता व दायित्वांवर होणाऱ्या परिणामावर आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही, कारण तो परिणाम निश्चित करण्यायोग्य आणि मोजण्यायोग्य नाही.

१०. उपदान देयता - लेखा मानकांची पूर्तता न कारणे -

लेखा मानक १५ - कर्मचारी लाभ यानुसार कर्मचार्यांच्या उपदानासाठी तरतूद विमागणितीय मूल्यांकन (अॅक्च्युरीअल व्हॅल्यूएशन) करून ठरवली जाते. त्यासाठी अशी गृहीतके मानली जावीत की जी फारच नेमस्त (conservative) नाहीत व त्यामध्ये चलन फुगवटा, पगारवाढ, योजनेवरील परतावा, सूट देण्याचा दर (डिस्काउंट) असे आर्थिक संबंध दिसून यावेत. दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी उपदानाची तरतूद करताना उपदान देयतेची किंमत काढताना महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी अॅक्च्युरीअल जोखमीचा अंदाज केला नाही. ही बाब लेखा मानक १५ - कर्मचारी लाभ याचा भंग करणारी आहे. अॅक्च्युरीअल लाभांच्या अभावी आम्ही दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाच्या वित्तीय विवरणांमध्ये नफा व दायित्वांवर होणाऱ्या परिणामावर टिप्पणी करू शकत नाही.

११. संचालकांना दिलेले अतिरिक्त शुल्क -

दिनांक ०३.११.२०१६ रोजीच्या संपन्न झालेल्या पहिल्या संचालक मंडळाच्या बैठकीच्या इतिवृत्तात असा ठराव झाला की, सध्या संचालक मंडळाच्या बैठकांना उपस्थित राहण्यासाठी कोणतेही शुल्क, प्रवास खर्च आणि अन्य कोणताही खर्च कंपनीच्या कोणत्याही संचालकांना देण्यात येणार नाही. आजपर्यंत या ठरावात कोणताही बदल केला गेला नाही. तथापि, असे आढळून आले आहे की, संचालकांना बैठकांना उपस्थित राहण्याचे शुल्क रोख स्वरूपात दिले गेले व त्याची लेखा वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये केली गेली.

१२. न्यायवैद्यकशास्त्रीय लेखापरीक्षण केल्यामुळे सिद्ध झालेल्या अनियमितता -

आमच्या प्रारूप वैधानिक लेखापरीक्षण अहवालामध्ये नमूद केलेल्या अनियमितता व पैशांची अफरातफर लक्षात घेतल्यावर महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या संचालक मंडळाने असा आदेश दिला की, न्यायवैद्यकशास्त्रीय लेखापरीक्षणाच्या माध्यमातून एक अंतर्गत अन्वेषण केले जावे. दिनांक १ एप्रिल, २०१६ ते दिनांक ३१ मार्च, २०२२ या काळासाठी मे. बाटलीबोई अँड पुरोहित यांनी हे लेखापरीक्षण केले व त्यांनी आपल्या दिनांक १५ सप्टेंबर, २०२२ च्या अहवालामध्ये आपली निरीक्षणे नोंदवली आहेत. संचालक मंडळाने असाही आदेश दिला आहे की, लेखापरीक्षण समितीने या अहवालात दिलेल्या टिप्पण्यांकडे लक्ष द्यावे.

दिनांक १९ जानेवारी, २०२३ रोजी संपन्न झालेल्या लेखापरीक्षण समितीच्या बैठकीत सादर केलेल्या उपरोक्त न्यायवैद्यकशास्त्रीय लेखापरीक्षण अहवालाचा कार्यकारी सारांश खालीलप्रमाणे -

- कोणत्याही निविदा प्रक्रिया न करता आणि उचित प्राधिकऱ्यांची मान्यता न घेता सल्लागारांची नेमणूक करण्यात आली, त्यामुळे रु.९,६३,३७,८९५/- इतका अतिरिक्त खर्च झाला.
- मुख्य वित्तीय अधिकारी यांनी रु. २, ०९,८०६/- रुपयांची अफरातफर केली. (दिनांक ०३.०९.२०१९ ते दिनांक १३.०९.२०१९).
- प्रकल्पांची अंमलबजावणी करताना अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांचा अभाव असल्याने उत्पन्नापेक्षा जास्त खर्च झाला.
- रु.१५.८९ कोटी इतका अधिक उद्गम कर कपात कर भरण्यात आला, ज्यामुळे कंपनीचा निधी गुंतून राहिला.
- कंपनीच्या अचल मालमत्तांची प्रत्यक्ष पडताळणी केली नाही.
- थेट लाभ अंतरणाचा निधी रु.७.०६ कोटीची अफरातफर झाली. सदर निधी अन्य विक्रेत्यांना देण्यात आला.
- संचालक मंडळाने विरुद्ध अर्थाचा ठराव पारित केला असला तरीही संचालकांना बैठकीला उपस्थित राहण्याचे शुल्क देण्यात आले.

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या संचालक मंडळाच्या लेखापरीक्षण समितीने आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या व्यवस्थापनाने असा निष्कर्ष काढला की, कंपनीच्या एका कर्मचार्याने कंपनीविरुद्ध घोटाळा / अफरातफर केली आहे. लेखापरीक्षण समितीने असे मत व्यक्त केले की, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी ठरलेल्या कालबंधनात लेखापरीक्षण निरीक्षणाची समयबद्ध पद्धतीने पूर्तता करावी व आगामी वित्तीय वर्षामध्ये जेवढे शक्य असेल तेवढे आणि व्यावहारिक असेल तेवढ्या सर्व त्रुटींची पूर्तता करावी. दिनांक ३१ मार्च, २०२१ पर्यंत महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी उपरोक्त अनियमिततेबाबत लेखापुस्तकांमध्ये कोणत्याही नोंदी पारित केल्या नाहीत आणि अंतिम निष्कर्ष काढण्याआधी उपरोक्त बाबींचे पुढील मूल्यमापन करण्याचे ठरवले आहे. कंपनी करणार असलेल्या सदर चौकशी / अन्वेषण यांचा निष्कर्ष व त्यानंतर उद्भवणाऱ्या संबंधित कायदेशीर बाबी व दावे यांचा कंपनीच्या दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपणाऱ्या वित्तीय वर्षाच्या विवरणांवर काय परिणाम होईल यावर आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

उपरोक्त सर्व बाबींचा कंपनीच्या दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपणाऱ्या वित्तीय वर्षाच्या विवरणांवर होऊ शकणाऱ्या परिणामांमुळे सदर विवरणावरील आमचे मत सशर्त मत आहे.

महत्वपूर्ण बाबींवरील परिच्छेद -

महत्वपूर्ण परिच्छेदामध्ये खालील परिस्थितींचा समावेश करणे आवश्यक आहे.

१३. वस्तु व सेवा कर यासाठीच्या तरतुदींच्याबाबतीची अनियमितता -

(अ) ज्या कंपन्यांची उलाढाल रु.५०० कोटीपेक्षा जास्त आहे, त्यांना ई-देयके करण्याचा नियम दि.०१.१०.२०२० पासून लागू झाला आहे. तथापि, कंपनीने परिणामकारक दिन (उपरोक्त दिवस) पासून सदर वस्तु व सेवा कर देयके (Invoicing) करण्याच्या नियमांची अंमलबजावणी केली नाही. बहुतेक देयकांसाठी आय. आर. एन (इन्व्हाईस रेफरन्स नंबर - देयक संदर्भ क्रमांक) हा जानेवारी २०२१ पासून निर्माण करण्यात आला. तसेच ई-देयकांच्या नियमांची पूर्तता केल्यामुळे लागू होऊ शकणाऱ्या दंडासाठी

तरतूद केली नाही. पुरेशा माहितीच्या अभावी उपरोक्त नियमांची पूर्तता न केल्यामुळे वस्तू व सेवा कर व्याज, दंड व त्याचा दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या कंपनीच्या वित्तीय विवरणांवर होणारा परिणाम याबद्दल आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

(ब) असे दिसून आले आहे की कंपनी खात्यांच्या पुस्तकांनुसार आणि GSTR-२A नुसार एसटी आयटीसीची जुळवणी बीजकनिहाय करत नाही. ही जुळवणी पुरवठादारनिहाय केली जात आहे. या प्रक्रियेमुळे केवळ निव्वळ फरक समोर येईल, परंतु बीजकनिहाय नेमकी अतिरिक्त रक्कम किंवा कमतरता लक्षात येणार नाही. पुढे, सप्टेंबर २०२१ च्या जीएसटी रिटर्नमध्ये, MAHA-IT ने २०२०-२१ या वर्षासाठीच्या आयटीसीवर दावा केला आहे, जे GSTR-२A मध्ये दिसत होते परंतु खात्यांच्या पुस्तकांमध्ये नोंदवले गेले नव्हते. आयटीसी, खर्च आणि त्यावरील टीडीएसचा संबंधित लेखांकन परिणाम नोंदवला गेलेला नाही. पुरेशा माहितीच्या अभावी, आम्ही जीएसटी व्याज, दंड आणि ३१ मार्च २०२१ रोजीच्या आर्थिक विवरणांवर होणाऱ्या त्याच्या परिणामावर भाष्य करण्यास असमर्थ आहोत.

(क) विक्रेत्याला १८० दिवसांनंतरही पैसे न दिल्यास इनपुट टॅक्स क्रेडिट (ITC) उलट करण्यासाठीच्या खर्चाची नोंद घेण्यासाठी कोणतीही अंतर्गत नियंत्रण प्रणाली अस्तित्वात नाही. असे आढळून आले आहे की, लेखाप्रणाली अशा गरजेनुसार अद्ययावत केली नसल्यामुळे, कंपनीने चुकीने संपूर्ण जीएसटी इनपुट टॅक्स क्रेडिटचा लाभ घेतला आहे. सदर ITC ची वेळेवर नोंद केली जात नाही आणि ते उलट केले जात नाही, ज्यामुळे विवरणपत्रे चुकीची भरली जाण्याची आणि भविष्यात व्याज व दंड लागण्याची शक्यता आहे.

(ड) कंपनीकडे खर्चाची लेखा करताना वस्तू व सेवा कराच्या परावर्तित शुल्क दायित्व (रिव्हर्स चार्ज लायबिलिटी) यामधील चुका ओळखणे, वस्तू व सेवा कराचे निविष्टा पत (इनपुट क्रेडीट) ओळखणे आणि त्याचा विचार वस्तू व सेवा कराच्या परताव्यांमध्ये करण्याची अंतर्गत नियंत्रण पद्धती अस्तित्वात नाही.

झ) असे आढळून आले आहे की, मागील वित्तीय वर्षाचे रु.२६.५९ कोटी इतक्या रकमेच्या वस्तू व सेवा कराची उद्गम कर कपात याचा वापर केला नाही व त्याचा वस्तू व सेवा कराच्या परताव्यामध्ये दावा केला नाही. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी वस्तू व सेवा कर देताना उपरोक्त न वापरलेल्या पतीचा (क्रेडीटचा) वापर केला नाही. त्याचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

वर्ष	केंद्रीय वस्तू व सेवाकर क्रेडीट	राज्य वस्तू व सेवाकर क्रेडीट	आयजीएसटी उद्गम कर कपात क्रेडीट
२०१८-१९	१५,४९,८६३.००	१५,४९,८६३.००	८०००.००
२०१९-२०	८,३९,७४,४६२.००	८,३९,७४,४६२.००	२८,६०९.००
२०२०-२१	४,७३,३५,८३३.००	४,७३,३५,८३३.००	१,५३,३०५.००

१४. उद्गम कर कपात यामधील अनियमितता -

(अ) वसूल करता येणारा आयकर / उद्गम कर कपात यामध्ये दिसून येणारी शिल्लक ही कर अभिलेखांबरोबर ताळमेळ करण्याच्या अधिन आहे. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित हे विक्रेत्याने कापलेले उद्गम कर परंतु २६ एएस पोर्टलमध्ये न दिसलेले उद्गम कर याचा मागोवा घेत नाही. कारण त्याचे उद्गम कर कपातीसाठीची लेखा पुस्तके ही ऋणकोंनी (डेटरनी) प्रत्यक्ष कापलेला उद्गम कर याच्या आधारे ठेवली जात नाहीत. तर ती २६ एएस पोर्टलमध्ये दिसणाऱ्या उद्गम कर कपातीच्या आधाराने ठेवली जातात - ताळमेळ प्रलंबित असल्यामुळे आम्ही ही उद्गम कर कपात किती अचूक आहे व त्याच्या दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या कंपनीच्या वित्तीय विवरणांवर परिणाम काय आहे यावर टिप्पणी करू शकत नाही.

(ब) कंपनीने वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये रु.१५.८९ कोटी इतकी जास्त रक्कम उद्गम कर कपात देयता म्हणून दिली आहे. कंपनी प्रत्येक महिन्यात एक ठराविक रक्कम कर म्हणून देते. उद्गम कर कपातीच्या मासिक देयता देऊन पूर्ण वर्षात उद्गम कर कपातीचे प्रदान केले जात नाही. अशा अतिरिक्त प्रदानामुळे कंपनीचा निधी गुंतून राहतो.

१५. कंपनीच्या स्थिर मालमत्तेची पडताळणी न करणे -

कंपनीच्या स्थापनेपासून कंपनीच्या स्थिर मालमत्तेची पडताळणी केली गेली नाही. तसेच कंपनीच्या काही स्थिर मालमत्ता परळ येथील महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादितच्या कार्यालय व मंत्रालय येथे स्थित आहेत. परंतु प्रत्यक्ष पडताळणीचा अहवाल उपलब्ध नसल्याने आम्ही सदर मालमत्ता प्रत्यक्षात अस्तित्वात आहेत का, तसेच अशा मालमत्तेच्या मूल्यहानीबद्दल दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या कंपनीच्या वित्तीय विवरणामध्ये तरतूद करणे याबाबत आम्ही काहीही टिप्पणी करू शकत नाही.

१६. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी महाराष्ट्र शासनाच्या महिला व बालविकास विभागाला मनुष्यबळ पुरवणे (पोषण अभियान) आणि महाराष्ट्र शासनाच्या शासन निर्णयानुसार स्रोत / मनुष्यबळ दराने देयके सादर केले, परंतु सदर विभाग केंद्र सरकारच्या शासन निर्णयामध्ये दिलेल्या दराने कंपनीच्या देयकांचे प्रदान करतो. हा दर महाराष्ट्र शासनाच्या दरापेक्षा कमी आहे.

या दरामधील फरकांमुळे उद्भवलेली रक्कम दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी रु.४.०२ कोटी इतकी झाली. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांचा निधी गुंतून राहिला व कंपनीने त्यावर वस्तू व सेवा कर दिला. पुरेशा माहितीच्या अभावी दिनांक ३१ मार्च, २०२१ पर्यंतच्या वस्तू व सेवा कर दायित्वावर आणि कंपनीच्या वित्तीय विवरणांवर होणारा परिणाम याबद्दल आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

१७. सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग विकास अधिनियम, २००६ नुसार कंपनीने या कायद्या अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या विक्रेत्यांना ओळखून काढणे व त्यांच्या देयकांचे प्रदान ४५ दिवसांच्या आत केले पाहिजे अशी रक्कम थकित असली तर थकित रकमेवरील व्याज आणि उद्गम कर कपातीची रक्कम आणि त्यावरील व्याज हा आयकर कायदानुसार करपात्र खर्च होत नाही. याबाबत वित्तीय विवरणामध्ये पूर्ण प्रकटन करणे आवश्यक आहे. याबाबत पुरेशी माहिती उपलब्ध नाही असे आढळून आले आहे आणि त्यामुळे जर एमएसएमई

विक्रेत्यांना व्याज देय असेल तर त्यासाठी करण्याच्या तरतुदीच्या अचूकतेबाबत आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

१८. कंत्राटी कर्मचा-यांना वेतनपटावरील कर्मचारी म्हणून वागणूक देणे -

आम्हाला अशी उदाहरणे आढळून आली आहेत की, कंत्राटावर नेमलेल्या काही कर्मचा-यांच्या बाबतीत उद्गम कर कपात करणे आवश्यक होते पण तो कापला नाही व त्या कर्मचा-यांना वेतनपटावरील कर्मचारी म्हणून वागणूक दिली. तसेच अशा कर्मचा-यांना व्यवसाय कर लागू होत नाही. तथापि, त्यांच्या बाबतीत हा कर कापला आहे, उदाहरणे अशी -

नाव	दरमहा ढोबळ प्रदान
प्रिती देई	३५,७००.००
परवेझ शेख	५०,०००.००
केतन म्हात्रे	५०,०००.००
शेख बाशा	५०,०००.००

१९. इस्पितळ व्यवस्थापन माहिती यंत्रणा प्रकल्प -

महाराष्ट्र शासनाच्या महाराष्ट्र वैद्यकीय शिक्षण व औषध विभाग यांनी शासन निर्णय क्रमांक २०१९११०५१६५०५९०३१३ दिनांक २ नोव्हेंबर, २०१९ रोजी जारी केला व महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांना सॉफ्टवेअर विकसित करण्यासाठी, हार्डवेअर पुरवणे आणि मनुष्यबळ सहाय्य पुरवणे यासाठी एकूण रु.५१३ कोटीचा आदेश दिला. कोविड १९ महामारी चालू असताना दिनांक २० सप्टेंबर २०२० रोजी एक बैठक घेतली गेली, त्यामध्ये असे ठरले की, जुन्या इस्पितळ व्यवस्थापन माहिती यंत्रणा व महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी अंमलात आणलेल्या नव्या इस्पितळ व्यवस्थापन माहिती यंत्रणा यांच्यामधील तांत्रिक बाबींचे लेखापरीक्षण केपीएमजी यांनी करावे आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी केलेली इस्पितळ व्यवस्थापन माहिती यंत्रणेची अंमलबजावणी केपीएमजी यांचा अहवाल प्राप्त होईपर्यंत स्थगित ठेवावी.

तसेच चालू वित्तीय वर्षात इस्पितळ व्यवस्थापन माहिती यंत्रणा प्रकल्पाच्या काही अन्य विक्रेत्यांना देयक प्रदान करण्यासाठी थेट लाभ अंतरण (डीबीटी) योजनेतून रु.७.०६ कोटीची रक्कम वापरण्यात आली. हे योग्यरित्या करण्यात आले नाही, कारण संबंधित विभागाकडून निधी प्राप्त झाला नव्हता. प्रकल्प थांबवण्यात आला असून निर्णय प्रलंबित असल्याने आणि निधी उपलब्ध होण्याची कोणतीही खात्री नसल्याने नुकसान होण्याची शक्यता आहे.

२०. महात्मा ज्योतिबा फुले शेतकरी कृषी योजना प्रकल्पासाठी झालेल्या खर्चाची लेखा न करणे कार्यचालन विभागाने दिलेल्या माहितीनुसार कंपनीने महात्मा ज्योतिबा फुले शेतकरी कृषी योजना प्रकल्पासाठी वित्तीय वर्ष २०१९-२० मध्ये रु.२.४४ कोटी व वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये रु.१.६७ कोटी इतका खर्च केला. तथापि, कंपनीने या खर्चाची लेखा आधीच्या वर्षात केली नाही. तथापि, त्यांच्यासमोर कंपनीने याच प्रकल्पाच्या

विक्रेत्याने सादर केलेल्या देयकासमोर वित्तीय वर्ष २०२०-२१ मध्ये रु.२.२८ कोटी इतके प्रदान केले. सहकार विभागाकडून प्राप्त झालेल्या पत्रामध्ये प्रदानाच्या अटी व शर्ती स्पष्टपणे नमूद केल्या नव्हत्या. त्यामुळे सदर विभागाने त्याची प्रतिपूर्ती झाल्याचे नाकारले व त्यामुळे महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांना कदाचित रोख तोटा होऊ शकतो. तसेच महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी शिल्लक रक्कम रु.१.८३ कोटी ही देयता म्हणून ओळखलेली नाही व त्याची लेखा केलेली नाही. त्याचा नफ्यावर व देयतांवर होणा-या परिणामाचा हिशेब केला नाही.

२१. न ओळखलेले व्यवहार -

खालील व्यवहार हे न ओळखलेले व्यवहार आहेत. ते संशयास्पद आहेत आणि त्याबद्दलचा खुलासा आम्हाला दिला नाही. संपूर्ण तपशीलाच्या अभावी, दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या वित्तीय विवरणांवर काय परिणाम होईल हे आम्ही सांगू शकत नाही.

खात्याचे नाव	लाख रुपयात रक्कम
महाराष्ट्र राज्य शासनापासून गोळा केलेली रक्कम	८३.३९
महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या वस्तू व सेवा करामधून उद्गम कर कपात	७८.८४
महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या माहिती तंत्रज्ञान विभागाकडून उद्गम कर कपात	२८.८१
एकूण	१९१.०४

२२. कंपनीच्या कर्मचा-यांनी केलेल्या खर्चाच्या प्रतिपूर्तीसाठी कंपनीकडे मनुष्यबळ धोरण नाही. कर्मचा-यांनी रोखीमध्ये केलेल्या व्यवहारासाठी कोणतीही रोख व्हाऊचर्स ठेवली जात नाहीत. असे व्यवहार एक्सेल शीटमध्ये नोंदले जातात व त्यांच्या नोंदी थेट लेखा पुस्तकात केल्या जातात. तसेच रोखीची लेखा त्याच वेळी केली जात नाही. तसेच लेखा पुस्तकाप्रमाणे प्रत्यक्षात रोख रक्कम आहे किंवा कसे याची प्रत्यक्ष पडताळणी करण्याची पद्धत नाही. हे संभाव्य धोका क्षेत्र आहे.

२३. आयटीआय मर्यादित आणि स्टेरलाइट टेक्नॉलॉजीज मर्यादित यांच्या कार्यादेशानुसार, विक्रेत्यांनी सादर केलेल्या देयकाच्या रकमेपैकी ५% रक्कम (रिटेन्शन), १०% (मोबिलायझेशन), २५% (*चालू करण्याच्या वेळी उभी करण्यासाठी महत्वाची रक्कम) या रकमा कापून घ्यायच्या आहेत. यापैकी प्रत्येक कपातीची लेखा वेगवेगळी करणे आवश्यक होते आणि त्यानंतर त्यांचे वर्गीकरण चालू दायित्व व चालू नसलेले दायित्व यामध्ये करण्याची आवश्यकता होती. या व्यवहारांची योग्य त-हेने लेखा केली नाही. अशा त-हेच्या प्रत्येक व्यवहाराच्या अचूक राशीच्या प्रत्येक देयकाबरोबर मागोवा घेणे फारच अवघड आहे आणि त्यामुळे आम्ही विक्रेत्यांना प्रदान केलेल्या रकमा जास्त आहेत की कमी आहेत याबद्दल आम्ही काही टिप्पणी करू शकत नाही.

२४. मुंबई वाय-फाय प्रकल्प-

या प्रकल्पासाठी सप्टेंबर, २०१७ मध्ये रु.४०.१३ कोटीची अग्रिम राशी प्राप्त झाली होती, ती अद्यापही अन्य चालू देयतांमध्ये दिसून येत आहे. याच प्रकल्पासाठी, महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी मे. लार्सन अँड टूब्रो यांच्याकडून रु.१४.५५ कोटीची देयके स्वीकारली व त्यांना रु.१५.८६ कोटी प्रदान केले आहेत तसेच महानगर टेलिफोन निगम मर्यादित यांच्याकडून रु.२०.४४ कोटीची देयके स्वीकारली आहेत व त्यांना रु.७.६७ कोटी प्रदान केले आहेत (खालील तक्त्यानुसार) ही सर्व देयके बँडविड्थ वापरासाठी तदर्थ (अँड-हॉक) तत्वावर

प्रकल्पाच्या खर्चासाठी सादर केली होती. तसेच उपरोक्त विक्रेत्यांकडून प्राप्त झालेल्या पुढील अतिरिक्त देयकांबद्दल विवाद निर्माण झाला आहे व त्यासाठी लेखा पुस्तकामध्ये कोणतीही तरतूद केली नाही, तथापि, वित्तीय विवरणांच्या टीपांमध्ये रु.४१.८५ कोटीपर्यंतची घटनासापेक्ष दायित्व प्रकट केली आहेत. (टीप १९ एफ पहा).

वित्तीय वर्ष २०१७-१८, २०१८-१९ आणि २०१९-२० या वर्षांमध्ये झालेला खर्च + १०% नफा या तत्वावर देयके न सादर केलेला महसूल (unbilled revenue) यांची लेखा केली गेली. ती अन्य चालू मालमत्ता येथे दर्शविली गेली आहे. सध्या हा प्रकल्प विवादामध्ये आहे. सदर प्रकल्पाच्या अंतिम स्वरूपाबद्दल आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांना मिळालेल्या रकमा परत कराव्या लागतील का याबाबत अनिश्चितता आहे. तसेच अधिकच्या देयतांबद्दल विवाद उत्पन्न झाला आहे व त्याला आव्हान दिले आहे आणि त्यामुळे लेखा पुस्तकात त्यांची लेखा करण्यात आलेली नाही, परंतु ती रक्कम कदाचित द्यावी लागेल.

दिनांक ३१ मार्च, २०२१ पर्यंत लेखा केलेले एकूण प्रकल्प खर्च आणि विक्रेत्यांची थकित रकमा खालीलप्रमाणे आहेत -

विक्रेत्याद्वारे सादर केलेले देयक	२०१७-१८ रु. कोटीत	२०१८-१९ रु. कोटीत	२०१९-२० रु. कोटीत	एकूण रु. कोटीत	एकूण प्रदान रु. कोटीत
महानगर टेलिफोन निगम मर्यादित	१५.३७	०.००	५.०७	२०.४४	७.६७
लार्सन अँड टूब्रो	०.००	७.१६	७.३९	१४.५५	१५.८६

कंपनीने अद्याप प्रकल्पातील नफा किंवा तोट्याची नेमकी रक्कम निश्चित केलेली नाही. आम्हाला पुरेशी आणि समाधानकारक माहिती उपलब्ध नसल्यामुळे वित्तीय विवरणांमध्ये दर्शविलेला नफा, मालमत्ता आणि दायित्वांवरील परिणाम याबद्दल आम्ही काही टिप्पणी करू शकत नाही.

२५. अटी व शर्तीची पूर्तता न केल्यामुळे उद्भवलेला दंड -

आधार प्रकल्पाच्या कार्यादेशातील अटी व शर्तीची पूर्तता न केल्यामुळे महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांना रु.१.०१ कोटी इतका अधिक खर्च करावा लागला. असा वित्तीय तोटा टाळण्यासाठी अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणे अधिक बळकट करावी लागतील.

२६. ग्लोबल फिनटेक हब स्थापन करणे आणि फिनटेक धोरणांची अंमलबजावणी करणे या संबंधातील शासन निर्णय क्र. डीआयटी-२०१८ / सी.आर-१७ /डी-१/३९ यानुसार स्टार्ट अप प्रोत्साहनाच्या प्रदानाखेरीज फिनटेक खर्चाचा वापर करण्यासाठी खर्चाची वर्गवारी नाही. शासन निर्णयानुसार फिनटेक प्रकल्पासाठी वेगळे बँक खाते उघडले पाहिजे. दिनांक ०९.०४.२०२० रोजी येस बँकेच्या फिनटेक खात्यातील शिल्लक रु.१३.५० कोटी रुपये युनियन बँक खात्यात अंतरित केले गेले (सर्वसामान्य कारणासाठीचे खाते आहे) या तारखेनंतरचे सर्व व्यवहार युनियन बँक खात्यातून केले गेले. महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी फिनटेक खात्यातील शिल्लक ठरवण्यासाठी कोणताही मागोवा शिल्लक ठेवला नाही. त्यामुळे आम्ही त्यावर टिप्पणी करू शकत नाही.

२७. मुद्रांक कायद्याची पूर्तता न करणे -

महाराष्ट्र मुद्रांक कायदा, १९५८ नुसार, कार्य कंत्राटाची किंमत रु.१० लाखापर्यंत असेल तर त्या कंत्राटावर रु.५००/- इतके मुद्रांक शुल्क देय आहे व जर कंत्राटाचे मूल्य रु.१० लाखांच्या वर असेल तर मुद्रांक शुल्क हे

रु. ५००/- + ते कंत्राट रु. १० लाखांपेक्षा जितके जास्त असेल तितक्या मूल्याच्या ०.५% इतके असेल. जास्तीत जास्त मुद्रांक शुल्क रु. २५ लाख असेल. या कायद्याची पूर्तता न केल्याची काही उदाहरणे पुढीलप्रमाणे आहेत

- नागपूर स्मार्ट सिटी प्रकल्प एकूण कंत्राटाची किंमत रु. ५२०.६४ कोटी आहे. याचा करारनामा रु. ५००/- च्या मुद्रांकावर केला आहे, त्यामुळे उपरोक्त नियमांचा भंग झाला आहे.
- भारत नेट प्रकल्प हा करार रु. ५००/- इतक्या मुद्रांक शुल्कावर केला. कंत्राटाचे मूल्य खालीलप्रमाणे होते

प्रकल्पाचे नाव	विक्रेत्याचे नाव	रक्कम (कोटीमध्ये)
पॅकेज ए	आयटीआय मर्यादित	९१४.२२
पॅकेज ब	स्टरलाइट टेक्नॉलॉजीज मर्यादित	१,३७१.९३
पॅकेज क	आयटीआय मर्यादित	१,०४३.८६

२८. भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक यांच्या (आक्षेपांच्या पूर्ततेचे) अहवाल आणि त्यांनी चालू वित्तीय वर्षात विचारणा केलेले अर्ध परिच्छेद आम्हाला विनंती करून ही दिले गेले नाहीत व त्यामुळे आम्ही सीएजीचे अनुपालन, सीएजीने उपस्थित केलेले काही मुद्दे विनंती करूनही आम्हाला पुरवण्यात आले नाहीत, आणि त्यामुळे आम्ही त्यावर टिप्पणी करू शकत नाही.

२९. लेखा धोरणामध्ये बदल -२०२०-२१ या वित्तीय वर्षामध्ये लेखा धोरणामध्ये बदल केला गेला. त्यानुसार जी देयके तृतीय पक्षकार लेखापरिक्षक यांच्या मान्यतेसाठी प्रलंबित आहेत. त्यांचे खर्च ओळखले जातील आणि त्यांची लेखा केली जाईल. त्यामुळे देयके न केलेल्या उत्पन्नाची (unbilled revenue) ची सुद्धा लेखा केली गेली.

२०२०-२१ या वित्तीय वर्षामध्ये खर्च आणि देयके न केलेले उत्पन्न, रु. २२६.२० कोटी यांची लेखा दिनांक ३१.०३.२०२१ रोजी केली आहे.

सदर लेखा धोरण चालू वित्तीय वर्षामध्ये लागू झाले असल्याने वित्तीय वर्ष २०१९-२० साठीचे खर्च ज्यांची दिनांक ३१.०३.२०२० रोजी तरतूद केली नाही व अशा खर्चाचा वित्तीय वर्ष २०१९-२० च्या देयक न केलेल्या उत्पन्नावरील परिणाम (Unbilled Revenue) (गतकालीन) याची लेखा (रु. ३०४.०६ कोटी) चालू वर्षी केली गेली. हे टिप्पणी क्र. ९ ड मध्ये प्रकट केले आहे.

३०. खालील निविदा प्रक्रिया, प्राप्त देकार (कोटेशन) व आबंटित कार्यादेश यांची माहिती व संबंधित कागदपत्र उपलब्ध झाले नसल्याने त्याचा वित्तीय विवरणामध्ये प्रदर्शित झालेला नफा, मालमत्ता व देयता याची सत्यता, अचूकता आणि त्यावर होणारा परिणाम यावर आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही.

- अनिल साखरे, अधिवक्ता
- प्रिया शाह अँड असोसिएट्स, कंपनी सचिव
- श्री कन्सल्टन्सी सर्व्हिसेस मॅनेजमेंट, ईएसआयसी आणि पीएफ सल्लागार
- के.एस. महाडिक अँड कंपनी, वस्तू व सेवा कर लेखापरीक्षक

- व्ही.आर. हळदणकर अँड असोसिएट्स, वस्तू व सेवा कर आणि उद्गम कर कपात सल्लागार
- राजेंद्र अँड शाह असोसिएट्स, लेखा आणि पूर्तता सल्लागार

३१. असे आढळून आले आहे की, चालू वर्षात महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांनी खरेदी केलेल्या लेखन सामग्री व छपाई मधून इतर शासकीय खात्यांना छपाई व लेखन सामग्री (स्टेशनरी) पुरवली आहे. या व्यवहारासाठी त्या त्या विभागांना देयके सादर करणे आवश्यक होते. पुरेशा माहितीच्या अभावी व ज्या सेवा व वस्तू / माल अन्य विभागांना पुरवल्या परंतु ज्यांच्यासाठी देयके सादर केली नाहीत अशाबाबतच्या अभिलेखांच्या अभावी आम्ही अशा व्यवहारांवर टिप्पणी करू शकत नाही.
३२. कर्मचारी वेतनाचा ताळमेळ करीत असताना आम्ही कंपनी कर्मचा-यांचा नेमणुकीबाबतच्या अभिलेखांची तपासणी चाचणी तत्वावर केली आणि आम्हाला असे ध्यानात आले की वेतन घटक नोंदवहीमध्ये दाखवलेले वेतन हे नेमणूक पत्रामध्ये ठरलेल्या घटकांप्रमाणे नव्हते. अशा वेतनाच्या रचनेमधील अनधिकृत बदलांच्या बाबींची छाननी झाली नाही. याचा कंपनीच्या कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधी बाबतच्या आणि उपदानाबाबतच्या दायित्वावर काय परिणाम झाला आहे याचे निर्धारण केले गेले नाही. पुरेशा माहितीच्या अभावी आम्ही अशा व्यवहारांचा कंपनीच्या नफ्यावर आणि मालमत्तेवर व देयतांवरील परिणामाबद्दल टिप्पणी करू शकत नाही.
३३. शासन निर्णय संकीर्ण - २०२०/ प्र.क्र. ५१/ २०/कोषा प्रशा - ५ दिनांक १३ मार्च, २०२० नुसार सर्व बँकेसंबंधीचे व्यवहार व शासकीय कार्यालये, सार्वजनिक उपक्रम व महामंडळे यांच्या अतिरिक्त निधींची गुंतवणूक राष्ट्रीयकृत बँकांच्या मार्फत केली पाहिजे. कंपनीने काही प्रकल्पांसाठी / योजनांसाठी बचत खाती / एस्क्रो खाते खाजगी बँकामध्ये ठेवली आहेत व त्यांच्या मार्फत केले गेले. त्याचा तपशील असा -

बँकेचे नाव आणि खाते क्रमांक	वर्षभरात खर्ची रक्कम	वर्षभरात जमा रक्कम	अंतिम शिल्लक
आयसीआयसीआय बँक - ९०१८	८४,०८,०७२.३७	११,३५,९७,०६५.००	८२,५७,५३,१०५.१३
आयसीआयसीआय बँक - ६३५२	११७,५८,७४,४९५.००	२,७१,७५,५५६.००	१६०,५६,९६,४७७.५३

उपरोक्त महत्वाच्या बाबींवरील (परिच्छेद १३ ते ३३) याबाबतीत आमचे मत बदलले नाही.

कोविडचे निर्बंध -

गृह मंत्रालयाने आदेश क्रमांक ४०-३/२०२० दिनांक २४.०३.२०२० द्वारे भारतात पहिल्यांदाच कोविड १९ या महामारीच्या उद्रेकाला आळा घालण्यासाठी टाळेबंदी जाहीर केली. यामुळे केंद्र व राज्य सरकारने सार्वजनिक आरोग्य व सुरक्षा उपाय यांचा विचार करून प्रवास, मालाची हालचाल यावर कडक निर्बंध आणले. या काळात लेखापरीक्षण करताना व पुरेसे योग्य लेखापरीक्षण पुरावे प्राप्त करताना खूप अडचणींना आम्हाला तोंड द्यावे लागले. मूळ उद्गम कागदपत्रांचे निरीक्षण हे लेखापरीक्षकांसाठी नियंत्रणाची चाचणी करण्यासाठी सर्वसाधारणपणे वापरण्याची पद्धत आहे. आम्ही आमचा व्यावसायिक संशयीपणा सर्वोत्तम पद्धतीने वापरला

आहे. चालू स्थितीचा विचार करता आम्हाला पुरवलेले लेखापरीक्षण पुरावे हे पुरेसे होते व आमच्या मताला पाया पुरवण्यासाठी पुरेसे होते.

लेखापरीक्षणाचे आयोजन / संचालन -

आम्ही आमचे लेखापरीक्षण कंपनी अधिनियम २०१३ च्या कलम १४३ (१०) अंतर्गत निर्दिष्ट केलेल्या लेखापरीक्षणाच्या मानकानुसार (एसएएस) केले. लेखापरीक्षणावरील त्या मानकांखालील आमच्या जबाबदाऱ्यांचे वर्णन आमच्या अहवालातील वित्तीय विवरण विभागामधील लेखापरीक्षकांच्या जबाबदाऱ्यांमध्ये केले आहे. भारतीय सनदी लेखापाल संस्थेने जारी केलेल्या आचार संहितेनुसार आम्ही लेखापरीक्षण करण्यासाठी कंपनीपासून स्वतंत्र आहोत. कायद्याच्या तरतुदी आणि त्याखालील नियमांतर्गत आमच्या लेखापरीक्षणाशी संबंधित असलेल्या नैतिक आवश्यकतांसह, आणि आचार संहितेनुसार आम्ही आमच्या इतर नैतिक जबाबदाऱ्या पूर्ण केल्या आहेत. आम्हाला विश्वास आहे की, आम्हाला मिळालेले लेखापरीक्षण पुरावे आमच्या मताला आधार देण्यासाठी पुरेसे आणि योग्य आहेत.

महत्वपूर्ण लेखापरीक्षण बाबी -

मुख्य लेखापरीक्षण बाबी म्हणजे अशा बाबी, ज्या आमच्या व्यावसायिक निर्णयानुसार, चालू कालावधीच्या आर्थिक विवरणांच्या लेखापरीक्षणात सर्वाधिक महत्त्वाच्या होत्या. या बाबींचा विचार आम्ही आर्थिक विवरणांच्या लेखापरीक्षणाच्या आणि त्यावर आमचे मत तयार करण्याच्या संदर्भात केला आहे, आणि आम्ही या बाबींवर स्वतंत्र मत देत नाही.

- १) महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांचे उत्पन्न प्रामुख्याने माहिती तंत्रज्ञान प्रकल्प, मनुष्यबळ पुरवणे आणि हार्डवेअरची विक्री करणे यापासून प्राप्त होते. वित्तीय विवरणामध्ये नमूद केलेल्या उत्पन्नाची अचूक नोंद करणे ही या उद्योगातील अंतर्निहित (inherent) जोखीम आहे कारण माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाची देयके तयार करण्याची पद्धती किचकट आहे. या उद्योगामध्ये खूप मोठ्या माहितीवर प्रक्रिया करावी लागते. विविध सेवांचे मिश्रण या उद्योगात आहे. चालू वर्षात कंपनीने विविध यंत्रणांमार्फत हार्डवेअरची विक्री करणे, तांत्रिक मनुष्यबळाचा पुरवठा करणे इत्यादी बाबी हाताळल्या. एकत्र गठित केलेल्या विक्री पॅकेजमधून प्राप्त होणाऱ्या महसूलाचे विविध घटक ओळखणे, त्या उद्भवण्याच्या व प्राप्त होण्याच्या वेळा ओळखणे, व सदर महसूल अचूक मोजणे यासाठी मोठ्या प्रमाणात व्यवस्थापन न्यायनिर्णयाची आवश्यकता आहे. उपरोक्त एकत्र गठित केलेल्या विक्री पॅकेजमध्ये मनुष्यबळाचा पुरवठा करणे, माहिती तंत्रज्ञान संबंधित प्रकल्प व उत्पादन जसे संकेतस्थळ, पोर्टल आणि अनुप्रयोग (ऑप्लिकेशन) आणि किचकट / गुंतागुंतीची सेटिंग यांचा समावेश आहे. व्यवहाराच्या किंमतीचे योग्य आबंटन करण्यासाठी महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या यंत्रणांमध्ये / व्यवस्थांमध्ये (सिस्टीम्स) विश्लेषण आणि न्यायनिर्णय यांची खूप आवश्यकता असते. आम्ही महसूल ओळखणे ही महत्त्वाची लेखापरीक्षण बाब म्हणून ओळखली कारण महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या कामगिरीचा एक महत्त्वाचा निर्देशक / सूचक महसूल आहे कारण त्यामध्ये किचकट / गुंतागुंतीची माहिती तंत्रज्ञान यंत्रणा / व्यवस्था व व्यवस्थापन न्यायनिर्णय हे समाविष्ट होतात. त्यामुळे महसूलाची नोंदणी

चुकीच्या कालखंडात केली जाऊ शकते किंवा उद्दिष्टे किंवा अपेक्षांची पूर्तता करण्यासाठी त्यामध्ये फेरफार (manipulation) केले जाऊ शकते.

ही बाब आम्ही लेखापरीक्षणात कशी हाताळली -

महसूल ओळखण्याच्या आमच्या पद्धतीमध्ये खालील बाबींचा समावेश होतो -

- अ) ग्राहकांना जारी केलेली देयके नमुना पद्धतीने निवडून त्यांचा तपशील आणि कार्यादेशाच्या अटी व शर्ती यांची तुलना करणे तसेच संबंधित (corresponding) व्यापारी प्राप्याची व ती प्राप्त झाल्याचा तपशील तपासणे.
 - ब) विभागांकडून / ग्राहकांकडून व्यापारी प्राप्य आणि अग्रिम यांचा हिशेब करणे यासाठी कार्यचालन विभागाने पुरवलेली माहिती वापरणे व त्यासाठी संगणक सहाय्यित लेखापरीक्षण साधने (इलेक्ट्रिक ऑडीट टूल्स) यांचा वापर करणे आणि प्राप्त झालेल्या निकालांचे वित्तीय अभिलेखांबरोबर ताळमेळ जमवणे.
 - क) विशिष्ट धोका आधारित चाचणी तत्वावर महसूल खात्यामध्ये केलेल्या जटील नोंदींचे मूल्यमापन संबंधित कागदपत्रांबरोबर करणे. या कागदपत्रांमध्ये सेवा कंत्राटे व प्रगती अहवालाचा समावेश आहे.
- २) कार्यादेशाची अंमलबजावणी करताना महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित खूप खर्च करते. कार्यचालन विभाग लेखा व वित्त विभागाला मान्यता दिलेली देयके पुरवतात. त्यानंतर लेखा व वित्त विभाग त्या देयकांची लेखा करतात. जी देयके दिली गेली नाहीत, त्याबद्दल लेखा व वित्त विभाग वर्षाअखेर तरतूद करतो.

ही बाब आमच्या लेखापरीक्षणात कशी हाताळली.

चालू वित्तीय वर्षाशी संबंधित सर्व देयकांची नोंद झाली आहे की नाही, हे तपासण्यासाठीची आमची लेखापरीक्षण प्रक्रिया -

- अ) सर्व लेखा केलेल्या खर्चाचा प्रकल्पनिहाय ठेवलेल्या वेगळ्या फाईलबरोबर उलट तपासणी केली गेली. कार्यचालन विभागाने प्रदान न केलेल्या देयकांची यादी पुरवली. त्या देयकांसाठी लेखा व वित्त विभागाने तरतूद केली होती व उद्गम कर कपातीची लेखा केली होती. तसेच आम्ही नमुना तत्वावर उलट केलेल्या तरतुदींच्या लेख्यांची तपासणी केली तसेच नंतरच्या वर्षात ज्या प्रत्यक्ष देयकांची लेखा केली व त्या लेख्यांची तपासणी केली.
- ब) खर्च खात्यात नोंद केलेल्या जटील नोंदींचे विशिष्ट जोखीम आधारित चाचणी तत्वावर मूल्यमापन केले आणि त्या जटील नोंदींचा तपशील संबंधित कागदपत्रांबरोबर तुलना केली. या कागदपत्रांमध्ये सेवा कराराचे प्रगती अहवाल यांचा समावेश होतो.

एकल वित्तीय विवरणांबद्दल व्यवस्थापनाची जबाबदारी

कंपनी कायदा, २०१३ (“अधिनियम”) च्या कलम १३४ (५) मध्ये नमूद केलेल्या बाबींसाठी कंपनीचे संचालक मंडळ जबाबदार आहे, ही जबाबदारी आर्थिक स्थितीचे खरे आणि न्याय्य दृश्य देणारी वित्तीय विवरणे तयार करण्याच्या संदर्भात आहे. भारतात सामान्यतः स्वीकारल्या जाणाऱ्या लेखा तत्वांनुसार वित्तीय विवरणे तयार करण्यासाठी कंपनीचे संचालक मंडळ जबाबदार आहे.

यामध्ये पुढील गोष्टींचा समावेश होतो. कंपनीच्या वित्तीय स्थितीचे खरे व न्याय्य दृश्य देणे, सर्वसमावेशक उत्पन्नासह कंपनीची कामगिरी, कंपनीचा रोख प्रवाह, कंपनीच्या समभागातील बदल. तसेच कंपनीच्या मालमत्तेचे रक्षण करण्यासाठी आणि फसवणूक आणि इतर अनियमितता रोखण्यासाठी आणि शोधण्यासाठी कायद्याच्या तरतुदींनुसार पुरेशा लेखा नोंदी ठेवणे, योग्य लेखा धोरणांची निवड, वाजवी व विवेकपूर्ण निर्णय, अंदाज बांधणे आणि पुरेशा अंतर्गत आर्थिक नियंत्रणांची रचना, अंमलबजावणी आणि देखभाल, जे लेखांकन नोंदीची अचूकता आणि पूर्णतः सुनिश्चित करण्यासाठी प्रभावीपणे कार्यरत होते ते करणे, स्वतंत्र भारतीय लेखा मानके यानुसार वित्तीय विवरण तयार करणे आणि सादर करणे, फसवणूक किंवा त्रुटीमुळे, महत्वाच्या चुकीच्या विधानापासून मुक्त यांच्याशी संबंधित अशी वित्तीय विवरणे जी वित्तीय स्थितीची खरे आणि निष्पक्ष दृश्य देतात, ती तयार करणे यांचा देखील समावेश होतो.

वित्तीय विवरणपत्रे तयार करताना, व्यवस्थापन एकतर कंपनी गुंडाळण्याचा किंवा कंपनीचे कामकाज थांबवण्याचा विचार करत नाही तोपर्यंत, किंवा तसे (कंपनी गुंडाळण्याचा किंवा कंपनीचे कामकाज थांबवण्याचा) करण्याशिवाय कंपनीला कोणताही वास्तववादी पर्याय नाही, अशी परिस्थिती आहे तोपर्यंत. कंपनीला चालू कंपनी तत्व लागू असल्याप्रमाणे, पुढे जाणाऱ्या बाबी संबंधित गोष्टी आणि लेखाविषयक चालू बाबी यांचा आधार वापरण्याच्या कंपनीच्या क्षमतेचे मूल्यांकन करण्यासाठी व्यवस्थापन जबाबदार आहे.

वित्तीय विवरणपत्रे तयार करताना, संस्थेच्या व्यवसायाचे स्वरूप लक्षात घेऊन, व्यवस्थापनाने कोविड-१९ चा वित्तीय विवरणपत्रांमधील बाबी, घटक आणि खुलासे यांवर होणाऱ्या परिणामाचे (उपलब्ध माहितीच्या आधारे शक्य तितक्या प्रमाणात) तपशीलवार मूल्यांकन करणे आवश्यक आहे. यामध्ये उदाहरणार्थ, व्यवसायिक पत आणि इतर अमूर्त मालमत्तांच्या वहन मूल्यांची उपयुक्तता, भविष्यातील कामकाजाचे परिणाम, रोख प्रवाह आणि संस्थेची आर्थिक स्थिती यांचा समावेश आहे. इतर खुलाशांमध्ये व्यवसायातील जोखमीचे घटक आणि व्यवस्थापनाची परिणामांवरील चर्चा व विश्लेषण, तरलता आणि भांडवली संसाधने यांचा समावेश असू शकतो.

कंपनीच्या वित्तीय अहवाल प्रक्रियेवर देखरेख ठेवण्यासाठी देखील संचालक मंडळ जबाबदार आहे.

लेखापरीक्षकांची जबाबदारी :-

वित्तीय विवरणे, फसवणूक किंवा त्रुटीमुळे महत्वपूर्ण चुकीच्या विधानापासून मुक्त आहेत अथवा नाही हे वाजवी आश्वासन मिळवणे, आणि आमचे मत समाविष्ट करणारा लेखापरीक्षण अहवाल जारी करणे हे

आमचे उद्दिष्ट आहे. वाजवी हमी ही उच्च पातळीची हमी आहे, परंतु लेखापरीक्षणाच्या मानकांनुसार केले जाणारे लेखापरीक्षण जेव्हा अस्तित्वात असेल तेव्हा आमचे उद्दिष्ट नेहमीच चुकीचे विधान शोधून काढेल याची हमी नाही. चुकीची विधाने ही फसवणूक किंवा त्रुटींमधून उद्भवू शकतात आणि वैयक्तिकरीत्या किंवा एकत्रितपणे, या चुकीच्या विधानांच्या आधारे घेतलेल्या वापरकर्त्यांच्या आर्थिक निर्णयांवर प्रभाव पडू शकतो.

लेखापरीक्षेच्या मानकांनुसार लेखापरीक्षणाचा एक भाग म्हणून, आम्ही व्यावसायिक निर्णय घेतो आणि संपूर्ण लेखापरीक्षेमध्ये व्यावसायिक संशय कायम ठेवतो.

- फसवणूक किंवा त्रुटींमुळे, वित्तीय विवरणाच्या महत्त्वपूर्ण चुकीच्या विधानाच्या जोखमी ओळखणे आणि त्यांचे मूल्यांकन करणे, त्या जोखमींना प्रतिसाद देणारी लेखापरीक्षा प्रक्रिया तयार करणे आणि पार पाडणे आणि आमच्या मताचा आधार देण्यासाठी पुरेसे आणि योग्य लेखापरीक्षण पुरावे मिळवणे, फसवणुकीमुळे उद्भवलेल्या भौतिक चुकांच्या विधानाचा शोध न लागण्याची जोखीम त्रुटीचे परिणामा पेक्षा जास्त आहे, कारण फसवणुकीत संगनमत, खोटाखोटापणा, हेतूपुरस्सर वगळणे, चुकीचे सादरीकरण किंवा अंतर्गत नियंत्रण अधिलिखित यांचा समावेश असू शकतो.
- विशिष्ट परिस्थितीत योग्य असलेल्या लेखापरीक्षा प्रक्रियेची रचना करण्यासाठी लेखापरीक्षणाशी संबंधित अंतर्गत नियंत्रणाची माहिती मिळवणे, कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम १४३ (३) (i) अंतर्गत, कंपनीकडे पुरेशी अंतर्गत आर्थिक नियंत्रण प्रणाली आहे की नाही आणि अशा नियंत्रणांची कार्यक्षमता यावर आमचे मत व्यक्त करण्यासाठी आम्ही जबाबदार आहोत.
- वापरलेल्या लेखा धोरणांच्या योग्यतेचे आणि लेखा अंदाज आणि व्यवस्थापनाद्वारे केलेल्या संबंधित प्रकटीकरणांच्या वाजवीपणाचे मूल्यांकन करणे.
- व्यवस्थापनाने लेखांकनासाठी 'चालू व्यवसाय' (गोइंग कन्सर्न) पद्धतीचा केलेला वापर योग्य आहे की नाही, यावर निष्कर्ष काढा आणि प्राप्त झालेल्या लेखापरीक्षण पुराव्यांच्या आधारे, अशा घटना किंवा परिस्थितींशी संबंधित कोणतीही महत्त्वपूर्ण अनिश्चितता अस्तित्वात आहे का, ज्यामुळे कंपनीची एक चालू व्यवसाय म्हणून कामकाज सुरू ठेवण्याच्या क्षमतेवर गंभीर शंका निर्माण होऊ शकते, हे निश्चित करा. जर आम्ही असा निष्कर्ष काढला की भौतिक अनिश्चितता अतिस्त्वात आहे, तर आम्हाला आमच्या लेखापरीक्षण अहवालात आर्थिक विवरणपत्रामधील संबंधित खुलाशांकडे लक्ष वेधून घेणे आवश्यक आहे किंवा जर असे खुलासे अपुरे असतील तर आमचे मत सुधारणे आवश्यक आहेत. आमचे निष्कर्ष आमच्या लेखापरीक्षण अहवालाच्या तारखेपर्यंत मिळालेल्या लेखापरीक्षण पुराव्यावर आधारित आहेत. तथापि, भविष्यातील घडामोडी किंवा परिस्थितीमुळे कंपनी पुढे चालू राहणे थांबू शकते. वित्तीय विवरणांचे एकूण सादरीकरण, रचना आणि सामग्रीचे मूल्यमापन करणे ज्यामध्ये प्रकटीकरण समाविष्ट आहे आणि वित्तीय विवरणपत्र हे अंतर्निहित व्यवहार आणि घटनांचे योग्य सादरीकरण साध्य करण्याच्या पद्धतीने प्रतिनिधीत्व करतात की नाही हे तपासणे आवश्यक आहे. महत्त्वपूर्णता म्हणजे स्वतंत्र आर्थिक विवरणांमधील चुकीच्या विधानांचे असे प्रमाण, जे वैयक्तिकरीत्या किंवा एकत्रितपणे, आर्थिक विवरणांच्या वाजवी माहिती असलेल्या वापरकर्त्यांचे आर्थिक निर्णय

प्रभावित होण्याची शक्यता निर्माण करते. आम्ही (i) आमच्या लेखापरीक्षण कार्याची व्याप्ती आखताना आणि आमच्या कामाच्या निष्कर्षांचे मूल्यांकन करताना आणि (ii) आर्थिक विवरणांमधील कोणत्याही ओळखल्या गेलेल्या चुकीच्या विधानांच्या परिणामाचे मूल्यांकन करण्यासाठी, परिमाणात्मक महत्त्वपूर्णता आणि गुणात्मक घटकांचा विचार करतो.

आम्ही आमच्या लेखापरीक्षणादरम्यान ओळखल्या जाणाऱ्या अंतर्गत नियंत्रणातील कोणत्याही महत्वाच्या कमतरतांसह, इतर बाबींसह, लेखापरीक्षणाची नियोजित व्याप्ती आणि वेळ आणि महत्त्वपूर्ण लेखापरीक्षण निष्कर्षाबाबत प्रशासनासाठी जबाबदार असलेल्यांशी आम्ही संवाद साधतो.

आम्ही नैतिक प्रशासकीय आवश्यकतांचे पालन केल्याचे आणि आमच्या स्वातंत्र्यावर वाजवीपणे विचार करता येईल अशा सर्व संबंधित व इतर बाबींशी संवाद साधण्यासाठी, आणि जेथे लागू असेल, संबंधित सुरक्षा उपाय योजनांचे पालन केले आहे असे विधान प्रशासनासाठी जबाबदार असणाऱ्यांना सादर करतो.

व्यवस्थापनाची जबाबदारी असलेल्या व्यक्तींशी केलेल्या संवादातून, आम्ही अशा बाबी निश्चित करतो, ज्या चालू कालावधीच्या स्वतंत्र वित्तीय विवरणांच्या अंकेक्षणात सर्वाधिक महत्वाच्या होत्या आणि म्हणूनच त्या प्रमुख अंकेक्षण बाबी आहेत. आम्ही आमच्या लेखापरीक्षक अहवालात या बाबींचे वर्णन केले आहे, जोपर्यंत कायदा किंवा नियम अशा बाबींच्या सार्वजनिक प्रकटीकरणास प्रतिबंध करत नाहीत किंवा जेव्हा, अत्यंत दुर्मिळ परिस्थितीत, आम्हाला असे वाटते की अशा संवादाच्या सार्वजनिक हिताच्या फायद्यांपेक्षा त्या बाबीचे महत्त्व अधिक नसावे.

प्रशासकीय त्रुटी असलेल्यांशी संवाद साधलेल्या प्रकरणांवरून, आम्ही त्या बाबी निर्धारित करतो ज्या वर्तमान कालावधीच्या आर्थिक विवरणांच्या लेखापरीक्षणात सर्वात महत्वाच्या होत्या आणि म्हणूनच त्या मुख्य लेखापरीक्षणाच्या बाबी आहेत. आम्ही आमच्या लेखापरीक्षकांच्या अहवालात या प्रकरणांचे वर्णन करतो जोपर्यंत कायदा किंवा नियम या प्रकरणाबद्दल सार्वजनिक प्रकटीकरण प्रतिबंधित करत नाहीत किंवा जेव्हा, अत्यंत दुर्मिळ परिस्थितीत, आम्ही ठरवतो की, आमच्या अहवालात प्रकरण संप्रेषित केले जाऊ नये कारण असे केल्याचे प्रतिकूल परिणाम अशा संप्रेषणाच्या सार्वजनिक हिताच्या फायद्यासाठी वाजवीपणे अपेक्षित आहेत.

इतर कायदेशीर आणि नियामक आवश्यकतांवरील अहवाल -

१. कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम १४३(११) नुसार भारताच्या केंद्र सरकारने जारी केलेल्या कंपनी (लेखापरीक्षण अहवाल) आदेश २०१६ मधील आदेशानुसार आम्ही “परिशिष्ट अ” मध्ये आदेशाच्या परिच्छेद ३ आणि ४ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या बाबींवर, लागू करण्यासाठीच्या मर्यादेपर्यंत एक विधान देतो.
२. कायद्याच्या कलम १४३ (३) नुसार, आम्ही अहवाल देतो की,

- अ) लेखा पुस्तके ठेवणे व त्याच्याशी संबंधित अशा सर्व बाबींबद्दलचे आक्षेप आमच्या सशर्त मतासाठी पाया हा परिच्छेद आणि महत्वपूर्णबाबींवर भर या परिच्छेदामध्ये नमूद केले आहेत.
- ब) आम्ही आमच्या लेखापरीक्षणाच्या उद्देशांसाठी आमच्या सर्वोत्तम ज्ञान आणि विश्वासानुसार आवश्यक असलेली सर्व माहिती आणि स्पष्टीकरणे आम्ही मागितली आहेत आणि आमच्या सशर्त मतासाठी पाया आणि महत्वपूर्णबाबींवर भर या परिच्छेदात वर्णन केलेल्या बाबी / त्यांचे परिणाम / संभाव्य परिणाम या व्यतिरिक्त ती आम्हाला प्राप्त झाली आहेत.
- क) आमच्या सशर्त मतासाठी पाया आणि बाबींवर भर या परिच्छेदात वर्णन केलेल्या बाबींचा कंपनीच्या कार्यावर प्रतिकूल परिणाम होऊ शकतो.
- ड) आमच्या मते, आमच्या सशर्त मतासाठी पाया आणि बाबींवर भर या परिच्छेदात वर्णन केलेल्या बाबी / त्यांचे परिणाम / संभाव्य परिणाम या व्यतिरिक्त कायदानुसार आवश्यक असलेली योग्य हिशोबाची पुस्तके कंपनीने आतापर्यंत ठेवली आहेत असे आमच्या तपासणीतून दिसून येते.
- इ) आमच्या सशर्त मतासाठी पाया आणि बाबींवर भर या परिच्छेदात वर्णन केलेल्या बाबी / त्यांचे परिणाम / संभाव्य परिणाम या व्यतिरिक्त ताळेबंद, इतर सर्वसमावेशक उत्पन्नासह नफा आणि तोटा विवरण, लेखा पुस्तकांशी सहमत आहेत.
- फ) आमच्या सशर्त मतासाठी पाया आणि बाबींवर भर या परिच्छेदात वर्णन केलेल्या बाबी / त्यांचे परिणाम / संभाव्य परिणाम या व्यतिरिक्त उपरोक्त वित्तीय विवरणे कंपनी (लेखा) नियम, २०१३ च्या नियम ७ सह वाचलेल्या कायद्याच्या कलम १३३ अंतर्गत विहित केलेल्या भारतीय लेखा मानकांचे पालन करतात.
- ग) कंपनीच्या वित्तीय विवरणांच्या संदर्भात अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाबाबत आणि त्यांच्या कार्यकारी परिणामकारकतेबाबत आम्ही परिशिष्ट “ब” मध्ये अहवाल दिला आहे तो पहावा.
- ह) ३१ मार्च, २०२१ रोजी संचालक मंडळाने अभिलेखांवर घेतलेल्या संचालकांकडून प्राप्त झालेल्या लेखी निवेदनांच्या आधारे, ३१ मार्च, २०२१ रोजी कोणत्याही संचालकांना अधिनियमाच्या कलम १६४ (२) नुसार संचालक म्हणून नियुक्त केल्यापासून अपात्र ठरविण्यात आलेले नाही.
- आय) कंपनी (लेखापरीक्षण आणि लेखापरीक्षक) नियम, २०१४ च्या नियम ११ नुसार लेखापरीक्षकांच्या अहवालात समाविष्ट करावयाच्या इतर बाबींच्या संदर्भात, आमच्या मते आणि आमच्या सर्वोत्तम माहितीनुसार आणि आम्हाला दिलेल्या स्पष्टीकरणानुसार
- i. सशर्त मताचा पाया आणि महत्वपूर्णबाबींवरील भर या उपरोक्त परिच्छेदामधील बाबींचा संभाव्य परिणाम वगळल्यास कंपनीने प्रलंबित खटल्यांचा कंपनीच्या वित्तीय परिस्थितीवरील परिणाम तिच्या एकल वित्तीय विवरणांमध्ये प्रकट केला आहे.

- ii. सशर्त मताचा पाया आणि महत्वपूर्ण बाबींवरील भर या उपरोक्त परिच्छेदामधील बाबींचा संभाव्य परिणाम वगळल्यास कंपनीने लागू असलेल्या कायद्याच्या आवश्यकतांनुसार किंवा लेखामानकांनुसार आधीच माहिती होऊ शकणाऱ्या महत्वाच्या तोट्यांसाठी महत्वाच्या तरतुदी केल्या आहेत.
- iii. कंपनीने कोणतीही रक्कम गुंतवणूकदार शिक्षण आणि संरक्षण निधीमध्ये हस्तांतरित करणे आवश्यक नव्हते.

कंपनी कायदा २०१३ चे कलम १४३ (५) नुसार लेखापरीक्षकांनी सादर करण्याच्या अहवालामध्ये समाविष्ट करण्याच्या अन्य बाबी यांचा अहवाल -

आम्ही महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित (महाआयटी) च्या वित्तीय विवरणपत्राची लेखापरीक्षा केली आहे ज्यात दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीचा ताळेबंद, दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठीचे

नफा-तोटा यांचे विवरण, आणि दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षाचे रोख प्रवाह विवरण, तसेच महत्त्वपूर्ण लेखा धोरणांचा सारांश आणि इतर स्पष्टीकरणात्मक माहितीचा सारांश समाविष्ट आहे
कंपनी कायद्याचे कलम १४३ (५) मधील निर्देशानुसार आमच्या टिप्पण्या खालीलप्रमाणे आहेत.

अ.क्र.	भारताचे महालेखापरीक्षक व निरीक्षक यांनी दिलेले आदेश	टिप्पणी (लेखापरीक्षकांचे निरीक्षण)
१.	माहिती तंत्रज्ञान (आयटी) प्रणालीद्वारे (टॅली ईआरपी - ९) सर्व लेखा व्यवहारांवर प्रक्रिया करण्यासाठी कंपनीकडे यंत्रणा आहे का ? - होय असल्यास, लेख्यांच्या सचोटी बाबत तसेच माहिती तंत्रज्ञान (IT) प्रणालीबाहेरील लेखा व्यवहारांच्या प्रक्रियेचे परिणाम आणि आर्थिक परिणाम, जर काही असतील तर सांगावे.	लेखा पुस्तके टॅली ईआरपी मध्ये ठेवली जातात व सर्व लेखा व्यवहार माहिती तंत्रज्ञान प्रणाली मार्फत केले जातात.
२.	सध्याच्या कर्जाची पुनर्रचना किंवा कर्जाची परतफेड	कर्ज / कर्ज व्याज इत्यादी माफ / निर्लेखित करण्याची / पुनर्रचित करण्याची कोणतीही प्रकरणे नाहीत.

	करण्यास कंपनीच्या अक्षमतेमुळे कर्जदाराने कंपनीला दिलेले कर्ज/ कर्जव्याज इत्यादी माफ/ निर्लेखित करण्याची /पुनर्रचित करण्याची प्रकरणे आहेत काय ? अशा बाबींची योग्य लेखा केली आहे काय ?	
३.	केंद्र आणि राज्य सरकार कडून प्राप्त निधीचा त्याच्या अटी व शर्तीनुसार योग्य रीतीने लेखाजोखा / उपयोग केला गेला का? विचलन झालेल्या प्रकरणाची यादी करा.	कंपनीने मोठ्या प्रकल्पांसाठी प्रकल्पनिहाय वेगळी बँक खाती ठेवली नाहीत. मोठ्या प्रकल्पांसाठी प्राप्ती व प्रदान एकाच बँक खात्यातून केली जात आहेत. त्यामुळे प्रकल्पाच्या निधीच्या शिल्लक रकमा ओळखणे अवघड जात असे. तरीसुद्धा आम्ही अशी काही उदाहरणे शोधून काढली की जिथे विशिष्ट प्रकल्पासाठीचा निधी प्राप्त होण्याआधी प्रकल्पाचा खर्च केला गेला. ती उदाहरणे खाली दिली आहेत. १) थेट लाभ अंतरण प्रकल्पाच्या निधीपैकी रु.८.०५ कोटी रुपये ही इस्पितळ व्यवस्थापन माहिती यंत्रणा या प्रकल्पाचा खर्च करण्यासाठी वापरले आहेत. २) महात्मा ज्योतिबा फुले शेतकरी कल्याण योजनेचा निधी दिनांक २९ डिसेंबर, २०२० पर्यंत प्राप्त झाला नव्हता. परंतु रु.६.८५ कोटी रुपयांचे प्रदान या प्रकल्पाशी संबंधित विक्रत्यांना केले गेले. याबाबतीत न्यायवैद्यकशास्त्र लेखापरीक्षकांनी आपल्या दिनांक १२ सप्टेंबर, २०२२ च्या अहवालात असे नमूद केले आहे की थेट लाभ अंतरण निधीपैकी रु.७.०६ कोटीचा निधी अन्य प्रकल्प विक्रत्यांकडे वळवण्यात आला.

	भारताचे महालेखापरीक्षक व निरीक्षक यांनी दिलेले विभागशः विशेष उप आदेश	टिप्पणी (लेखापरीक्षकांचे निरीक्षण)												
	लेखापरीक्षण अहवालात नमूद केलेला नफा / तोटा कंपनीच्या नफा आणि तोटा विधानानुसार आहे का? जर कंपनीने आपले कार्यचालन किंवा त्याचा काही भाग याचे संगणकीकरण केले असेल तर कंपनीची किती माहिती इलेक्ट्रॉनिक स्वरूपात आहे, कार्यकलापाच्या कोणत्या भागाचे संगणकीकरण झाले आहेत जसे लेखा, विक्री विभागाच्या कर्मचाऱ्यांची माहिती, वेतनपत्र, मालसाठा इत्यादी आणि कंपनीने आपली माहिती / सॉफ्टवेअर / हार्डवेअर याच्या सुरक्षेसाठी काही उपाय योजना केली आहे. मोठ्या भांडवली खर्चाचे, खर्च / नफा विश्लेषण अंतर्गत परताव्याचा दर / परताव्याचा काळ (इंटरनल रेट ऑफ रिटर्न / पे बँक पिरीयड) यांच्यासह परीक्षण करा.	होय. लेखापरीक्षण अहवालात नमूद केलेला नफा कंपनीच्या नफा/तोटा विधानानुसार आहे. कंपनीने आपली लेखा माहिती टॅली ईआरपी सॉफ्टवेअरमध्ये ठेवली आहे आणि तिचा प्रवेशाधिकार (access) हा कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या कार्य भूमिका व कर्तव्ये यानुसार प्राधिकृत अधिकाऱ्यांना दिला आहे. तो वापरण्याचा ओळख क्रमांक (युजर आयडी) व पासवर्ड या स्वरूपात दिला आहे. वेतनपत्रासाठी कंपनी सेवार्थ ॲप्लीकेशन वापरत आहे. हार्डवेअर खरेदी व विक्री बाबतची माहिती, उत्पादने स्प्रेड शीटमध्ये ठेवलेली आहेत. कंपनीने विविध प्रकल्प जसे वेबसाईट, पोर्टल, ॲप्लीकेशन व विकासासंबंधीचे प्रकल्प यांच्यासाठी सर्व्हर / पॅकेज यांची खरेदी केली. <table border="1" data-bbox="771 1276 1458 1621"> <thead> <tr> <th>मालमत्ता</th><th>भांडवलीकरणाची तारीख</th><th>किंमत</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>सर्व्हर</td><td>१८.०२.२०२०</td><td>८७,०९,२१४.००</td></tr> <tr> <td>एसक्यूएल सर्व्हर</td><td>२८.०१.२०२०</td><td>१,१३,००,८७०.००</td></tr> <tr> <td>एसक्यूएल सर्व्हर लायसन्स</td><td>०४.०३.२०२०</td><td>१,५८,६४,१००.००</td></tr> </tbody> </table> सर्व्हर मालमत्ता विविध प्रकल्पासाठी व प्लॅटफॉर्मसाठी वापरले जातात जसे ॲप्लीकेशन विकसित करणे, वेबसाईट, माहिती साठवून ठेवणे इत्यादी. खर्च / नफा विश्लेषण अंतर्गत परताव्याचा दर / परताव्याचा काळ (इंटरनल रेट ऑफ रिटर्न	मालमत्ता	भांडवलीकरणाची तारीख	किंमत	सर्व्हर	१८.०२.२०२०	८७,०९,२१४.००	एसक्यूएल सर्व्हर	२८.०१.२०२०	१,१३,००,८७०.००	एसक्यूएल सर्व्हर लायसन्स	०४.०३.२०२०	१,५८,६४,१००.००
मालमत्ता	भांडवलीकरणाची तारीख	किंमत												
सर्व्हर	१८.०२.२०२०	८७,०९,२१४.००												
एसक्यूएल सर्व्हर	२८.०१.२०२०	१,१३,००,८७०.००												
एसक्यूएल सर्व्हर लायसन्स	०४.०३.२०२०	१,५८,६४,१००.००												

४.	प्राप्त झालेले अनुदान / कर्ज / मदत यांचा परिणामकारक उपयोग करणे यासाठीच्या कार्यपद्धतीचे/यंत्रणेचे परीक्षण करा व निधी अन्यत्र वळवल्याच्या घटनांची यादी करा.	/ पे बँक पिरीयड) याचे विश्लेषण यांचे परीक्षण करणे अवघड आहे. कंपनीने आपल्या प्रकल्पासाठी / कार्यचालनासाठी कोणतेही कर्ज घेतले नाही किंवा कंपनीला कोणतेही अनुदान / मदत मिळाली नाही.
----	--	---

सी. आर. सागदेव अँड कंपनी यांच्याकरिता

सनदी लेखापाल

संस्था नोंदणी क्रमांक - १०८९५९W

सही/-

(सीए सुमन एस. बोस)

भागीदार

सदस्यत्व क्रमांक - ४५२३९

युडीआयएन - २३०४५२३९BGXPVC३९१७

दिनांक - ८ फेब्रुवारी, २०२३

ठिकाण - मुंबई

स्वतंत्र लेखापरीक्षकाच्या अहवालाचे परिशिष्ट

आमच्या याच तारखेच्या अहवालातील "इतर कायदेशीर आणि नियामक आवश्यकतांवरील अहवाल" या शीर्षकाखालील परिच्छेदात संदर्भित:

महाराष्ट्र इन्फॉर्मेशन टेक्नॉलॉजी कॉर्पोरेशन लिमिटेड, ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी :-

आमच्या लेखापरीक्षणा मध्ये आम्ही मागितलेल्या आणि आम्हाला दिलेल्या माहितीनुसार आणि आम्ही तपासलेल्या नोंदीच्या आधारे, आणि आमच्या सर्वोत्तम माहिती व विश्वासानुसार असे विधान करतो की,

- १) अ) आम्हाला दिलेल्या माहितीनुसार व खुलाशांनुसार कंपनीने आपल्या मालमत्तेची, संयंत्रांची, साधने व उपकरणांची संख्यात्मक तपशील व ठिकाणे दर्शवणारा पूर्ण तपशील देणारे अभिलेख ठेवले आहेत नाहीत.
ब) कंपनीने सर्व मालमत्तेची प्रत्यक्ष पडताळणी कंपनीच्या स्थापनेपासून केली नाही
क) कंपनीकडे स्वतःच्या मालकीची कोणतीही अचल संपत्ती नाही. त्यामुळे आदेशाच्या कलम ३ (i)(क) नुसार अहवाल करणे लागू होत नाही.
- २) कंपनी माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रात काम करते. कंपनीचा मालसाठा स्प्रेड शीटवर ठेवला जातो.
- ३) आम्हाला दिलेल्या माहितीनुसार व खुलाशांनुसार कंपनीने कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १८९ अंतर्गत ठेवल्या जाणा-या नोंदवहीमध्ये समाविष्ट होणा-या कोणत्याही कंपनी, भागीदारी संस्था, मर्यादित दायित्व भागीदारी संस्था किंवा अन्य कोणत्याही पक्षकारांना सुरक्षित किंवा असुरक्षित कर्ज दिले नाही. त्यामुळे आदेशाचा परिच्छेद ३ (iii) (अ) (ब) (क) कंपनीला लागू नाही.
- ४) अहवालाधीन काळामध्ये कंपनीने तिच्या कोणत्याही संचालकाला किंवा ज्या व्यक्तीमध्ये संचालकांना रस आहे त्या व्यक्तीला कोणतेही कर्ज (यामध्ये पुस्तकी लेखा पुस्तकी कर्जाने प्रतिनिधीत्व केलेल्या कर्जाचा समावेश आहे) दिले नाही त्यामुळे सदर आदेशाचे कलम कंपनीला लागू नाही.
- ५) आमच्या मते आम्हाला प्राप्त झालेली माहिती आणि देण्यात आलेल्या स्पष्टीकरणानुसार कंपनीने अधिनियमाच्या कलम ७३, ७४, ७५ आणि ७६ आणि त्याअंतर्गत तयार केलेल्या नियमांनुसार अधिसूचित केलेल्या मर्यादेपर्यंत जनतेकडून कोणत्याही ठेवी स्वीकारलेल्या नाहीत. त्यामुळे आदेशाचा परिच्छेद ५ (अ) (ब) आणि (क) कंपनीला लागू नाही.

- ६) आम्हाला प्राप्त झालेली माहिती आणि देण्यात आलेल्या स्पष्टीकरणाच्या कंपनी अधिनियम २०१३ च्या आधारे केंद्र शासनाने परिव्यय अभिलेख ठेवण्याच्या कलम १४८ (१) च्या तरतुदीनुसार निर्देशित लेखे आणि अभिलेख तयार करण्याचे आदेश कंपनीला दिले नाहीत.
- ७) अ) कंपनीने भविष्यनिर्वाह निधी, कर्मचाऱ्यांचा राज्य विमा, आयकर, विक्रीकर / मूल्यवर्धित कर, सेवा कर, वस्तु आणि सेवा कर, सीमा शुल्क, उत्पादन शुल्क, सेस अशा निर्विवाद वैधानिक देय आणि कंपनीस लागू असलेले यथायोग्य इतर वैधानिक देय सर्वसाधारणपणे नियमितपणे अदा केलेली आहेत.
- ब) आम्हाला दिलेल्या माहितीनुसार आणि स्पष्टीकरणानुसार, तसेच कंपनीच्या नोंदीनुसार, आयकर किंवा विक्रीकर किंवा सेवाकर किंवा सीमाशुल्क किंवा उत्पादन शुल्क किंवा मूल्यवर्धित कराचा नियमितपणे भरणा करण्यात आला आहे.
- ८) कंपनीने कोणत्याही वित्तीय संस्था, बँका, शासन यांचेकडून कर्ज घेतले नाही त्यामुळे आदेशाचा परिच्छेद ३ (viii) कंपनीला लागू नाही.
- ९) कंपनीने वर्षादरम्यान प्रारंभिक सार्वजनिक प्रस्ताव किंवा पुढील सार्वजनिक प्रस्ताव (कर्ज साधनांसह) किंवा प्राधान्य वाटप किंवा शेअर्स किंवा परिवर्तनीय डिबेंचर (पूर्णपणे, अंशतः किंवा वैकल्पिकरित्या परिवर्तनीय) खाजगी प्लेसमेंटद्वारे कोणतेही पैसे उभे केलेले नाहीत अथवा कर्ज घेतलेले नाही. त्यानुसार, आदेशाचा परिच्छेद (ix) कंपनीला लागू नाही.
- १०) दिनांक ०१.०४.२०१६ ते दिनांक ३१.०३.२०२२ या काळात केल्या गेलेल्या न्यावैद्यक शास्त्रीय लेखापरीक्षणाबाबत आम्हाला कळवले गेले. त्याचा अहवाल दिनांक १२.०९.२०२२ रोजी सादर केला गेला. त्यामध्ये कंपनीच्या एका कर्मचा-याने कंपनीच्या निधीचा गैरव्यवहार केला व तो व्यवहार कंपनीविरुद्ध अफरातफर झाला असे ठरवले गेले व तसा अहवाल दिला गेला. कंपनीने आम्हाला असे कळवले की, आम्ही केलेल्या निरीक्षणाबाबत कालबद्धरीत्या कंपनी कृती करील आणि कंपनीच्या दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या कालखंडाच्या लेखा पुस्तकात त्या अहवाल नमूद केलेल्या बाबींसंबंधित लेखा नोंदी पारित केल्या जाणार नाहीत. आम्ही ही बाब आमच्या “सशर्त मतांसाठी पाया” या परिच्छेदामधील मुद्दा क्र.१२ मध्ये ठळकपणे मांडली आहे.
- आम्हाला दिलेल्या माहितीनुसार आणि स्पष्टीकरणानुसार आणि आम्ही तपासलेल्या नोंदीच्या आधारे, कंपनीने कोणतीही फसवणूक केलेली नाही आणि कंपनीची कोणतीही महत्वाची फसवणूक वर्षभरात लक्षात आली नाही किंवा नोंदवली गेली नाही.
- ११) व्यवस्थापकीय कर्मचार्यांच्या वेतना बदलचे कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १९७ कंपनीला लागू नाही त्यामुळे आदेशाचा परिच्छेद ३ (११) कंपनीला लागू नाही.

- १२) आमच्या मते, कंपनी ही निधी कंपनी नाही त्यानुसार, आदेशाचे खंड ३ (xii) लागू होत नाही
- १३) ही कंपनी पूर्णपणे राज्य शासनाच्या मालकीची आहे. त्यामुळे आमच्या मते संबंधित पक्षकारांबरोबरच्या व्यवहारा बाबतच्या तरतुदी लागू नाहीत.
- १४) कंपनीने २०२०-२०२१ या वर्षादरम्यान समभाग किंवा परिवर्तनीय कर्जरोखे (पूर्णपणे, अंशतः किंवा वैकल्पिकरित्या परिवर्तनीय) च्या प्राधान्य वाटप किंवा खाजगी प्लेसमेंटद्वारे कोणतेही पैसे उभे केलेले नाहीत.
- १५) कंपनीने तिचे संचालक किंवा त्याच्याशी संबंधित व्यक्तींसोबत कोणतेही गैर-रोखीचे व्यवहार केलेले नाहीत.
- १६) कंपनीला भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा, १९३४ च्या ४५-IA अंतर्गत नोंदणीकृत असणे आवश्यक नाही.

सी.आर. सागदेव आणि कंपनी
सनदी लेखापाल
एफ.आर.एन.-१०८९५९ डब्ल्यु

सी.ए. सुमन एस. बोसे
भागीदार
सभासद क्र.१०८९५९ डब्ल्यु
युडीआयएन-२३०४५२३९BGXPVC३९१७

सहीचे ठिकाण - मुंबई

दिनांक - ०८ फेब्रुवारी, २०२३

स्वतंत्र लेखापरीक्षकांच्या अहवालातील परिशिष्ट ब

आमच्या सम तारखेच्या अहवालाच्या "इतर कायदेशीर आणि नियामक आवश्यकतांवरील अहवाल" या शीर्षकाखालील परिच्छेदात संदर्भित-

कंपनी कायदा २०१३ च्या कलम १४३ च्या उपकलम ३ (i) नुसार वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण यावर अहवाल :

दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वित्तीय वर्षाच्या वित्तीय विवरणावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाचेही लेखापरीक्षण केले आहे. आम्ही ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी कंपनीच्या स्वतंत्र वित्तीय विवरणांच्या लेखापरीक्षणासोबतच, महाराष्ट्र इन्फॉर्मेशन टेक्नॉलॉजी लिमिटेड ("कंपनी") च्या वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांचे लेखापरीक्षण केले आहे.

अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाकरिता व्यवस्थापनाचे दायित्व :

भारतीय सनदी लेखापाल संस्था (आयसीएआय) यांनी वित्तीय अहवालासंदर्भात अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाबाबतच्या लेखापरीक्षणाबाबतच्या मार्गदर्शक टिप्पणीत नमूद केल्यानुसार, अंतर्गत नियंत्रणाचे आवश्यक घटक विचारात घेऊन अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणावर आधारीत वित्तीय अहवाल तयार करण्याचे निकष स्थापित करणे आणि राखणे, याकरिता तसेच अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाकरिता कंपनीचे संचालक मंडळ जबाबदार असते. या दायित्वामध्ये संकल्पन, कंपनीचा व्यवसाय सुव्यवस्थित आणि प्रभावीपणे चालण्याची खातरजमा करण्याकरिता पुरेसे अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाची अंमलबजावणी आणि देखभाल करणे, कंपनीच्या धोरणांच्या अनुपालनासह, तिची मत्ता सुरक्षित ठेवणे, फसवणूक आणि त्रुटी शोधणे तसेच त्यांना प्रतिबंध करणे, लेखा नोंदीची अचूकता आणि परिपूर्णता आणि कंपनी कायदा, २०१३ अनुसार आवश्यक अशी विश्वसनीय वित्तीय माहिती वेळेत तयार करणे यांचा समावेश होतो.

लेखापरीक्षकांचे दायित्व :

आमच्या लेखापरीक्षणावर आधारून वित्तीय अहवालावर गटाच्या अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाबाबत आमचे मत मांडणे हे आमचे दायित्व आहे. आम्ही भारतीय सनदी लेखापाल संस्था (आयसीएआय) यांनी जारी केलेल्या वित्तीय अहवालावरील वित्तीय नियंत्रणाच्या लेखापरीक्षणाकरिता लागू असलेल्या मार्गदर्शक टिप्पणीनुसार व लेखापरीक्षणा वरील मानके यावरील मार्गदर्शक टिप्पणीनुसार आमचे लेखापरीक्षण केले आहे. या दोन्ही टिप्पणी वित्तीय अहवालावरील वित्तीय नियंत्रणाच्या लेखापरीक्षणाकरिता लागू आहेत व दोन्ही टिप्पणी भारतीय सनदी लेखापाल संस्था (आयसीएआय) यांनी जारी केलेल्या आहेत. या कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १४३ (१०) अंतर्गत लागू असतील त्या प्रमाणात विहित केल्या आहेत असे समजले जाते. आम्ही ती मानके आणि मार्गदर्शक टिप्पणी यांचे अनुपालन नैतिकतेने करणे आवश्यक आहे. तसेच वित्तीय अहवालावर पुरेसे अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण स्थापित केले गेले आहे की नाही आणि त्यांची देखभाल करण्यात आली होती की नाही त्याचप्रमाणे अशी नियंत्रणे सर्व महत्वपूर्ण संदर्भात प्रभावीपणे कार्यरत होती की नाही याबाबतची खातरजमा करण्याकरिता आम्ही लेखापरीक्षणाची योजना आखतो आणि सादर करतो.

आमच्या लेखापरीक्षणामध्ये अंतर्गत नियंत्रण प्रणालीचे वित्तीय अहवालावरचे नियंत्रण आणि कार्यकारी प्रभावीशीलता पुरेशी आहे का, याबाबतचा लेखापरीक्षण पुरावा प्राप्त करण्याकरिता करावयाच्या प्रक्रिया करण्याचा अंतर्भाव असतो. आमच्या अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाच्या लेखापरीक्षणामध्ये अंतर्गत नियंत्रण प्रणालीचे वित्तीय अहवालावरचे नियंत्रण समजून घेणे, महत्वपूर्ण कमकुवतपणाची जोखीम असल्यास तिचे मूल्यांकन करणे आणि या जोखमीच्या मूल्यांकनाच्या आधारे अंतर्गत नियंत्रणाचे संकल्पन आणि कार्यकारी प्रभावीशीलतेची चाचणी आणि मूल्यमापन करणे यांचा समावेश असतो. लेखापरीक्षकांच्या निर्णयानुसार तसेच फसवणूक वा त्रुटीमुळे एकल वित्तीय विधानातील महत्वपूर्ण चुकीच्या वित्तीय विवरणपत्राच्या जोखमीच्या मूल्यांकनानुसार, कार्यपद्धती निवडण्यात येतात.

आमचा असा विश्वास आहे की, आम्ही प्राप्त केलेला लेखापरीक्षण पुरावा पुरेसा असून वित्तीय अहवालावरील गटाचे अंतर्गत नियंत्रण प्रणालीवरील आमच्या लेखापरीक्षण मताला संयुक्तिक आधार देत आहे.

वित्तीय अहवालावर अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाचा अर्थ :

वित्तीय अहवाल तयार करण्यावरचे गटाचे अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण म्हणजे सर्वसाधारणपणे स्वीकृत लेखा तत्वांना अनुसरून बाह्य उद्दिष्टांकरिता संकलित वित्तीय विवरणपत्र तयार करणे आणि वित्तीय अहवालाच्या वाजवी विश्वासाहतेबद्दल किमान आश्वासन देण्याकरिता संकल्पित केलेली प्रक्रिया होय. कंपनीच्या वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणामध्ये पुढील धोरणांचा आणि प्रक्रियांचा समावेश होतो :

१. नोंदीच्या देखरेखी संबंधात, कंपनीच्या मालमत्तेचे आणि व्यवहाराच्या स्वरूपाची तपशीलवार, अचूक आणि प्रामाणिक माहिती प्रतिबिंबित करतात याची खात्री करणे,
२. सर्वसाधारणपणे स्वीकृत लेखा तत्वांना अनुसरून वित्तीय विवरणपत्र तयार करता येण्याकरिता आवश्यकतेनुसार व्यवहारांची नोंद केली असण्याबाबत आश्वासन प्रदान करणे आणि केलेले खर्च आणि प्राप्ती व्यवस्थापन तसेच कंपनीचे संचालक मंडळ यांच्या अधिकृततेने केल्याचे वाजवीपणे आश्वासन प्रदान करणे आणि
३. कंपनीच्या मालमत्तेचा अनधिकृत ताबा घेणे, वापर करणे किंवा विल्हेवाट लावणे जेणेकरून या बाबीचा कंपनीच्या एकल वित्तीय विधानावर महत्वपूर्ण परिणाम होण्याची शक्यता आहे, अशा बाबी प्रतिबंधित करणे किंवा वेळीच शोधून काढण्याबाबत वाजवीपणे आश्वासन प्रदान करणे.

वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणाच्या अंतर्भूत मर्यादा :

वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांच्या अंगभूत मर्यादांमुळे, ज्यात संगनमत किंवा व्यवस्थापनाद्वारे नियंत्रणांना अयोग्यरित्या दुर्लक्षित करण्याची शक्यता समाविष्ट आहे, त्रुटी किंवा फसवणुकीमुळे महत्वपूर्ण गैरप्रकार होऊ शकतात आणि ते लक्षात येऊ शकत नाहीत. तसेच, वित्तीय अहवालांवरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांच्या कोणत्याही मूल्यांकनाचे भविष्यातील कालावधीसाठी केलेले अंदाज या जोखमीच्या अधीन असतात की, परिस्थितीतील बदलांमुळे वित्तीय अहवालांवरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण अपुरे पडू शकते, किंवा धोरणे किंवा कार्यपद्धतींचे पालन करण्याची पातळी खालावू शकते.

सशर्त मत -

अचल मालमत्ता व मालसाठा यांचे व्यवस्थापन, खर्च, महसूल यांची लेखा करणे आणि वैधानिक देयता आणि व्यावसायिक प्रक्रिया जसे भाडेपट्टा करार, अंतर्गत लेखापरीक्षण व यंत्रणा / व्यवस्था यांचे लेखापरीक्षण या क्षेत्रामध्ये महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या काही अंतर्निहित त्रुटी दिसून येतात. आम्हाला दिलेल्या खुलाशानुसार आणि माहितीनुसार दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी पर्यंत काही महत्वाच्या त्रुटी आढळून आल्या आहेत, त्या खालीलप्रमाणे आहेत -

- i) कंपनीने आहल्या कार्याची सर्व मुख्य क्षेत्रे समाविष्ट करणारी परिणामकारक अंतर्गत लेखापरीक्षण यंत्रणेमध्ये सुधारणा करणे अत्यंत आवश्यक आहे. अंतर्गत लेखापरीक्षण यंत्रणेच्या व्याप्तीमध्ये जोखीम उद्भवली असलेली क्षेत्रे समाविष्ट करणे आवश्यक आहे. जसे अचल मालमत्तेची प्रत्यक्ष तपासणी करणे, तसेच भाडे करार, ग्राहकांना सादर केल्या जात असलेल्या देयकांमधील दोष / त्रुटी शोधणे, वैधानिक देयता व त्यांच्याबाबत सादर केलेले परतावे यांचा ताळमेळ जमवणे, लेखापरीक्षण हे जास्त करून लेखा केंद्रीत आहे व संघटनेच्या कार्याच्या पद्धतींवरील नियंत्रणाच्या कोणत्याही बाबी लेखापरीक्षणामध्ये आढळून येत नाहीत. त्यामुळे कदाचित तपासणी दुर्बल होईल व वित्तीय अनियमिततेचा अहवाल केला जाणार नाही व अंततः त्यामुळे कंपनीला तोटा होईल व वित्तीय अहवाल हे विपर्यस्त (disorted) होतील. असे आढळून आले आहे की, अंतर्गत लेखापरीक्षणाचे प्रारूप सर्वसाधारण पद्धतीचे आहे व त्याच्या त्रुटींचा तपशील, त्रुटींची कारणे व त्रुटी दूर करण्यासाठीच्या कृती त्यात दर्शवल्या जात नाहीत.
- ii) चालू कालखंडाशी संबंधित नसलेले उत्पन्न व खर्च ओळखणे व त्यांचे अभिलेख ठेवणे यावर अंतर्गत नियंत्रण नाही. गतकाळाचे खर्च व उत्पन्न यांची लेखा चालू काळात करणे याची अनेक उदाहरणे आढळून आली आहेत. माहिती वेळेवर दिली जाण्याची आवश्यकता आहे की ज्यायोगे वेळेवर योग्य तरतुदी केल्या जातील व योग्य वेळी योग्य लेखा नोंदी केल्या जातील.
- iii) कंपनी स्वतः माहिती तंत्रज्ञान कंपनी आहे, परंतु कंपनीने स्वतःची माहिती यंत्रणा लेखापरीक्षण केली नाही. माहिती यंत्रणा लेखापरीक्षणाचे उद्दिष्ट असे आहे की माहिती यंत्रणा कंपनीची स्थिर मालमत्ता सुरक्षित राखतात का, साठवलेली व कळवली गेलेली माहिती यांची अखंडता पाळली जात आहे का. कंपनीच्या उद्दिष्टांना परिणामकारकरीत्या पाठबळ / आधार मिळत आहे का आणि माहिती यंत्रणा कार्यक्षमरीत्या काम करीत आहे काय हे तपासणे.
- iv) अशा घटना आढळून आल्या आहेत की प्रकल्प संपल्यानंतर विक्रेत्यांनी बँक गॅरंटी सादर केल्या आहेत. गोंडवन प्रकल्पाचा कार्यादेश दिनांक ११.०८.२०२० रोजी दिला गेला व तो प्रकल्प दि.०४.०२.२०२१ रोजी पूर्ण झाला. तथापि, बँक गॅरंटीचा दिनांक २८.०६.२०२१ आहे. बँक गॅरंटी ही एकूण प्रकल्पाच्या किंमतीच्या / खर्चाच्या १०% होती जी रु.२.४५ कोटी होती. तसेच कंपनीने बँक गॅरंटी केव्हा संपते, त्याचे नूतनीकरण इत्यादी तपशील देणारी मागोवा यंत्रणा / व्यवस्थापन माहिती यंत्रणा स्थापन केली नाही.
- v) कार्यालयीन सेवा (हाऊस कीपींग) करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांच्या हजेरीचा तपशील योग्यरीत्या ठेवला गेला नाही. मे. सर्वप्रो हॉस्पिटॅलिटी अँड फॅसिलिटी प्रा. लि. यांच्याशी संबंधित देयकांच्या बाबतीत स्वायत्त कक्षामध्ये

उपस्थितीचे योग्य अभिलेख ठेवले नाहीत. विक्रेत्याचे उपस्थिती पत्रक व प्रवेशद्वारावर ठेवलेल्या उपस्थिती पत्रकांचे तपशील एकमेकांशी जुळत नव्हते.

- vi) कंपनीने आपला परिसर व मालमत्ता यांचा आगीचा विमा उतरवला नाही. हा संभाव्य धोका आहे व त्यामुळे कंपनीची मालमत्ता व माहिती यांना अधिक धोका निर्माण होऊ शकतो.
- vii) भाडे कराराची नोंदणी करण्यामध्ये उचित अवधीपेक्षा उशीर झाला. तिसऱ्या मजल्यावरील कार्यालयाचे भाडे करार दिनांक १ फेब्रुवारी, २०२० रोजी झाला परंतु तो मार्च, २०२१ मध्ये नोंदला गेला.
- viii) जेव्हा धनादेशाद्वारे किंवा अन्य कोणत्याही मार्गाने रकमेचे प्रदान केले जाते तेव्हा, तयार करणारा व तपासणारा ही व्यवस्था स्थापन करणे अत्यंत आवश्यक आहे. टाळेबंदीच्या काळात या यंत्रणेचे पालन योग्यरीतीने / व्यवस्थितरीत्या होत नव्हते. त्यामुळे चुकीच्या पक्षकारांना प्रदाने केली गेली. दिनांक ७ एप्रिल, २०२० रोजी दोन रकमा आर. टी. जी. एस. द्वारे रु.१९.४१ लाख व रु.१८.४८ कोटी इतकी रक्कम येस बँकेचे खाते क्रमांक ०४९४६००००१७६२ मधून महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित यांच्या युनियन बँक खात्यात अंतरित करायची होती. तथापि, नजरचुकीने रक्कम प्राप्त करण्याचा खाते क्रमांक चुकीचा लिहिला गेला. हे ध्यानात आल्यावर बँकेला प्रदान थांबवा असा आदेश दिला गेला. आर. टी. जी. एस. द्वारे रु.१९.४१ लाख अंतरित झाले व टाळेबंदीत कार्यालय बंद असल्याने रक्कम दिनांक ७ जुलै, २०२० ला परत आली.
- ix) धनादेशाद्वारे केलेल्या प्रदानासाठी बहुस्तरीय प्राधिकृत अधिकाऱ्यांवर अत्यंत दुबळी अंतर्गत नियंत्रण आहे. धनादेशावरील रक्कम काहीही असली तरी एक व्यक्ती एकटीच धनादेशावर सहाय्य करते. धनादेशावर स्वाक्षऱ्या करण्यासाठी ठरलेला व्यवस्थापनाद्वारे मान्यता असलेल्या आरखडा / साच्यानुसार धनादेशावर स्वाक्षऱ्या केल्या जात नाहीत. तसेच जेव्हा धनादेश रद्द केला जातो तेव्हा ज्या ठिकाणी धनादेशाचा क्रमांक लिहिलेला असतो तो भाग चेकबुकच्या अनुक्रमणिकेला जोडला जात नाही.
- x) काही उदाहरणे अशी आहेत की, त्यामध्ये विक्रत्यांना दिलेले प्रदान कर्मचाऱ्यांच्या खात्यामधून पाठवले जाते परंतु असे दाखवले जाते की, प्रदाने विक्रत्यांना दिलेली आहेत, हि देयकांची प्रदाने करण्याची पद्धती सर्वसाधारण पद्धतीच्या पूर्ततेविरुद्ध आहे.

विक्रेत्याचे नाव	खर्च	रक्कम
प्रशांत मोबाईल शॉप	टॅब विकत घेतला	१,२२,०००.००
विनमॅन सॉफ्टवेअर इंडिया एलएलपी	उद्गम कर कपात सॉफ्टवेअर खरेदी केले	४८,५००.००
कार्यालयीन खर्च	झूम बैठकीची वर्गणी	२,५५,०००.००

तसेच खरेदी केलेला टॅब अन्य विभागासाठी होता व खर्च म्हणून त्याची लेखा केली गेली.

- xi) असे आढळून आले आहे की, काही प्रकल्पांची अंमलबजावणी करण्यामध्ये उचित काळापेक्षा जास्त दिरंगाई झाली आहे. त्यामुळे प्रकल्प पूर्ण करण्यामध्ये दिरंगाई झाल्यामुळे होणारे दंड, आधी फायदा झाल्यामुळे होणारा फायदा न होणे इत्यादी तोटे होतात. काही उदाहरणे खालीलप्रमाणे आहेत. नाशिक स्मार्ट सिटी प्रकल्प - प्रकल्पाचे कंत्राटदार मे. यू. एस. टी. इंटरनॅशनल प्रा. लि. यांनी कार्यदेश

दिनांक २८ मार्च २०१९ रोजी स्वीकारला होता, परंतु महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित आणि कंत्राटदार यांच्यामध्ये दिनांक १४ जून २०१९ रोजी (परिणाम दिनांक) करार केला गेला आणि प्रकल्पाची दिनांक १७ फेब्रुवारी २०२० रोजी अंमलबजावणी झाली.

- xii) चालू असलेल्या प्रकल्पाशी संबंधित / केलेले अंदाज / अंदाजपत्रकानुसार ठरलेला प्रकल्पनिहाय खर्च व प्रत्यक्षात झालेला खर्च या संबंधीची व्यवस्थापन माहिती यंत्रणा कंपनीने ठेवलेली नाही. प्रकल्पनिहाय अंदाजपत्रक करण्याची पद्धत कंपनीत नाही.
- xiii) जर्नल व्हाऊचर ठेवण्याची पद्धत नसणे - जर्नल व्हाऊचर हा लेखा आणि वित्तीय अभिलेखांचा महत्वाचा व मोठा घटक आहे. परंतु कंपनी जर्नल व्हाऊचर ठेवत नाही. जर्नल व्हाऊचर हे एक असे कागदपत्र आहे की, त्यामध्ये प्रत्येक वित्तीय व्यवहाराची महत्वाची माहिती जसे व्हाऊचरचा ओळख क्रमांक, तारीख, व्यावसायिक व्यवहाराची माहिती, व्यवहाराची रक्कम लागू असलेले कर, संदर्भ / अन्य माहिती असते. त्यावर सदर जर्नल व्हाऊचर तयार करणार्याची स्वाक्षरी असते व ते तपासणाऱ्याची स्वाक्षरी असते व मान्यता देणाऱ्याची स्वाक्षरी असते. हे व्हाऊचर संस्थेचे / कंपनीचे व्यवहार लेखा पुस्तकात आणते. या अभिलेखामुळे व्यवसायाच्या व्यवहाराचा वित्तीय परिणाम समजून येतो.
- xiv) कंपनीचे व्यवस्थापन, भारताच्या सनदी लेखापाल संस्थे (ICAI) द्वारे जारी केलेल्या 'वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांच्या लेखापरीक्षणावरील मार्गदर्शक टीपा' मध्ये नमूद केलेल्या अंतर्गत नियंत्रणाच्या आवश्यक घटकांचा विचार करून कंपनीने स्थापित केलेल्या वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत नियंत्रणाच्या निकषांवर आधारित अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणे स्थापित करण्यासाठी आणि ती टिकवून ठेवण्यासाठी जबाबदार आहे. या जबाबदाऱ्यांमध्ये, कंपनी कायदा, २०१३ नुसार आवश्यक असलेले पुरेसे अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण तयार करणे, त्यांची अंमलबजावणी करणे आणि त्यांची देखभाल करणे यांचा समावेश आहे, जे कंपनीचा व्यवसाय सुव्यवस्थित आणि कार्यक्षमतेने चालवला जाईल याची खात्री करण्यासाठी प्रभावीपणे कार्यरत होते. यामध्ये कंपनीच्या धोरणांचे पालन करणे, तिच्या मालमत्तेचे संरक्षण करणे, फसवणूक / अफरातफर आणि चुकांना प्रतिबंध करणे व त्या शोधून काढणे, लेखा नोंदींची अचूकता आणि पूर्णता आणि विश्वसनीय वित्तीय माहितीची वेळेवर तयारी करणे यांचा समावेश आहे. संस्थेकडे व्यवस्थापनाद्वारे तयार केलेल्या आणि मंजूर केलेल्या अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणासंदर्भात कोणतीही पद्धतशीर कार्यप्रणाली नाही. परिणामी, अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण धोरणाची पर्याप्तता आणि कार्यक्षमतेवर आम्ही टिप्पणी करू शकत नाही, कारण असे धोरण अस्तित्वातच नाही आणि त्याचा दिनांक ३१.०३.२०२१ रोजी संपलेल्या आमच्या वित्तीय वर्षाच्या वित्तीय विवरणांवर काय परिणाम होईल, यावरही आम्ही काही टिप्पणी करू शकत नाही. महत्वाची कमतरता / त्रुटी: म्हणजे वित्तीय अहवालातील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणामध्ये एक अशी त्रुटी आहे ज्यामुळे वित्तीय विवरणांमध्ये मोठी चुकीची माहिती (Material Misstatement) वेळेवर थांबवली किंवा ओळखली जाणार नाही, आमच्या मते, वर वर्णन केलेल्या महत्वाच्या त्रुटीच्या नियंत्रण निकषांच्या उद्दिष्टांच्या पूर्ततेवरील संभाव्य परिणामांव्यतिरिक्त कंपनीने सर्व महत्वाच्या बाबींमध्ये वित्तीय अहवालावर पुरेसे अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण राखले आहे आणि भारतीय सनदी लेखापाल संस्थेने जारी केलेल्या 'वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रणांच्या लेखापरीक्षणावरील मार्गदर्शक टीपा' मध्ये नमूद केलेल्या अंतर्गत नियंत्रणाच्या आवश्यक घटकांचा विचार करून कंपनीने स्थापित केलेल्या वित्तीय अहवालावरील

अंतर्गत नियंत्रणाच्या निकषांवर आधारित असे वित्तीय अहवालावरील अंतर्गत वित्तीय नियंत्रण दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी प्रभावीपणे कार्यरत होते.

आम्ही कंपनीच्या ३१ मार्च, २०२१ रोजीच्या आर्थिक विवरणांच्या लेखापरीक्षणात लागू केलेल्या लेखापरीक्षण चाचण्यांचे स्वरूप, वेळ आणि व्याप्ती निश्चित करताना, वर ओळखलेल्या आणि अहवालात दिलेल्या महत्त्वपूर्ण त्रुटींचा विचार केला आहे आणि या महत्त्वपूर्ण त्रुटी कंपनीच्या आर्थिक विवरणांवरील आमच्या मर्यादित अभिप्रायासाठी आधार प्रदान करतात.

सी. आर. सागदेव अँड कंपनी यांच्याकरिता

सनदी लेखापाल

संस्था नोंदणी क्रमांक - १०८९५९W

सही/-

(सीए सुमन एस. बोस)

भागीदार

सदस्यत्व क्रमांक - ४५२३९

युडीआयएन - २३०४५२३९BGXPVC३९१७

दिनांक - ८ फेब्रुवारी, २०२३

ठिकाण - मुंबई

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

३१ मार्च २०२१ रोजीचा ताळेबंद

(रक्कम रुपयात)

तपशील	टिप्पणी क्रमांक	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
समभाग आणि दायित्वे		-	-
भागधारकांचा निधी		-	-
भाग भांडवल	४	१०,००,००,०००	१०,००,००,०००
राखीव आणि अधिशेष	५	८०,७४,५६,२६७	६३,७२,१९,०७४
		९०,७४,५६,२६७	७३,७२,१९,०७४
चालू नसलेली दायित्वे		-	-
दीर्घ मुदतीची कर्जे	६	-	२१,४७,३३०
स्थगित कर दायित्वे (निव्वळ)		-	२२,४७,३४०
		-	४३,९४,६७०
चालू दायित्वे		-	-
व्यापारी देणी	७	७,२१,७०,६०,७१८	४,०७,१६,०४,६३८
अन्य चालू दायित्वे	७	३,७३,२६,६१,९२९	३,७७,४५,८०,१०८
अल्पकालीन तरतुदी	८	१,६०,६५,०४,६४९	१,४०,७७,६६,३६३
		१२,५५,६२,२७,२९६	९,२५,३९,५१,१०९
		१३,४६,३६,८३,५६३	९,९९,५५,६४,८५३
मालमत्ता		-	-
चालू नसलेल्या मालमत्ता		-	-
मालमत्ता, संयंत्रे आणि उपकरणे आणि अमूर्त मालमत्ता		-	-
मालमत्ता, संयंत्रे आणि उपकरणे	९	१,८४,२५,८१५	७७,५३,३४०
अमूर्त मालमत्ता	९	२,१६,५३,६३९	३,४२,२५,९८०
विकासाधीन अमूर्त मालमत्ता		४४,५५,३१,३६८	४४,५५,३१,३६८

स्थगित कर मालमत्ता (निव्वळ)		७,४१,८९७	-
		४८,६३,५२,७१९	४८,७५,१०,६८८
चालू मालमत्ता			
व्यापारी येणी	१०	१,४१,५४,५६,७६४	५७,३७,५२,५६४
रोख आणि बँक शिल्लक	११	२,९६,४३,८१,५६६	२,६७,९७,८१,४४५
अल्प मुदतीची कर्जे आणि अग्रिम रकमा	१२	४,९०,२१,५३,०४१	५,१०,४३,२३,४१६
अन्य चालू मालमत्ता	१३	३,६९,५३,३९,४७३	१,१५,०१,९६,७४१
		१२,९७,७३,३०,८४४	९,५०,८०,५४,१६५
एकूण		१३,४६,३६,८३,५६३	९,९९,५५,६४,८५३
महत्त्वपूर्ण लेखा धोरणांचा सारांश	१-३		

सोबत दिलेल्या नोंदी हे आर्थिक विवरणांचा अविभाज्य भाग आहेत.

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादितच्या संचालक मंडळासाठी आणि त्यांच्यावतीने.

आमचा समदिनांकाचा अहवाल जोडल्याप्रमाणे
मे. सी. आर. सागदेव अँड कंपनी
सनदी लेखापालांकरिता
भारताचे सनदी लेखापाल संस्था नोंदणी
क्र. १०८९५९W

सही/-
(पराग जैन नैनुटिया)
अध्यक्ष आणि संचालक
डीन - ००२९५८४६

सही/-
(जयश्री श्रीकांत भोज)
व्यवस्थापकीय संचालक
डीन - ०७८००८८६

सही/-
सीए सुमन बोस
भागीदार क्रमांक ४५२३९
युडीआयएन नं. २३०४५२३९BGXPVC३९१७
ठिकाण - मुंबई
दिनांक - ०८.०२.२०२३

सही/-
(विकास कुंभार)
मुख्य वित्तीय अधिकारी
डीन - CBHPK६०३०J

सही/-
(योगेंद्र अहिरे)
कंपनी सचिव
डीन - AKUPA४६०४N

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित
३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी नफा आणि तोटा विवरणपत्र

(रक्कम रुपयात)

तपशील	टिप्पणी क्रमांक	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
प्रचलनातून महसूल	१४	१६,८४,१४,२०,०९७	१३,२४,८५,६४,४४१
अन्य उत्पन्न	१५	१४,५२,४४,१०२	४८,६१,०६,८२६
एकूण महसूल (I)		१६,९८,६६,६४,१९९	१३,७३,४६,७१,२६७
खर्च -			
व्यापार केलेल्या वस्तूंची खरेदी		४४,२७,३३१	-
कर्मचारी लाभ खर्च	१६	३,८८,८२,७३९	३,२०,५९,३६६
वित्तीय परिव्यय	१७	१३,९३,२४,४९५	७३,१५,४०,६८०
घसारा आणि परिशोधन खर्च	१३	२,१६,७४,१९८	३२,७०,५२५
अन्य खर्च	१८	१६,५८,०३,२७,९७०	१२,८८,७५,१७,३६६
एकूण खर्च (II)		१६,७८,४६,३६,७३३	१३,६५,४३,८७,९३७
करपूर्व नफा (I) - (II)		२०,२०,२७,४६६	८,०२,८३,३३०
कर खर्च -			
- चालू कर		३,४७,७९,५१०	२,९३,७८,८५९
- स्थगित कर		(२९,८९,२३७)	२१,३८,२३५
एकूण कर खर्च		३,१७,९०,२७३	३,१५,१७,०९४
वर्षाकरिता नफा		१७,०२,३७,१९३	४,८७,६६,२३६
प्रति भाग मिळकत (मूलभूत आणि विरलीकृत) (दर्शनी किंमत प्रत्येकी रु.१०/- ; मागील वर्षी प्रत्येकी रु.१०/-)	१९	१७.०२	४.८८
महत्त्वपूर्ण लेखा धोरणांचा सारांश	१-३		

सोबत दिलेल्या नोंदी हे आर्थिक विवरणांचा अविभाज्य भाग आहेत.

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादितच्या संचालक मंडळासाठी आणि त्यांच्यावतीने.

आमचा समदिनांकाचा अहवाल जोडल्याप्रमाणे
मे. सी. आर. सागदेव अँड कंपनी
सनदी लेखापालांकरिता
भारताचे सनदी लेखापाल संस्था नोंदणी
क्र. १०८९५९W

सही/-
(पराग जैन नैनुटिया)
अध्यक्ष आणि संचालक
डीन - ००२९५८४६

सही/-
(जयश्री श्रीकांत भोज)
व्यवस्थापकीय संचालक
डीन - ०७८००८८६

सही/-
सीए सुमन बोस
भागीदार क्रमांक ४५२३९
युडीआयएन नं. २३०४५२३९BGXPVC३९१७

सही/-
(विकास कुंभार)
मुख्य वित्तीय अधिकारी
डीन - CBHPK६०३०J

सही/-
(योगेंद्र अहिरे)
कंपनी सचिव
डीन - AKUPA४६०४N

ठिकाण - मुंबई
दिनांक - ०८.०२.२०२३

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी रोख प्रवाह विवरणपत्र

(भारतीय सनदी लेखापाल संस्थेने अप्रत्यक्ष पद्धतीने जारी केलेल्या लेखा मानक ३ (सुधारित) नुसार तयार केलेले)

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
अ. चालू कार्यातून रोख प्रवाह		
कर आकारणीपूर्वी (नफा)	२०,२०,२७,४६६	८,०२,८३,३३०
करपूर्व नफा आणि निव्वळ रोख प्रवाह यांच्यात समन्वय साधण्यासाठी समायोजन		
व्याज उत्पन्न	(१४,४९,३६,४२०)	(४८,५९,००,४०७)
घसारा आणि परिशोधन खर्च	२,१६,७४,१९८	३२,७०,५२५
वित्तीय परिव्यय	१३,९३,२४,४९५	७३,१५,४०,६८०
खेळत्या भांडवलात बदल होण्यापूर्वीचा कार्यरत नफा / (तोटा)	२१,८०,८९,७३८	३२,९१,९४,१२८
खेळत्या भांडवलातील बदल		
अन्य चालू मालमत्ते आणि चालू नसलेल्या मालमत्ते (वाढ) / घट	(२,५४,५१,४२,७३२)	९२,२१,५३,४२७
तरतुर्दीमध्ये (घट) / वाढ	१६,३९,५८,७७६	२८,०२,६८,७३५
व्यापार देणी आणि अन्य चालू दायित्वांमध्ये (घट) / वाढ	३,१०,३५,३७,९०१	(२,५८,८९,९२,०९५)
कर्ज आणि अग्रिम रकमेत (वाढ) / घट	(३६,०७,१५,४६१)	(३९,४६,८२,२७२)
व्यापारी येण्यांमध्ये (वाढ) / घट	(८४,१७,०४,२०१)	(४,१६,६४,३७९)
कार्यचालनामध्ये वापरलेली / कार्यचालनामधून निर्माण झालेली रोख रक्कम	(२६,१९,७५,९७९)	(१,४९,३७,२२,४५७)
भरणा केलेले कर	५६,२८,८५,८३६	२८,७०,७४,४२३
चालू कार्यचालनामधून / (वापरलेले) निव्वळ रोख प्रवाह	३०,०९,०९,८५७	(१,२०,६६,४८,०३५)
ब. गुंतवणूक कार्यचालनामधून रोख प्रवाह		
मूर्त आणि अमूर्त मालमत्तेची खरेदी	(१,९७,७४,३३२)	(४८,८७,६६,१२५)
मिळालेले व्याज	१४,४९,३६,४२०	४८,५९,००,४०७
गुंतवणूक कार्यचालनामधून / (वापरलेले) निव्वळ रोख	१२,५१,६२,०८८	(२८,६५,७१९)
क. वित्तीय उपक्रमांमधून रोख प्रवाह		
घेतलेले असुरक्षित कर्ज		
असुरक्षित कर्जाची परतफेड	(२१,४७,३३०)	-
लाभांश आणि लाभांश वितरण कराची (डीडीटीची) देयके	-	(१,२०,५५,५२९)

वित्तीय परिव्यय	(१३,९३,२४,४९५)	(७३,१५,४०,६८०)
वित्तीय कार्यचालनामधून / (वापरलेली) निव्वळ रोख रक्कम	(१४,१४,७१,८२५)	(७४,३५,९६,२०९)
रोख आणि रोखसम मध्ये निव्वळ वाढ / (घट) (अ + ब + क)	२८,४६,००,१२१	(१,९५,३१,०९,९६३)
परकीय चलनात ठेवलेल्या रोख रकमेवर विनिमय फरकाचा परिणाम		
कालावधीच्या सुरुवातीला रोख आणि रोखसम	२,६७,९७,८१,४४५	४,६३,२८,९१,४०७
कालावधीच्या शेवटी रोख आणि रोखसम	२,९६,४३,८१,५६६	२,६७,९७,८१,४४५
रोख आणि रोखसम रकमेत निव्वळ वाढ / (घट)	२८,४६,००,१२१	(१,९५,३१,०९,९६३)

रोख आणि रोखसम रकमांचे घटक

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी	दिनांक ३१ मार्च, २०२० रोजी
	रुपये	रुपये
हातातील रोख रक्कम	१५,३९९	१०,३५८
बँकेमध्ये - चालू खात्यांवर आणि बचत खात्यांवर	२,६५,०३,५०,९८६	२,१२,२१,८६,९६५
मुदत ठेव जी तीन महिन्यांपेक्षा कमी कालावधीकरिता ठेवल्यामुळे रोखसम मानली जाते.	३१,४०,१५,१८१	५५,७५,८४,१२२
रोख आणि बँकेतील शिल्लक (टिप्पणी ११ पहा)	२,९६,४३,८१,५६६	२,६७,९७,८१,४४५

सोबत दिलेल्या नोंदी हे आर्थिक विवरणांचा अविभाज्य भाग आहेत.

आमचा समदिनांकाचा अहवाल जोडल्याप्रमाणे
मे. सी. आर. सागदेव अँड कंपनी
सनदी लेखापालांकरिता
भारताचे सनदी लेखापाल संस्था नोंदणी
क्र. १०८९५९४

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादितच्या संचालक
मंडळासाठी आणि त्यांच्यावतीने.

सही/-
(पराग जैन नैनुटिया)
अध्यक्ष आणि संचालक
डीन - ००२९५८४६

सही/-
(जयश्री श्रीकांत भोज)
व्यवस्थापकीय संचालक
डीन - ०७८००८८६

सही/-
सीए सुमन बोस
भागीदार क्रमांक ४५२३९
युडीआयएन नं. २३०४५२३९BGXPVC३९१७

सही/-
(विकास कुंभार)
मुख्य वित्तीय अधिकारी
डीन - CBHPK६०३०J

सही/-
(योगेंद्र अहिरे)
कंपनी सचिव
डीन - AKUPA४६०४N

ठिकाण - मुंबई
दिनांक - ०८.०२.२०२३

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित
वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां -

टिप्पणी	तपशील
१	कंपनीची माहिती - महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित (महाआयटी) ही कंपनी कायदा, २०१३ अंतर्गत गठित केलेली कंपनी आहे. ही कंपनी ऑक्टोबर, २०१६ मध्ये गठित झाली असून ती संपूर्णपणे महाराष्ट्र शासनाच्या मालकीची कंपनी आहे. महाराष्ट्र शासनाच्या माहिती तंत्रज्ञान विभागाच्या शासकीय निर्णयाच्या दिनांक ०९.०८.२०१६ नुसार महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळाला खालील उद्दिष्टां करीता अधिकृत केले आहे. (i) महाराष्ट्र शासनाच्या विविध विभागांसाठी विविध माहिती तंत्रज्ञान / माहिती तंत्रज्ञान सक्षम सेवा (Information Technology Enabled Services - ITES), स्मार्ट सिटी, आयओटी सोल्युशन्स, संगणक आपत्कालीन प्रतिसाद पथक (CERT) महाराष्ट्र आणि सुरक्षा ऑपरेशन सेंटर (SOC), भौगोलिक माहिती प्रणाली (Geographic Information System - GIS), सॉफ्टवेअर डेव्हलपमेंट, आयटी हार्डवेअर, नेटवर्किंग आणि कनेक्टिव्हिटी, क्लाउड सर्विसेस, एसएमएस, पेमेंट गेटवे इत्यादी प्रकल्प अंमलात आणणे, त्यांचे व्यवस्थापन करणे, त्यांची देखरेख करणे. विशेष हेतू वाहन (एसपीव्ही) म्हणून महाराष्ट्र शासनातर्फे गठित केलेल्या प्रकल्प कंपन्यांची धारक कंपनी म्हणून काम करणे जसे भारत नेट, स्मार्ट सिटी इत्यादी; संगणक आणि त्याबरोबरील अन्य भाग (पेरिफेरल्स), माहिती तंत्रज्ञानाशी संबंधित सेवा पुरवणे; (iv) महाराष्ट्र राज्य शासनाचे सर्व विभाग, सामाजिक प्रकल्प, महामंडळे, राज्य शासन / केंद्र सरकार यांनी पारित केलेल्या कायद्यांनुसार गठित झालेल्या अनेक कंपन्या / संस्था, महामंडळे यांना माहिती तंत्रज्ञान सक्षम सेवांसाठी मनुष्य बळ पुरवणे; (v) महाराष्ट्र राज्य शासनाचे सर्व विभाग, सामाजिक प्रकल्प, महामंडळे, राज्य शासन / केंद्र सरकार यांनी पारित केलेल्या कायद्यांप्रमाणे स्थापन केलेल्या कंपन्या / संस्था, महामंडळे यांना तांत्रिक सहाय्य, संगणक विकत घेण्यासाठी सल्ला / सॉफ्टवेअर तसेच चालू व भविष्यातील माहिती तंत्रज्ञानाशी संबंधित / ई-गव्हर्नन्स संबंधित प्रकल्प याबाबत तांत्रिक सहाय्य व मार्गदर्शन पुरवणे आणि (vi) विविध राज्यांमध्ये तंत्रज्ञानाशी संबंधित यंत्रणा स्थापन करणे, त्याचे प्रचालन करणे व व्यवस्थापन करणे जसे राज्य माहिती केंद्र, राज्यव्यापी क्षेत्र नेटवर्क, आपले सरकार, आधार यामध्ये नोंदणी करणे इत्यादी.
२.	लेखापत्रके तयार करण्याचा पाया :-

	सदर वित्तीय विवरण पत्रके भारतात प्रचलित असलेल्या सर्वसाधारण रुढीबद्ध मुल्याधारीत लेखांकन पद्धतीने (GAAP) कंपनी अधिनियम, २०१३ मधील कलम १३३ व कंपनी (लेखे) नियम, २००६ मधील नियम ७ अंतर्गत प्रमाणित केलेल्या लेखांकन तत्वांची पूर्तता करण्यासाठी तयार करण्यात आलेली आहेत. कंपनी वित्तीय विवरणे ऐतिहासिक परिव्ययाच्या आधारावर संचित पद्धतीने तयार करते. वित्तीय विवरणे तयार करण्यासाठी या वर्षी अवलंबलेली लेखा धोरणे गेल्या वर्षीच्या धोरणांशी सुसंगत आहेत.
३	महत्वाच्या लेखा धोरणांचा सारांश -
अ	अंदाजाचा वापर :- सर्वसाधारण मान्य लेखांकन तत्वांशी सुसंगत पद्धतीने वित्तीय विवरण पत्रके तयार करतांना, व्यवस्थापनाला अहवालात नमूद केलेल्या मालमत्ता व देयता (घटनासापेक्ष देयतांसह) आणि अहवालात नमूद केलेले वर्षातील उत्पन्न यांचा हिशेब करताना केलेले पूर्व अंदाज व गृहीतके विचारात घ्यावी लागतात. सदर अंदाज जरी चालू घटना व कृती यांच्याबाबत सर्वोत्तम ज्ञानावर अवलंबून असले तरीही या अंदाजाबाबतची अनिश्चितता यामुळे मालमत्ता व दायित्व यांच्या भविष्यात पुढे येण्याच्या रकमांमध्ये समायोजन करणे आवश्यक असते.
ब	मालसाठा कंपनी कोणताही मालसाठा धारण करीत नाही
क	उत्पन्न ओळखणे - कंपनीला आर्थिक लाभ होतील हे ज्या प्रमाणात शक्य आहे आणि ज्या प्रमाणात असे लाभ मोजता येतील, त्या प्रमाणात सदर लाभ ओळखले जातात. उत्पन्न ओळखण्या अगोदर त्याने खालील कसोट्या पार पाडल्या पाहिजेत.
	मालाची विक्री - वस्तूंच्या विक्रीतून मिळणारा महसूल (उत्पन्न) तेव्हाच नोंदवला जातो जेव्हा वस्तूंच्या मालकीचे सर्व महत्वपूर्ण धोके आणि फायदे (जोखीम आणि लाभ) खरेदीदाराकडे हस्तांतरित होतात, जे सामान्यतः वस्तूंच्या वितरणावर घडते.
	सेवांमधून मिळणारे उत्पन्न जेव्हा सेवा प्रदान केली जाते तेव्हा सेवा व्यवहारापासून निर्माण झालेले उत्पन्न ओळखले जाईल व त्यासाठी प्रमाणित पूर्तता ही पद्धत वापरली जाते. प्रमाणित पूर्तता पद्धत ही लेखेची अशी पद्धत आहे की जी एखाद्या करारा अंतर्गत पूर्ण केलेल्या सेवांच्या प्रमाणात नफा तोटा विवरणात उत्पन्न ओळखते. वर्षाच्या शेवटी एखाद्या सेवेमध्ये किती मैलाचे दगड पूर्ण झाले त्याच्या संख्येवर सेवेमधील पूर्ततेचे प्रमाण ओळखले जाते.
	व्याज व्याजाचे उत्पन्न हे काळाच्या प्रमाणात मोजले जाते. त्यासाठी थकित रक्कम व लागू असलेला व्याज दर याचा विचार केला जातो. व्याजाचे उत्पन्न हे नफा तोटा पत्रकात “अन्य उत्पन्न” या शीर्षखाली

	ओळखले जाते. व्याज थेट लाभ हस्तांतरण पोर्टल यावर जे व्याज बँक खात्यावर जमा केले परंतु नंतर त्याची उट लेखा केली कारण ते व्याज भारतीय एकत्रित निधी या खात्यात भरली त्याचा तपशील असा -
ड	आयकर कर खर्चामध्ये चालू कर व स्थगित कर यांचा समावेश होतो. भारतात पारित केलेल्या आयकर अधिनियम १९६१ च्या तरतुदीनुसार जी रक्कम आयकर अधिकाऱ्यांना देय असण्याची अपेक्षा आहे, त्या राशीला मोजली जाते. स्थगित कर हा कर दर आणि ताळेबंदाच्या दिवशी लागू केलेल्या किंवा प्रत्यक्षात लागू केलेल्या कर कायदांच्या आधारे मोजला जातो. स्थगित कर मालमत्ता केवळ त्या प्रमाणात ओळखली जाते जेव्हा अशी खात्री असते की भविष्यात पुरेसे करपात्र उत्पन्न उपलब्ध असेल ज्याच्या आधारावर अशा स्थगित कर मालमत्ता मिळवता येतील. प्रत्येक ताळेबंदाच्या दिवशी कंपनी मान्यता नसलेल्या स्थगित कर मालमत्तेचे पुनर्मूल्यांकन करते. ती मान्यता नसलेल्या स्थगित कर मालमत्तेला त्या प्रमाणात मान्यता देते जितके ते वाजवीपणे निश्चित झाले आहे किंवा जवळजवळ निश्चित झाले आहे, कारण परिस्थिती अशी असू शकते की भविष्यातील पुरेसे करपात्र उत्पन्न उपलब्ध असेल ज्याच्या आधारे अशा स्थगित कर मालमत्तेची प्राप्ती करता येईल. स्थगित कर पुढे नेण्याच्या रकमेचे पुनर्मूल्यांकन प्रत्येक अहवालाच्या तारखेला केले जाते. ज्या प्रमाणात अशी भविष्यात करपात्र उत्पन्न उपलब्ध होण्याची शक्यता नाही की ज्याच्या समोर स्थगित कर वसूल (रिअलाईज) होऊ शकेल त्या प्रमाणात स्थगित कराची राशी कमी केली जाते (राईट डाऊन केली जाते). भविष्यात पुरेसे आयकर पात्र उत्पन्न उपलब्ध असण्याची शक्यता त्या प्रमाणात अशी कमी केलेली (राईट डाऊन केलेली) राशी राखीव ठेवली जाते.
इ	प्रति समभाग उत्पन्न प्रति भाग मूळ मिळकतीची गणना समभागधारकांना मिळणाऱ्या कालावधीसाठी निव्वळ नफा किंवा तोटा (प्राधान्य लाभांश आणि विशेषता कर, जर असेल तर वजा केल्यानंतर) या कालावधीत थकित असलेल्या समभागांच्या भारित सरासरी संख्येने भागून केली जाते. प्रति समभाग विरलीकृत कमाईची गणना करण्यासाठी त्या काळातील जो नफा तोटा जो समभाग धारकांबरोबर ओळखता येईल आणि त्या काळात थकित असलेल्या सरासरी भागांची भारित सरासरी यांचे सर्व संभाव्य विरलीकरणक्षम समभागांबरोबर समायोजन केले जाते.
फ	तरतुदी भूतकाळातील एखाद्या घटनेच्या परिणामी, कंपनीकडे सध्याचे असे कायदेशीर किंवा रचनात्मक दायित्व असेल की ज्याचा विश्वासाहपणे अंदाज लावला जाऊ शकतो, आणि दायित्वाची पूर्तता करण्यासाठी आर्थिक फायदांचा प्रवाह आवश्यक असण्याची शक्यता आहे, तर तरतूद ओळखली

	जाते. तरतुर्दीवर त्यांच्या वर्तमान काळातील किंमतीवर सूट (डिस्काउंटेड प्रेझेंट व्हॅल्यू) दिली जात नाही. अहवालाच्या दिवशी सदर दायित्वाची पूर्तता करण्यासाठी ज्या रकमेची आवश्यकता असेल असा अंदाज केला जातो अशा रकमेला त्याची किंमत ठरवली जाते. अशा अंदाजाचे प्रत्येक अहवालाच्या दिवशी पुनरावलोकन केले जाते व त्याचे प्रत्येक सर्वोत्तम चालू अंदाजाबरोबर समायोजन केले जाते.
ग	घटनासापेक्ष दायित्व - भूतकाळातील घटनांमुळे उद्भवणारे असे दायित्व की जे उद्भवले किंवा उद्भवणार नाही हे भविष्यात होऊ शकेल किंवा होऊ शकणार नाही आणि ज्या घटना घडणे किंवा न घडणे यावर कंपनीचे नियंत्रण नसते अशा घटनांवर आधारित आहे, किंवा असे वर्तमान काळातील दायित्व की जे ओळखले गेले नाही कारण सदर दायित्वाची पूर्तता करण्यासाठी रोख बाह्य प्रवाहाची आवश्यकता असण्याची शक्यता नाही. घटनासापेक्ष दायित्व अशा दुर्मिळ बाबतीत उद्भवू शकते की ज्यामध्ये सदर दायित्व विश्वासाह पद्धतीने मोजता येत नाही. कंपनी घटनासापेक्ष दायित्व ओळखत नाही. परंतु अशा दायित्वाचे अस्तित्व वित्तीय विवरणात प्रकट करते.
ह	रोख आणि रोख समतुल्य - ताळेबंदातील रोख आणि रोख समतुल्य म्हणजे बँकेतील रक्कम, रोख रक्कम आणि तीन महिने किंवा त्यापेक्षा कमी कालावधीच्या मूळ मुदतीच्या अल्प मुदतीच्या ठेवी.
आय	विभाग अहवाल - कंपनी प्रमुख स्रोत, जोखमीचे स्वरूप आणि परतावा यावर आधारित प्राथमिक विभागांची ओळख करते. कार्यात्मक विभाग म्हणजे असे विभाग, ज्यांच्यासाठी स्वतंत्र आर्थिक माहिती उपलब्ध आहे आणि ज्यांच्यासाठी कार्यकारी व्यवस्थापनाद्वारे नियमितपणे कार्यात्मक नफा/तोट्याच्या रकमेचे मूल्यांकन केले जाते. विभाग अहवालासाठी स्वीकारलेली लेखांकन धोरणे कंपनीच्या लेखांकन धोरणांशी सुसंगत आहेत. विभागाचा महसूल, विभागाचा खर्च, विभागाची मालमत्ता आणि विभागाची देयता यांची ओळख विभागाच्या कार्यात्मक क्रियाकलापांशी असलेल्या त्यांच्या संबंधांच्या आधारावर विभागांसाठी केली गेली आहे. जर कोणताही महसूल, खर्च, मालमत्ता आणि देयता संपूर्ण कंपनीशी संबंधित असतील आणि वाजवी आधारावर विभागांना वाटप करण्यायोग्य नसतील, तर त्यांचा समावेश "अविभाज्य महसूल/खर्च/मालमत्ता/देयता" अंतर्गत करण्यात आला आहे.
जे	मूर्त आणि अमूर्त मालमत्तेची मूल्यहानी -

कंपनी प्रत्येक अहवाल तारखेला मालमत्तेचे मूल्य कमी झाले आहे (impaired) असे दर्शवणारे काही संकेत आहेत का, हे तपासते. असे कोणतेही संकेत आढळल्यास किंवा मालमत्तेची वार्षिक तपासणी आवश्यक असल्यास, कंपनी मालमत्तेची वसूल करण्यायोग्य रक्कम काढते. मालमत्तेची वसूल करण्यायोग्य रक्कम म्हणजे मालमत्तेची 'निव्वळ विक्री किंमत' किंवा 'उपयोग मूल्य' यापैकी जे जास्त असेल ती असते. एखाद्या मालमत्तेची वसूल करण्यायोग्य रक्कम सामान्यतः एकाच मालमत्तेसाठी काढली जाते, पण जर मालमत्ता स्वतःहून स्वतंत्र रोख प्रवाह निर्माण करत नसेल, तर ती इतर मालमत्तांच्या गटासोबत एकत्रित केली जाते; ही रक्कम मालमत्तेचे विक्री मूल्य (आणि तिच्या वापरामुळे मिळणारे भविष्यकालीन उत्पन्न यापैकी जे जास्त असेल ती असते. जेव्हा मालमत्तेची वहन रक्कम तिच्या वसूल करण्यायोग्य रकमेपेक्षा जास्त होते, तेव्हा मालमत्तेला 'क्षीण' (Impaired) मानली जाते आणि तिची किंमत तिच्या वसूल करण्यायोग्य रकमेइतकी कमी केली जाते, ज्यामुळे तोटा (Impairment Loss) होतो. उपयोग मूल्य ठरवताना, भविष्यातील अंदाजित रोख प्रवाह त्यांच्या सध्याच्या मूल्यात आणले जातात आणि हे करताना मालमत्तेशी संबंधित जोखीम व पैशाच्या वेळेचे मूल्य विचारात घेऊन, कर-पूर्व सूट दर वापरला जातो. निव्वळ विक्री किंमत निश्चित करताना उपलब्ध असल्यास अलीकडील बाजारातील व्यवहार विचारात घेतले जातात. जर असे कोणतेही व्यवहार ओळखता आले नाहीत, तर एक योग्य मूल्यांकन मॉडेल वापरले जाते. कंपनी तिच्या मालमत्तेच्या मूल्यहानीच्या हिशेबासाठी तपशीलवार अर्थसंकल्प आणि अंदाजपत्रक वापरते, जी कंपनीच्या प्रत्येक रोख निर्माण करणाऱ्या युनिटसाठी स्वतंत्रपणे तयार केली जातात, ज्यांना वैयक्तिक मालमत्ता वाटून दिल्या जातात. हे अंदाजपत्रक आणि पूर्वानुमान (forecast) सामान्यतः पाच वर्षांच्या कालावधीसाठी केले जातात. त्याहून अधिक कालावधीसाठी, पाच वर्षांनंतरच्या भविष्यातील रोख प्रवाहांचा अंदाज घेण्यासाठी दीर्घकालीन विकास दर काढला जातो आणि लागू केला जातो.

चालू असलेल्या कार्यामधील मालमत्तेच्या मूल्यामध्ये घट, ज्यात माल साठ्याचाही समावेश आहे, नफा-तोट्याच्या खात्यात नोंदवला जातो, परंतु जर मालमत्ता आधीच पुनर्मूल्यांकित केली असेल आणि ती वाढ (Revaluation Surplus) पुनर्मूल्यांकन राखीव निधी (रिव्हॅल्युएशन रिझर्व्ह) मध्ये टाकली असेल, तर त्या मालमत्तेची मूल्यहानी प्रथम त्या पुनर्मूल्यांकन राखीव निधीमधून कमी केली जाते, आणि ती रक्कम पुनर्मूल्यांकन राखीव निधीच्या मर्यादेपर्यंतच वापरली जाते; उरलेली घट नफा-तोट्याच्या खात्यामध्ये जाते.

मूल्यहानी झाल्यानंतर, मालमत्तेच्या सुधारित वहन मूल्यावर तिच्या उर्वरित उपयुक्त आयुष्यापर्यंत घसारा आकारला जातो. प्रत्येक अहवालाच्या तारखेला असे मूल्यांकन केले जाते की पूर्वी मान्यताप्राप्त मालमत्तेचे मूल्यहानी झाल्याचे संकेत आता अस्तित्वात नाहीत किंवा कमी झाले आहेत की नाहीत. जर अशी कोणतीही खूण (indication) असेल, तर कंपनी मालमत्तेची किंवा रोख उत्पन्न करणाऱ्या युनिटची वसूल होण्यायोग्य रक्कम ठरवते. पूर्वी नोंदवलेली मूल्यहानी फक्त तेव्हाच उलटवले जाते, जेव्हा मालमत्तेची वसूल होण्यायोग्य रक्कम ठरवण्यासाठी वापरलेल्या गृहितकांमध्ये शेवटच्या मूल्यहानीच्या नोंदणीनंतर बदल झाला असेल. मूल्यहानी झालेल्या मालमत्ता पुनर्मूल्यांकन करण्याची मर्यादा म्हणजे मालमत्तेची वहन किंमत तिच्या वसूल करण्यायोग्य रकमेपेक्षा जास्त

	नसावी, तसेच मागील वर्षामध्ये मालमत्तेसाठी कोणताही मूल्यहानी तोटा मानला नसता तर जी वहन किंमत (घसारा वजा करून) निश्चित झाली असती, त्यापेक्षाही जास्त नसावी. मालमत्तेचे पुनर्मूल्यांकन केलेल्या रकमेवर वाहून नेले जात नसल्यास, अशा उलटफेरला नफा आणि तोट्याच्या विवरणपत्रात मान्यता दिली जाते, अशा परिस्थितीत उलटफेर पुनर्मूल्यांकन वाढ म्हणून मानली जाते.														
के	मूर्त स्थिर मालमत्ता - "स्थिर मालमत्ता त्यांच्या मूळ किमतीवर दर्शविल्या जातात, त्यामधून संचित घसारा आणि मालमत्तेच्या मूल्यामध्ये झालेली संभाव्य घट, असल्यास, वजा केली जाते. कोणत्याही मालमत्तेची किंमत निश्चित करताना, केवळ तिच्या खरेदी मूल्याचा समावेश केला जात नाही, तर ती मालमत्ता प्रत्यक्षात वापरण्यायोग्य स्थितीत आणण्यासाठी जे काही इतर थेट संबंधित खर्च झाले असतील, त्या सर्वांचाही तिच्या एकूण किमतीमध्ये समावेश केला जातो. खरेदी किंमत निश्चित करताना कोणतेही व्यापारी सूट आणि सवलती वजा केल्या जातात.														
	दृश्य स्थिर मालमत्तेवरील घसारा - कंपनी कायदा, २०१३ च्या 'अनुसूची II' मध्ये दिलेल्या उपयुक्त आयुष्यानुसार व्यवस्थापनाने ठरवलेल्या tangible (भौतिक) स्थिर मालमत्तेवरील घसारा सरळ रेषीय पद्धतीने मोजला जातो. व्यवस्थापनाने ठरवलेले मालमत्तेचे उपयुक्त आयुष्य आणि अनुसूची II मध्ये दिलेले उपयुक्त आयुष्य हे दोन्ही समान (coincide) आहेत. कंपनीने त्यांच्या स्थिर मालमत्तेवर घसारा आकारण्यासाठी खालील दर वापरले आहेत. <table border="1"> <thead> <tr> <th>दृश्य मालमत्ता</th><th>उपयुक्त आयुष्य</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>संयंत्र आणि उपकरणे</td><td>१५ वर्षे</td></tr> <tr> <td>फर्निचर आणि फिक्स्चर</td><td>१० वर्षे</td></tr> <tr> <td>वाहने</td><td>८ वर्षे</td></tr> <tr> <td>कार्यालयीन उपकरणे</td><td>५ वर्षे</td></tr> <tr> <td>संगणक</td><td>३ वर्षे</td></tr> <tr> <td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	दृश्य मालमत्ता	उपयुक्त आयुष्य	संयंत्र आणि उपकरणे	१५ वर्षे	फर्निचर आणि फिक्स्चर	१० वर्षे	वाहने	८ वर्षे	कार्यालयीन उपकरणे	५ वर्षे	संगणक	३ वर्षे		
दृश्य मालमत्ता	उपयुक्त आयुष्य														
संयंत्र आणि उपकरणे	१५ वर्षे														
फर्निचर आणि फिक्स्चर	१० वर्षे														
वाहने	८ वर्षे														
कार्यालयीन उपकरणे	५ वर्षे														
संगणक	३ वर्षे														
म	अदृश्य मालमत्ता आणि परिशोधन - अमूर्त मालमत्ता फक्त तेव्हाच नोंदवल्या जातात, जेव्हा त्या मालमत्तेमुळे कंपनीला भविष्यात आर्थिक फायदा मिळण्याची शक्यता असते आणि त्या मालमत्तेची किंमत विश्वसनीयपणे मोजता येते. अदृश्य मालमत्ता मूळ किमतीतून संचित परिशोधन आणि मूल्यहानीचा तोटा, असल्यास, वजा करून दर्शविल्या जातात. व्यवस्थापनाने अंदाजित केलेल्या ३ वर्षांच्या उपयुक्त आयुष्यावर संगणक सॉफ्टवेअरचे परिशोधन केले जाते.														

न

रोख प्रवाह विवरण -

रोख प्रवाहांचे अहवाल अप्रत्यक्ष पद्धतीचा वापर करून दिले जातात, ज्यामध्ये करपूर्व नफ्यामध्ये गैर-रोख स्वरूपाच्या व्यवहारांचे परिणाम आणि भूतकाळातील किंवा भविष्यातील रोख प्राप्ती किंवा देयकांच्या कोणत्याही स्थिती किंवा संचयांसाठी समायोजन केले जाते. कंपनीच्या परिचालन, गुंतवणूक आणि वित्तपुरवठा क्रियाकलापांमधील रोख प्रवाह उपलब्ध माहितीच्या आधारावर वेगळे केले जातात.

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी ४. भाग भांडवल

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
भाग भांडवल		
अधिकृत भांडवल:		
२,५०,००,००० (मागील वर्षी २,५०,००,०००) प्रत्येकी रु. १०/- मूल्याचे समभाग	२५,००,००,०००	२५,००,००,०००
जारी केलेले, अभिदत्त आणि पूर्णपणे भरलेले		
१,००,००,००० (मागील वर्षी १,००,००,०००) प्रत्येकी रु. १०/- मूल्याचे समभाग	१०,००,००,०००	१०,००,००,०००
	१०,००,००,०००	१०,००,००,०००

अ) अहवाल कालावधीच्या सुरुवातीला आणि शेवटी थकित असलेल्या भागांचा ताळमेळ -

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी		दिनांक ३१ मार्च, २०२० रोजी	
	भागांची संख्या	रक्कम (रुपये)	भागांची संख्या	रक्कम (रुपये)
अहवाल कालावधीच्या सुरुवातीला आणि शेवटी थकित असलेले भाग	१,००,००,०००	१०,००,००,०००	१,००,००,०००	१०,००,००,०००

ब) भागाशी संबंधित / जोडलेले अधिकार, प्राधान्ये आणि निर्बंध -

कंपनीकडे प्रत्येकी रु. १०/- मूल्याच्या समभागाची एक श्रेणी आहे. प्रत्येक समभागधारक प्रत्येक भागासाठी एक मत देण्यास पात्र आहे.

संचालक मंडळाने प्रस्तावित केलेला लाभांश, असल्यास, अंतरिम लाभांश वगळता पुढील वार्षिक सर्वसाधारण सभेत भागधारकांच्या मंजूरीच्या अधीन आहे.

अवसायनाच्या बाबतीत, समभागधारकांना कंपनीच्या उर्वरित मालमत्ता त्यांच्या समभागांच्या प्रमाणात सर्व प्राधान्य रकमेच्या वाटपानंतर मिळण्यास पात्र असतात.

क) ५% पेक्षा अधिक समभाग असलेल्या प्रत्येक समभागधारकाच्या समभागांचा तपशील :

तपशील	दि.३१ मार्च, २०२१ रोजी		दि.३१ मार्च, २०२० रोजी	
	भागांची संख्या	त्या श्रेणीतील भागातील धारणाची टक्केवारी	भागांची संख्या	त्या श्रेणीतील भागातील धारणाची टक्केवारी
महाराष्ट्र शासन	१,००,००,०००	१००%	१,००,००,०००	१००%

कंपनीच्या नोंदीनुसार तिच्या समभागधारकांच्या / सदस्यांचे नोंदणी अभिलेख आणि भागधारकांकडून लाभदायक हितसंबंधांबद्दल मिळालेल्या इतर घोषणांसह वरील समभाग धारण भागांची कायदेशीर आणि फायदेशीर मालकी दोन्हीचे प्रतिनिधित्व करतात.

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी ५. राखीव आणि अधिशेष

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
नफा आणि तोटा विवरणपत्रातील अधिशेष		
शेवटच्या वित्तीय विवरणांनुसार शिल्लक	६३,७२,१९,०७४	६०,०५,०८,३६८
अधिक : वर्षाकरिता नफा	१७,०२,३७,१९३	४,८७,६६,२३६
उणे : लाभांश	-	(१,००,००,०००)
उणे : लाभांश कर	-	(२०,५५,५२९)
नफा आणि तोटा विवरणपत्रातील निव्वळ अधिशेष	८०,७४,५६,२६७	६३,७२,१९,०७४

टिप्पणी ६. दीर्घ मुदतीची कर्जे

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
सेतू महाराष्ट्र यांच्याकडून असुरक्षित कर्ज (खालील टिप्पणी पहा)	-	२१,४७,३३०
	-	२१,४७,३३०

टिप्पणी ७. व्यापारी देणी आणि अन्य चालू दायित्वे

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
व्यापारी देणी		
सूक्ष्म उद्योग आणि लघु उद्योगा यांच्याव्यतिरिक्त इतर धनकांच्या एकूण थकित रकमा	७,२१,७०,६०,७१८	४,०७,१६,०४,६३८
अन्य चालू दायित्वे		
ग्राहकांकडून प्राप्त केलेल्या अग्रिम रकमा	१,३९,५१,९६,७३९	१,६३,१०,२९,६७९
फिनटेक लाभार्थी अनुदान	२८,७७,४७,४५५	२८,३३,७२,३४७
कर्जासाठी धनको	६,९७,४३,३४९	१,६७,१५,६८८

अचल मालमत्तेसाठी धनको	२,०९,०२,८६२	२२,६९,३०९
भारताच्या एकत्रित निधीला देय	३४,०३,४३,५२०	२३,९८,९२,९५०
अन्य दायित्वे (वैधानिक देणी इत्यादींसह)	१,६१,८७,२८,००४	१,६०,१३,००,९३६
एकूण	१०,९४,९७,२२,६४७	७,८४,६१,८४,७४६

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी ८. तरतुदी

(रक्कम रुपयात)

तपशील	अल्प मुदत	
	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
कर आकारणीकरिता तरतूद (व्याजासह)	३०,५९,४१,८०५	२७,११,६२,२९५
कर्मचाऱ्यांच्या लाभासाठी तरतूद	२४,२६,६८३	२४,४४,२४२
अन्य तरतूद	१,२९,८१,३६,१६१	१,१३,४१,५९,८२६
एकूण	१,६०,६५,०४,६४९	१,४०,७७,६६,३६३

टिप्पणी ९. मालमत्ता, संयंत्रे आणि उपकरणे

(रक्कम रुपयात)

तपशील	मूर्त मालमत्ता				अमूर्त मालमत्ता	एकूण
	फर्निचर आणि फिक्स्चर	कार्यालयीन उपकरणे	संगणक	मोटर वाहन	कॉम्प्युटर सॉफ्टवेअर	
परिव्यय						
दिनांक ३१ मार्च २०२० रोजी	५,६५,८००	९,८२,५७४	८०,२१,३७४	७६,०००	३,६०,१८,१८४	४,५६,६३,९३२
भर	६९,५१६	१३,१२,६६४	१,५१,६४,८७४		३२,२७,२७८	१,९७,७४,३३२
विल्हेवाट	-				-	-
दि. ३१ मार्च, २०२१ रोजी	६,३५,३१६	२२,९५,२३८	२,३१,८६,२४८	७६,०००	३,९२,४५,४६२	६,५४,३८,२६४
घसारा / परिशोधन						
दिनांक १ एप्रिल २०२० रोजी	२१,८०१	१,२६,८५४	१७,४१,४४२	२,३११	१७,९२,२०४	३६,८४,६१२
वर्षासाठी शुल्क	१,१२,६७०	५,५३,६५५	५२,००,६५६	७,५९८	१,५७,९९,६१९	२,१६,७४,१९८

विल्हेवाट	-	-			-	-
दि. ३१ मार्च, २०२१ रोजी	१,३४,४७१	६,८०,५०९	६९,४२,०९८	९,९०९	१,७५,९१,८२३	२,५३,५८,८१०
निव्वळ गट						
दि. ३१ मार्च, २०२० रोजी	५,४३,९९९	८,५५,७२०	६२,७९,९३२	७३,६८९	३,४२,२५,९८०	४,१९,७९,३२०
दि. ३१ मार्च, २०२१ रोजी	५,००,८४५	१६,१४,७२९	१,६२,४४,१५०	६६,०९१	२,१६,५३,६३९	४,००,७९,४५४

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी १०. व्यापारी येणी

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
असुरक्षित		
अन्य धनको		
- चांगले मानलेले	१,४१,५४,५६,७६४	५७,३७,५२,५६४
एकूण	१,४१,५४,५६,७६४	५७,३७,५२,५६४

टिप्पणी ११. रोख आणि बँक शिल्लक

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
रोख आणि रोखसम		
बँकेतील शिल्लक	२,६५,०३,५०,९८६	२,१२,२१,८६,९६५
हातातील रोख रक्कम	१५,३९९	१०,३५८
बँकेतील अन्य शिल्लक रकमा		
बारा महिन्यांपेक्षा कमी कालावधीच्या मूळ परिपक्वता असलेल्या ठेवी	३१,४०,१५,१८१	५५,७५,८४,१२२
एकूण	२,९६,४३,८१,५६६	२,६७,९७,८१,४४५

टिप्पणी १२. कर्ज आणि अग्रिमे

तपशील			अल्प मुदत	
			दि.३१ मार्च, २०२१ रोजी	दि.३१ मार्च, २०२० रोजी
रोख किंवा वस्तू स्वरूपात वसूल करण्यायोग्य अग्रिम रक्कम (ग्राहकांकडून मोबिलायझेशन अग्रिम समाविष्ट आहे)			४,८५,३६,५९,३२५	५,०४,५०,९०,४६२
अन्य कर्जे आणि अग्रिमे				
असुरक्षित, चांगले मानलेले				
कर्मचाऱ्यांना कर्ज			४१५	६३,३८५
सुरक्षा ठेवी			४६,६५,९००	८९,८१,७७५
डीबीटी लाभार्थी अनुदान			४,३८,२७,४०१	५,०१,८७,७९४
डीबीटीशी संबंधित पीएफएमएस बँक शिल्लक	३,३०,२९,०३,४५०	३,३०,२९,०३,४५०		
लाभार्थ्यांना देय अनुदान	(३,२५,९०,७६,०४९)	(३,२५,२७,१५,६५६)		
टिप्पणी:	४,३८,२७,४०१	५,०१,८७,७९४		
डीबीटी लाभार्थी अनुदानांमध्ये पीएफएमएस खात्याशी संबंधित शिल्लक आणि देय अनुदानांचा समावेश आहे.				
एकूण			४,९०,२१,५३,०४१	५,१०,४३,२३,४१६

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी १३. अन्य चालू मालमत्ता

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
कंपनी स्थापनेचा खर्च	२५,१२०	५,६५,९५१
देयक न केलेले उत्पन्न	३,६९,५०,५६,७६४	१,१४,७३,२०,७३६
प्रदत्त खर्च	२,५७,५८९	७,३८,७११
बँक ठेवींवरील उपार्जित व्याज	-	१५,७१,३४३
एकूण	३,६९,५३,३९,४७३	१,१५,०१,९६,७४१

टिप्पणी १४. कार्यचालनातून महसूल

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
उत्पादनांची विक्री	४४,२७,३२८	-
सेवांची विक्री	१,१२,६४,७४,६६८	१,०४,६१,०६,९२०
प्रकल्प उत्पन्न	१५,७१,०५,१८,१०१	१२,२०,२४,५७,५२१
एकूण	१६,८४,१४,२०,०९७	१३,२४,८५,६४,४४१

टिप्पणी १५. अन्य उत्पन्न

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
बँक खात्यांवरील आणि बँकेतील ठेवींवरील व्याज	१४,४९,३६,४२०	४८,५९,००,४०७
संकीर्ण उत्पन्न	३,०७,६८२	२,०६,४२०
एकूण	१४,५२,४४,१०२	४८,६१,०६,८२६

टिप्पणी १६. कर्मचारी लाभ खर्च

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
वेतन आणि मजुरी	३,६५,४४,४२०	३,०७,६७,६१५
भविष्य निर्वाह निधी आणि इतर निधीमध्ये योगदान	१८,६१,९४४	४,५२,५५९
कर्मचारी कल्याण खर्च	४,७६,३७५	८,३९,१९२
एकूण	३,८८,८२,७३९	३,२०,५९,३६६

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी १७. वित्तीय परिव्यय

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
महाएआयटीला दिलेल्या शासकीय निधीवरील व्याज खर्च	१३,९१,१४,९४३	६९,५२,८९,७४३
वैधानिक देणी विलंबाने भरल्याबद्दल देय व्याज	२,०९,५५२	३,६२,५०,९३७
एकूण	१३,९३,२४,४९५	७३,१५,४०,६८०

टिप्पणी १८. घसारा आणि परिशोधन खर्च

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
मूर्त मालमत्तेवरील घसारा	५८,७४,५७९	१४,८९,३१८
अमूर्त मालमत्तेवर परिशोधन	१,५७,९९,६१९	१७,८१,२०७
एकूण	२,१६,७४,१९८	३२,७०,५२५

टिप्पणी १९. अन्य खर्च

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
चालू खर्च		
मनुष्यबळ खरेदी	१,०७,२२,६२,१९४	९५,१०,०६,३०४
प्रकल्प खर्च	१५,३५,३६,४२,८५८	११,७२,५४,०७,८९५
फिनटेक खर्च	२,७७,७५,२४६	३,८७,६६,२५७
संकीर्ण खर्च -		
जाहिरात खर्च आणि विक्री प्रोत्साहन (प्रमोशन) खर्च	५,७५,९९६	१४,९१,१५३
बँक शुल्क	६,४८७	१,३४६
विधी आणि व्यावसायिक शुल्क	६,४९,६१,१७७	१३,९५,८९,५४२
छपाई आणि स्टेशनरी	२४,१९,७३५	२०,१९,७९८
प्रवास आणि वाहतूक खर्च	३१,५७,१२५	२५,५६,८२२
निर्लेखित केलेले प्रारंभिक खर्च	५,४०,८३१	५,४०,८३१
उपयोगिता खर्च	३७,४६,९७०	२६,०८,१९५

भाडे	२,९७,०२,५३०	२,०१,२३,३६६
संकीर्ण खर्च	४०,७०,९९८	१८,८०,८५७
लेखापरीक्षकांना देय (टिप्पणी १९.१ पहा)	१५,१०,०००	१५,२५,०००
कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी खर्च (टिप्पणी १९.२ पहा)	१,५९,५५,८२३	-
	१६,५८,०३,२७,९७०	१२,८८,७५,१७,३६६

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी १९.१ लेखापरीक्षकांना देय

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
- लेखापरीक्षण शुल्क	१२,००,०००	१२,००,०००
- कर लेखापरीक्षण शुल्क	२,३५,०००	२,५०,०००
- अन्य सेवा	-	-
खिशाबाहेरील (Out of pocket) खर्च	७५,०००	७५,०००
	१५,१०,०००	१५,२५,०००

टिप्पणी १९.२ कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी खर्च

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
कंपनी कायदा, २०१३ च्या कलम १३५ नुसार खर्च करायची रक्कम		
वर्षभरात खर्च केलेली रक्कम		
अ. वार्षिक अहवालातील नोंदीनुसार	१,५९,५५,८२३	-
एकूण सीएसआर खर्च	१,५९,५५,८२३	-

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी २०. प्रति भाग मिळकत

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
वर्षाकरिता नफा (रु.)	१७,०२,३७,१९३	४,८७,६६,२३६
भारित सरासरी समभाग संख्या	१,००,००,०००	१,००,००,०००
प्रति भाग मिळकत - मूलभूत आणि विरलीकृत (रु.)	१७.०२	४.८८
समभागाचे दर्शनी मूल्य (रु.)	१०.००	१०.००

टिप्पणी २१. आयात मालाचे परिव्यय, विमा आणि वाहणावळ (CIF) मूल्यावर गणलेले मूल्य

खरेदी केलेला माल

टिप्पणी २२. परकीय चलनात झालेला खर्च (जमा लेखा पद्धतीनुसार)

प्रवास आणि वाहतूक खर्च

टिप्पणी २३. भांडवल आणि अन्य वचनबद्धता

भांडवली वचनबद्धता / बांधिलकी

टिप्पणी २४. मागील कालावधीतील बाबी

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
परिचालन महसूल	३,११,५४,५३,६६१	-
अन्य उत्पन्न	-	-
एकूण उत्पन्न (I)	३,११,५४,५३,६६१	-
कर्मचारी लाभ खर्च	-	-
वित्तीय परिव्यय	१,८०,२०,९५५	-
घसारा आणि परिशोधन खर्च	२०,३१८	-
प्रकल्प खर्च	३,०४,०५,६५,७५४	-
एकूण खर्च (II)	३,०५,८६,०७,०२७	-
मागील कालावधीतील बाबींसाठी नफा आणि तोटा	५,६८,४६,६३४	-

टिप्पणी २५. लेखा मानक १८, “संबंधित पक्षकार प्रकटीकरण” अंतर्गत आवश्यकतेनुसार संबंधित पक्षकारांची प्रकटीकरणे खाली दिली आहेत -

कंपनी पूर्णपणे महाराष्ट्र शासनाच्या मालकीची कंपनी असल्याने, व्यवस्थापनाचे मत आहे की संबंधित पक्षकार व्यवहार कंपनीला लागू होत नाहीत.

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित

दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां
टिप्पणी २६. घटनासापेक्ष दायित्वे (ज्या मर्यादेसाठी तरतुद केलेली नाही)

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
डीबीटी पोर्टलच्या संदर्भात केलेल्या कामाकरिता मे. इनोवेव्ह आयटी इन्फ्रास्ट्रक्चर्स लिमिटेडने जो दावा केला आहे, त्या संदर्भात कोणतेही कायदेशीर प्रकरण दाखल केलेले नाही.	११,९७,७१,७७०	११,९७,७१,७७०
विक्रेता मुंबई वाय-फाय प्रकल्पासाठी देयक सादर करत आहे परंतु कंपनीने ते स्वीकारलेले नाही.	४१,८५,४७,८७०	४१,८५,४७,८७०

टिप्पणी २७. कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी (सीएसआर) -

कायद्याच्या कलम १३५ च्या तरतुदीनुसार, कंपनीने दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षात रु.१.५९ कोटी रुपयांच्या आवश्यकतेच्या तुलनेत कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी उपक्रमांसाठी रु.१.५९ कोटी (मागील वर्षी निरंक) खर्च केले आहेत. दिनांक ३१ मार्च, २०२१ रोजी (मागील वर्षी निरंक) कोणत्याही तरतुदी थकित नव्हत्या.

कंपनीने कायद्याच्या कलम १३५ (५) अंतर्गत प्रदान केलेल्या आवश्यकतेनुसार रु.१.५९ कोटी (मागील वर्षी निरंक) खर्च केले आहेत, जे प्रदत्त मालमत्तेचा भाग आहे, जे आवश्यकतेनुसार वजावट / समायोजन करण्याची परवानगी असेल.

अ.क्र.	तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
(i)	कलम १३५ (५) नुसार कंपनीच्या सरासरी निव्वळ नफ्याच्या दोन टक्के	७१,०४,७९२	६०,६१,३२६
(ii)	वित्तीय वर्षासाठी खर्च केलेली एकूण रक्कम	-	१,५९,५५,८२३
(iii)	वित्तीय वर्षासाठी खर्च केलेली जास्तीची रक्कम [(ii) - (i)]	-	-
(iv)	मागील वित्तीय वर्षाच्या सीएसआर प्रकल्प किंवा कार्यक्रम किंवा उपक्रमांमधून उद्भवणारा अतिरिक्त निधी, असल्यास	-	-
(v)	पुढील वित्तीय वर्षामध्ये वजावट / समायोजन यासाठी उपलब्ध रक्कम [(iii) - (iv)]	-	-
(i)	कोणत्याही मालमत्तेचे बांधकाम / संपादन		
	रोखीने	-	-
	अद्याप रोखीत अदा करावयाची रक्कम	-	-
(ii)	वरील (i) व्यतिरिक्त अन्य कारणांसाठी		
	रोखीने	-	-
	अद्याप रोखीत अदा करावयाची रक्कम	-	-
	एकूण सीएसआर खर्च	-	१,५९,५५,८२३

महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादित
दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी वित्तीय विवरणपत्रांचा भाग असलेल्या टिप्पण्यां

टिप्पणी २८. सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग विकास कायदा, २००६ अंतर्गत प्रकटीकरण

"सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग विकास कायदा, २००६" अंतर्गत परिभाषित केल्याप्रमाणे विक्रेत्यांना देय रकमेचे प्रकटीकरण कंपनीकडे उपलब्ध असलेल्या माहितीवर आधारित आहे, ज्यानुसार अशा विक्रेत्यांच्या नोंदणीच्या स्थितीबद्दल कंपनीने ताळेबंदाच्या तारखेला दिलेल्या रकमा थकीत आहेत. अशा विक्रेत्यांना विलंब झालेल्या देयकांसाठी कोणत्याही थकीत मुद्दल रकमा / व्याज देय असलेल्या रकमा नाहीत. अशा पुरवठादारांना वर्षभरात किंवा मागील कोणत्याही वर्षासाठी देयक देण्यात कोणताही विलंब झालेला नाही आणि त्यानुसार वर्षभरात केलेल्या किंवा मागील वर्षांमधून पुढे आणलेल्या देयकांच्या बाबतीत या संदर्भात कोणतेही व्याज दिले गेले नाही किंवा थकीत व्याज दिले गेले नाही.

टिप्पणी २९. गुणोत्तर

तपशील	दिनांक ३१ मार्च, २०२१	दिनांक ३१ मार्च, २०२०
(अ) चालू गुणोत्तर	१.०३	१.०३
(ब) कर्ज - भाग गुणोत्तर	-	-
(क) कर्ज सेवा कवरेज गुणोत्तर	-	-
(ड) भागावरील परतावा गुणोत्तर	१७०.२४	४८.७७
(इ) मालसाठा उलाढालीचे गुणोत्तर	-	-
(फ) व्यापार प्राप्ती उलाढालीचे गुणोत्तर	११.९०	२३.०९
(ग) व्यापार देय उलाढालीचे गुणोत्तर	२.२८	३.११
(ह) निव्वळ भांडवली उलाढालीचे गुणोत्तर	१८.७६	६.६१
(आय) निव्वळ नफा गुणोत्तर	१.००	०.३६
(जे) नियोजित भांडवलावरील परतावा	१८.७६	६.६१
(के) गुंतवणुकीवरील परतावा	-	-

टिप्पणी ३०. चालू वर्षाच्या वर्गीकरणाशी सुसंगत राहण्यासाठी आवश्यकतेनुसार मागील वर्षाचे आकडे पुनर्वर्गीकृत / पुनर्गठित केले आहेत.

आमचा समदिनांकाचा अहवाल जोडल्याप्रमाणे
मे. सी. आर. सागदेव अँड कंपनी
सनदी लेखापालांकरिता
भारताचे सनदी लेखापाल संस्था नोंदणी
क्र. १०८९५९W

सही/-
सीए सुमन बोस
भागीदार क्रमांक ४५२३९
युडीआयएन नं.२३०४५२३९BGXPVC३९१७
ठिकाण - मुंबई
दिनांक - ०८.०२.२०२३

**महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ मर्यादितच्या संचालक मंडळासाठी
आणि त्यांच्यावतीने.**

सही/-
(पराग जैन नैनुटिया)
अध्यक्ष आणि संचालक
डीन - ००२९५८४६
सही/-
(विकास कुंभार)
मुख्य वित्तीय अधिकारी
डीन - CBHPK६०३०J

सही/-
(जयश्री श्रीकांत भोज)
व्यवस्थापकीय संचालक
डीन - ०७८००८८६
सही/-
(योगेंद्र अहिरे)
कंपनी सचिव
डीन - AKUPA४६०४N

तपशील

विभागीय माहिती

कंपनीने व्यवसाय विभागांना तिचा प्राथमिक विभाग म्हणून ओळखले आहे. व्यवसाय विभाग प्रामुख्याने हार्डवेअर विक्री, मनुष्यबळ पुरवठा आणि प्रकल्प विक्री हे आहेत. विभागांना थेट जबाबदार असलेले उत्पन्न आणि खर्च प्रत्येक अहवालयोग्य विभागांतर्गत नोंदवले जातात. प्रत्येक अहवालयोग्य विभागाला थेट ओळखता न येणारे खर्च विभागाच्या संबंधित महसूल आणि मनुष्यबळ प्रयत्नांच्या आधारावर वाटप केले जातात. विभागांना जबाबदार असलेले किंवा वाटप करण्यायोग्य नसलेले इतर सर्व खर्च वाटप करण्यायोग्य नसलेले खर्च म्हणून प्रकट केले आहेत. विभागांना थेट जबाबदार असलेले किंवा वाटप करण्यायोग्य नसलेल्या मालमत्ता आणि दायित्वे प्रत्येक अहवालयोग्य विभागांतर्गत प्रकट केली जातात. इतर सर्व मालमत्ता आणि दायित्वे वाटप करण्यायोग्य नसलेले म्हणून प्रकट केले जातात. विभागांमध्ये परस्पर बदलल्या जाणाऱ्या अचल मालमत्ता प्राथमिक आणि दुय्यम विभागांत वाटप केल्या जात नाहीत.

तपशील	दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी				
	व्यवसाय विभाग				एकूण
	हार्डवेअर विक्री	मनुष्यबळ पुरवठा	प्रकल्प विक्री	फिनटेक	
	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात
महसूल	४४,२७,३२८	१,१२,६४,७४,६६८	१५,५९,८३,६२,९९७	११,२१,५५,१०४	१६,८४,१४,२०,०९७
विभागांमधील महसूल	-	(१,०४,६१,०६,९२०)	(१२,२०,०६,०५,०९९)	(१८,५२,५०२)	(१३,२४,८५,६४,४४१)
विभागीय परिणाम	-	१०,२०,१०,१००	७७,०७,३९५	७,८९,६७,९०६	१८,८६,८५,४०१
	-	(९,५१,००,६१६)	(३४,४७,२८,३७१)	-(३,६९,१३,७५५)	(४०,२९,१५,२३२)
वाटप न करता येणारे खर्च (निव्वळ)					१३,१९,०२,०३७
					(८०,८७,३८,७२९)
चालू उत्पन्न	-	-	-		५,६७,८३,३६४
					-(४०,५८,२३,४९७)
अन्य उत्पन्न (निव्वळ)					१४,५२,४४,१०२
					(४८,६१,०६,८२६)
करपूर्व नफा (ब + क + ड)					२०,२०,२७,४६६
					(८,०२,८३,३३०)
कर खर्च					३,१७,९०,२७३
					(३,१५,१७,०९४)
वर्षासाठी निव्वळ नफा (ई - फ)					१७,०२,३७,१९३
					(४,८७,६६,२३६)

(रक्कम रुपयात)

तपशील	दिनांक ३१ मार्च २०२१ रोजी संपलेल्या वर्षासाठी				
	व्यवसाय विभाग				एकूण
	हार्डवेअर विक्री	मनुष्यबळ पुरवठा	प्रकल्प विक्री	फिनटेक	
	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात	रक्कम रुपयात
विभागीय मालमत्ता	१,५९,८१,६५३	६८,६३,०३,१८४	७,६२,८४,६२,०७१	३०,२५,९२०	८,३३,३७,७२,८२७
	(१,०७,९५,४७७)	(२५,१३,५१,५५४)	(५,३४,२७,११,०६५)	(२०,४६,५८१)	(५,६०,६९,०४,६७७)
वाटप न करता येणारी मालमत्ता					५,१२,९९,१०,७३६
					(४,३८,८६,६०,१७६)
एकूण मालमत्ता					१३,४६,३६,८३,५६२
					(९,९९,५५,६४,८५३)
विभागीय दायित्वे	४,०७,७३,९०३	४५,७७,६७,८७८	९,७६,३५,१२,८२१	२९,०८,७८,३३८	१०,५५,२९,३२,९४०
	(१,६१,२४,२९९)	(३२,०१,३७,४९०)	(६,५०,९०,८१,९४६)	(२९,५५,५१,९१०)	(७,१४,०८,९५,६४६)
वाटप न करता येणारी मालमत्ता					२,००,३२,९४,३५६
					(२,११,७४,५०,१३३)
एकूण दायित्वे					१२,५५,६२,२७,२९६
					(९,२५,८३,४५,७७९)

टिप्पणी - कंसातील आकडे मागील वर्षाशी संबंधित आहेत.

आम्हाला फॉलो करा

@MahaiT

@Aaple_Sarkarr

@Aaple_Sarkarr

@Aaple_Sarkarr

@Aaple_Sarkarr

@Aaple_Sarkarr

आपले सरकार

अपीजे हाऊस, तिसरा मजला,
दिनशाँ वाच्छा रोड, के. सी. कॉलेज जवळ,
चर्चगेट, मुंबई, महाराष्ट्र 400020

ई-मेल: editor@mahait.org
संकेतस्थळ: <https://mahait.org>